

แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน
กับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน
ในมุมมองของกองทัพไทย

โดย

พลตรี ยุทธภูมิ บุญฤทธิ์
ผู้อำนวยการสำนักกิจการชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน
กรมกิจการชายแดนทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัย
ส่วนบุคคล เรื่อง “แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงาน
ความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย” ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ ของ พลตรี ยุทธภูมิ บุญฤทธิ์
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ ประจำปีการศึกษา
พุทธศักราช ๒๕๖๕ – ๒๕๖๖

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย พลตรี ยุทธภูมิ บุญฤทธิ์ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** ๖๕

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทาง วิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในปัจจุบัน รวมทั้งเสนอแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสม โดยขอบเขตของการวิจัยนั้นประกอบด้วย ๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา ซึ่งเน้นศึกษาในมุมมองของกองทัพไทย ในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน ๒) ขอบเขตด้านพื้นที่ วิจัยความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง ๖ ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนาม ๓) ขอบเขตด้านประชากร เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงในกองทัพไทย และผู้อำนวยการหลัก ๔) ขอบเขตด้านเวลา โดยเริ่มศึกษาจากบริบทความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงงานความมั่นคงชายแดนภายหลังยุคสงครามเย็น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยในลักษณะของการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาบริบทของการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และศึกษาบริบทในการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนที่ผ่านมา นำมาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ที่มีผลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ และการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน รวมถึงค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ผลการศึกษา พบว่า บริบทความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านของแต่ละประเทศ มีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน โดยในเรื่องของนโยบายนั้นมีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจำเป็นต้องมีการทบทวน และปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ รวมถึงกำหนดบทบาทในการแก้ไขปัญหาของแต่ละหน่วยงานให้มีความชัดเจน ส่วนปัญหาอุปสรรคนั้นพบว่าเกิดจากการที่ตั้งเป้าหมายซึ่งจับต้องยาก ขาดการจัดลำดับความสำคัญ และวางแผนระยะยาวให้ครบทุกมิติ ขาดความชัดเจนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และขาดความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้บางครั้งประชาชนในพื้นที่ไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร โดยปัจจัยความสำเร็จนั้นเกิดจากการกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญ วางแผนระยะยาว และมีการกำหนดขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เน้นสร้างความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน และสร้างการรับรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบกับแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสมนั้น ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกลไกการบริหารจัดการชายแดนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ เน้นในเรื่องของความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล) เพื่อใช้แก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงชายแดนที่เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านนั้นควรจะต้องยอมรับสถานะซึ่งกันและกัน ไม่แทรกแซง และต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกระดับ เน้นการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อป้องกันมิให้ประเทศที่สามเข้ามาแทรกแซง หรือสร้างความเข้าใจผิด พัฒนา ปรับปรุง กฎระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานในพื้นที่ เน้นเรื่องการบริหารจัดการชายแดนอย่างครอบคลุม จัดระเบียบช่องทางผ่านแดนต่างๆ เพื่อให้มีความปลอดภัย สามารถควบคุมพื้นที่และตรวจสอบได้ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย และส่งเสริมการมีบทบาทของจังหวัด ในการแก้ไขปัญหาให้เพิ่มมากขึ้น ๒) ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ ควรให้ระดับผู้ปฏิบัติมีการพบปะหารือร่วมกัน บ่อยครั้งมากขึ้น จัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มุ่งพัฒนาขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ โครงสร้างพื้นฐาน กระบวนการทำงานที่เป็นระบบ ปลูกฝังทัศนคติที่ดี และวิสัยทัศน์ในการทำงาน มีการบูรณาการฐานข้อมูลต่างๆ รวมทั้งสร้างความเข้าใจ การมีส่วนร่วมของประชาชน ๓) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษา เตรียมความพร้อมในการรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงในอนาคต จัดทำแผนการปฏิบัติ ศึกษาแนวทางการสร้างการรับรู้ การมีส่วนร่วม และผลกระทบต่างๆ ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ในกรณีของการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคของประเทศมหาอำนาจต่อไป

Abstract

Title Approaches to Thailand's Relations with Neighboring Countries and Integration of Border Security from the Perspective of the Royal Thai Armed Forces

Field Strategic

Name MAJ GEN YUTTAPOOM BOONYALIT **Course** NDC **Class** 65

The research study on "Approaches to Thailand's Relations with Neighboring Countries and Integration of Border Security from the Perspective of the Royal Thai Armed Forces" Aims to study approaches, analyses, problems, obstacles, and success factors in relations with neighboring countries and integration of current border security work as well as proposing guidelines for implementing Thailand's relations with neighboring countries and integrating border security from the perspective of the Royal Thai Armed Forces to relevant agencies to solve problems and develop cooperation with neighboring countries appropriately. The scope of the research consists of 1) Content scope: focuses on the perspective of the Royal Thai Armed Forces in the conduct of Thailand's relations with neighboring countries. 2) Area Scope: focuses on Thailand's relations with six neighboring countries, namely Cambodia, Lao PDR, Myanmar, Malaysia, Indonesia, and Vietnam. 3) Demographic Scope: Data from interviews with senior executives in the Royal Thai Armed Forces and key administrations. 4) Time Scope: starting from the context of Thailand's relations with neighboring countries, including border security work after the Cold War era from 1991 to the present. The research was conducted qualitatively by studying the context of Thailand's relations with neighboring countries and the context of integrating past border security tasks to analyze the problem obstacles affecting the implementation of relations and integration of border security work, including finding success factors.

The study results revealed the context of Thailand's relations with neighboring countries. Several factors affect the integration of border security work. The policy plays a vital role in setting the guidelines for Thailand's relations with neighboring countries, which needs to be reviewed and adjusted according to the situation. As well as clearly defining the role in solving problems of each department. As for the obstacles, goal setting was difficult to intangible; there was a Lack of prioritization and long-term planning in all dimensions, a Lack of clarity in policy implementation, and a lack of understanding of the context of working with neighboring countries. As a result, people in the area sometimes do not support as much as they should. That success factor arises from setting clear goals, prioritizing, long-term planning, and steps for implementing the strategy, Improve laws, rules, and regulations. Emphasis on building understanding in the context of working with neighboring countries and creating awareness of public participation along with the relationship management guidelines of the relevant agencies for use in problem-solving and developing cooperation with neighboring countries. The current

border management mechanism must be revised to align with the situation; Emphasis on informal relationships (personal relationships) to solve problems and develop cooperation with neighboring countries, including increasing the efficiency of the Royal Thai Armed Forces and related agencies to accommodate the changing border security challenges.

The recommendations obtained from the research were divided into three groups:

1) Policy recommendations; Relations with neighboring countries should accept each other's status by not interfering and must be in the same direction at all levels; focus on helping each other to prevent third countries from intervening or creating misunderstandings, develop and improve regulations by the operations in the area, Emphasis on comprehensive border management, Organize channels through different borders to be a safe area and can be controlled and monitored by using technology to help, promote the role of the province.

2) Operational level recommendations; Practitioners should have more frequent meetings with each other, Organize activities to strengthen relationships regularly, and focus on developing competencies of officers, infrastructure, and systematic work process. Cultivate a good attitude and vision of work, integrating various databases, including building an understanding of public participation

3) Further research recommendations; should have education and prepare to face future security challenges, make an action plan, Study ways to create awareness participation and effects affecting the relationship in the case of continuing to play a role in the region of the great powers countries.

คำนำ

การศึกษาในหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ได้กำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องจัดทำเอกสารวิจัยส่วนบุคคลในเรื่องที่ตนสนใจ ซึ่งนอกจากเพื่อให้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนดแล้ว เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือความคาดหวังว่าเรื่องที่ทำการวิจัยนั้นจะได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์โดยผู้ที่สนใจทั้งในการศึกษาต่อยอดหรือพิจารณาใช้เป็นข้อมูลประกอบในการปฏิบัติงาน ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะนักศึกษาหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ จึงได้สนใจเลือกหัวข้อวิจัย เรื่อง “แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย” ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาติดตามมาอย่างต่อเนื่อง และเชื่อว่าเรื่องการบูรณาการงานความมั่นคงที่ส่งผลถึงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเป็นเรื่องที่หน่วยงานหลายภาคส่วนให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นสิ่งที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยในภาพรวม ผู้วิจัยเชื่อว่างานวิจัยฉบับนี้ จะช่วยให้เราเข้าใจบริบทที่ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และสามารถพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสมต่อไป

ผู้วิจัยจึงหวังว่า เอกสารวิจัยฉบับนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจตามที่ผู้วิจัยมีความตั้งใจและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามการจัดทำเอกสารวิจัยฉบับนี้ จัดทำขึ้นในระยะเวลาจำกัดตามที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรกำหนด จึงไม่สามารถศึกษาให้ครอบคลุมกว้างขวางครบทุกประเด็นตามที่บางท่านสนใจ แต่ได้มุ่งเน้นประเด็นสำคัญที่จะนำไปกำหนดเป็นนโยบายด้านความมั่นคงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลไกในการบริหารจัดการงานความมั่นคงชายแดน เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพไทย และรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงชายแดนในอนาคต ตามวัตถุประสงค์หลักของผู้เสนอหัวข้อวิจัยนี้

สุดท้ายนี้หากเอกสารวิจัยฉบับนี้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ผิดพลาดไม่สมบูรณ์โดยไม่ตั้งใจ ผู้วิจัยขออภัยและขออนอภัยไว้ แต่หากมีประโยชน์สิ่งหนึ่งประการใดที่เกิดจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่กองบัญชาการกองทัพไทย สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ที่ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยได้เข้ามาศึกษาในหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ นี้

พลตรี

(ยุทธภูมิ บุญฤทธิ์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ เนื่องด้วยบุคลากรที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้งในส่วนของ กรมยุทธการทหาร กรมข่าวทหาร วิทยาลัยเสนาธิการทหาร และกรมกิจการชายแดนทหาร กองบัญชาการ กองทัพอากาศ ที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ในขณะศึกษา ตลอดจนคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัย ป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ที่กรุณาตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง ให้ข้อคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้เอกสารวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับในส่วนข้อมูลปฐมภูมินั้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านทั้งในส่วนของ เจ้ากรมกิจการชายแดนทหาร รองเจ้ากรมยุทธการทหาร และผู้อำนวยการสำนักวิเทศสัมพันธ์ กรมข่าวทหาร ซึ่งล้วนเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการบูรณาการ งานความมั่นคงชายแดน และการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ที่กรุณาให้ข้อมูลเชิงลึก แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการบริหารจัดการชายแดน รวมถึงการดำรง ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้เอกสารวิจัยฉบับนี้มีเนื้อหาที่สอดคล้องตรงกับความ เป็นจริง และผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้าทุกคน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ ที่ทำให้ผู้วิจัยมีพลังใจสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามหากเอกสารวิจัยฉบับนี้ มีข้อบกพร่อง หรือมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข และพัฒนา การเขียนเอกสารวิจัยในโอกาสต่อไป

พลตรี

(ยุทธภูมิ บุญฤทธิ์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
คำนำ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๒
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๕
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	๗
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงชายแดน	๑๔
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการ	๒๑
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์	๒๓
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	๒๙
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๖
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๓๘
สรุป	๓๙
บทที่ ๓ การดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการ	๔๐
งานความมั่นคงชายแดนที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรค และผลกระทบ	
การดำเนินความสัมพันธ์ของไทยทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้านที่ผ่านมา	๔๐

	หน้า
การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน	๕๕
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน กับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน	๕๕
ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน กับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน	๕๘
สรุป	๕๙
บทที่ ๔ แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับ การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย	๖๐
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	๖๑
แนวโน้มในอนาคต (ระยะ ๑๐ ปี) ของสภาพแวดล้อมตามแนวชายแดน และ ภัยคุกคามความมั่นคงตามแนวชายแดน	๖๒
ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้าน กับการ บูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในปัจจุบัน	๖๓
ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้าน กับการ บูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในอนาคต (ระยะ ๑๐ ปี)	๖๔
ปัจจัยแห่งความสำเร็จของ กรมกิจการชายแดนทหาร ในฐานะเป็นโซ่ข้อกลาง ในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านในอนาคต (ระยะ ๑๐ ปี)	๖๕
แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการ ความมั่นคงชายแดนในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาความร่วมมือด้านต่างๆ	๖๖
ข้อเสนอแนะ	๖๙
สรุป	๗๐
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๗๒
สรุป	๗๒
ข้อเสนอแนะ	๗๓
บรรณานุกรม	๗๖
ประวัติผู้วิจัย	๗๘

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากประวัติศาสตร์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งในแง่บวก เช่น ในทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งภาษา มีความผูกพันกันยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนตามแนวชายแดน และในแง่ลบจากการช่วงชิงอาณาเขต รวมถึงผลจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกในอดีต ได้สร้างปัญหาความขัดแย้งเรื่องเส้นเขตแดน นำมาซึ่งความขัดแย้งและความไม่ไว้วางใจต่อกัน

ปัจจุบันบริบทชายแดนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาเป็นแหล่งรายได้ และเกิดผลประโยชน์ที่สร้างมูลค่ามหาศาล แต่ก็นำมาซึ่งภัยคุกคามรูปแบบต่างๆ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ๆ ในการใช้กำลังเข้ารุกรานโดยตรงได้ลดลง แต่ภัยคุกคามรูปแบบใหม่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งความหวาดระแวงระหว่างกัน ยังคงอยู่ เนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านยังคงมีผู้นำรุ่นเก่าปกครอง และมีบทบาทในการชี้นำ ที่สำคัญ ปัญหาเส้นเขตแดนไม่มีที่ท่าว่าจะยุติ ยังคงเป็นอุปสรรค และมักเป็นสาเหตุของการกระทบกระทั่ง จนถึงขั้นใช้กำลังทหารระหว่างกัน ซึ่งทั้งไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ได้เห็นพ้องต้องกันที่จะพยายาม แก้ไขปัญหาไม่ให้ลุกลามและให้ยุติในระดับพื้นที่ให้ได้ ด้วยการเจรจาและปฏิบัติต่อกันโดยสันติวิธี แต่ฝ่ายจึงมีความต้องการของความร่วมมือข้ามชาติ และได้จัดตั้งกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคง ในระดับต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในการแสวงหาความร่วมมือในด้านต่างๆ ทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี

ในการดำเนินงานความมั่นคงชายแดนมีหลายมิติ เกี่ยวข้องกับประชาชนทั้งในแง่ความมั่นคง ปลอดภัยในความเป็นอยู่ รวมถึงมิติทางด้านเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต สังคมจิตวิทยา และวัฒนธรรม ซึ่งต้องมีหลายหน่วยงานปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนด รวมถึงต้องพิจารณาความตกลงที่ทำร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี รวมทั้งนโยบาย แผน และคำสั่งต่างๆ ของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบางส่วนยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดปัญหาข้อขัดข้องและมีอุปสรรค ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อแผนงาน โครงการที่ปฏิบัติ รวมถึงการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงชายแดนและการพัฒนาร่วมกันตามนโยบายของรัฐบาลในภาพรวม ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศในอาเซียน รวมทั้งมิตรประเทศและประเทศมหาอำนาจต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาทในภูมิภาค

ดังนั้น จึงเป็นที่มาและเป็นความท้าทายในการเสนอแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย โดยนำยุทธศาสตร์ และนโยบายที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสม ซึ่งในการวิจัยนี้ได้พิจารณาในมุมมองของกองทัพไทยที่เข้าไปมีส่วนร่วม

ในการใช้ความสัมพันธ์ทางทหาร รวมถึงบทบาทในคณะกรรมการตามกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดนในระดับต่างๆ ในการบูรณาการและขับเคลื่อนนโยบายความมั่นคงชายแดนไปสู่การปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ประเทศมั่นคงและประชาชนมีความสุข ตามตัวชี้วัดและเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ด้านความมั่นคงของไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน
๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในปัจจุบัน
๓. เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสมต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เน้นการศึกษาในมุมมองของกองทัพไทย ในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทย ทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับงานความมั่นคงชายแดน

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่

เป็นการวิจัยความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน จำนวน ๖ ประเทศ ในอาเซียน ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนาม

๓. ขอบเขตด้านประชากร

เก็บข้อมูลในการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงในกองทัพไทยและฝ่ายอำนวยการหลัก รวมทั้งผู้แทนประเทศเพื่อนบ้านที่เข้ารับการศึกษาในหลักสูตรวิทยาลัย

ป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ ปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖

๔. ขอบเขตด้านเวลา

เริ่มการศึกษาริวิจัยจากบริบทความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงงานความมั่นคงชายแดนภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔ จนถึง พ.ศ. ๒๕๖๖

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีในการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาบริบทของการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง ๖ ประเทศ และศึกษาบริบทการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนที่ผ่านมา นำมาวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค ที่มีผลต่อการดำเนิน

ความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน และการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน รวมถึงค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จโดยทำการเก็บข้อมูล ทั้งจากการศึกษาเอกสารและศึกษาภาคสนาม ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

๑.๑.๑ การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นการเก็บข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการประชุมสัมมนา การอภิปรายให้ความคิดเห็น การสัมภาษณ์เพื่อประกอบในการศึกษาบริบทของการดำเนินความสัมพันธ์ของไทย กับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง ๖ ประเทศ และบริบทการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในอดีตและปัจจุบัน

๑.๑.๒ การศึกษาเอกสาร (Document Study) เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับข้อมูลทุติยภูมิที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์แล้วนำมาประกอบการพิจารณาในการวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศ เพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน

๑.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาในกรอบมุมมองของกองทัพจึงเน้นการสัมภาษณ์ผู้ที่ปฏิบัติงานในกองทัพ เพื่อให้ได้มุมมองของทหารหรือผู้แทนกองทัพที่หลากหลาย ดังนั้น ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหรือตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จึงประกอบด้วย ๓ กลุ่มหลัก ได้แก่

๑.๒.๑ กลุ่มผู้บริหารในระดับนโยบาย ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงของกองทัพไทย

๑.๒.๒ กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน แบ่งเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

๑.๒.๒.๑ ผู้ปฏิบัติงานในระดับนโยบาย ได้แก่ กรรมการตามองค์ประกอบของกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดน เช่น ผู้แทนกระทรวงกลาโหม รวมถึงผู้แทนในระดัผู้อำนวยความสะดวกของส่วนเสนาธิการของกองทัพไทยที่เกี่ยวข้องกับงานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและงานความมั่นคงชายแดน

๑.๒.๒.๒ ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่หรือส่วนท้องถิ่น เช่น ผู้แทนกองทัพภาค ผู้แทนกองกำลังป้องกันชายแดน

๑.๒.๓ กลุ่มนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา เมียนมา เพื่อใช้ประกอบมุมมองของกองทัพไทยให้ครอบคลุมมากขึ้น

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาทั้งการศึกษาภาคสนามและการศึกษาเอกสารเรียบร้อยแล้ว จะทำการตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ ของข้อมูลที่ได้เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

๓. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลและสรุปผลการศึกษาวิจัยโดยใช้รูปแบบการพรรณนา นำมาอธิบายความเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอแนวคิดใหม่ที่ได้จากการศึกษาให้เห็นภาพแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงลักษณะการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน และการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนที่ผ่านมา ในมุมมองของกองทัพไทยมากยิ่งขึ้น

๒. ทำให้ทราบสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน สามารถนำเสนอแนวทางในการดำเนินงานได้ตามยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายของรัฐบาล

๓. ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงชายแดน มีแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านและสามารถขับเคลื่อนนโยบายในการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน ไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างเหมาะสม

คำจำกัดความ

กองทัพไทย	หมายถึง	กองทัพของราชอาณาจักรไทย หน้าที่เตรียมกำลัง การป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังทหารตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม มีผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ประกอบด้วย กองบัญชาการกองทัพไทย กองทัพบก กองทัพเรือ และ กองทัพอากาศ
ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน	หมายถึง	การแลกเปลี่ยนและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นข้ามเขตพรมแดนของไทย กับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งส่งผลถึงความร่วมมือหรือความขัดแย้งระหว่างประเทศ เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวางนโยบายระหว่างประเทศ ซึ่งครอบคลุมทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา
ประเทศเพื่อนบ้าน	หมายถึง	ประเทศที่มีแนวพรมแดนทางบกหรือมีพื้นที่ทางน้ำหรือทางทะเลติดต่อกับประเทศไทย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่จำนวน ๖ ประเทศ ประเทศที่มีพื้นที่ติดต่อกับไทย ได้แก่ ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มาเลเซีย และประเทศที่

การเสริมสร้างความมั่นคงชายแดน	หมายถึง	มีพื้นที่ติดต่อทางทะเล ได้แก่ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม การป้องกัน แก่ไข และลดเงื่อนไขของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงโดยให้ความสำคัญกับการดำเนินงานอย่างบูรณาการในกระบวนการด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการป้องกันประเทศ เข้ามาดำเนินการร่วมกันอย่างประสานสอดคล้อง เพื่อให้เกิดความมั่นคง และมีเสถียรภาพในพื้นที่ชายแดน
กลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดน	หมายถึง	องค์กรหรือคณะกรรมการที่ช่วยกันทำให้พื้นที่ที่ติดกับประเทศอื่น มีความอยู่รอดปลอดภัย มีเสถียรภาพและมีความเจริญก้าวหน้า
การบริหารจัดการชายแดนด้านความมั่นคง	หมายถึง	การดำเนินงานระหว่างหน่วยงานความมั่นคงที่เกี่ยวข้อง โดยการบูรณาการ การแก้ไขปัญหาบริเวณชายแดน ได้แก่ ปัญหาเส้นเขตแดน ปัญหาผู้ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการค้าสิ่งผิดกฎหมาย และปัญหาความมั่นคงอื่นๆ บริเวณชายแดน ในลักษณะประชาคมความมั่นคง ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม และสร้างช่องทางการทำงานในภาวะวิกฤติขึ้น เพื่อรองรับภัยคุกคามความมั่นคงที่จะเกิดขึ้นบริเวณชายแดน
เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงชายแดน	หมายถึง	ข้าราชการทั้งภาครัฐและพลเรือนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความมั่นคงชายแดน ซึ่งมีหน้าที่ร่วมมือกันในการบริหารจัดการชายแดนด้านความมั่นคง

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ จะทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคงชายแดน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การบูรณาการ การวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดแนวคิดในการกำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ แผนงานที่เกี่ยวข้อง แนวทางในการขับเคลื่อนและบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนร่วมกัน มีการกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก และสนับสนุนโดยพิจารณาทรัพยากรหรือเครื่องมือที่มี นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์กับงานความมั่นคงชายแดนของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในแต่ละประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีในการอธิบาย หรือทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีหลายประการ แต่ละประการวางอยู่บนสมมติฐาน หรือความเชื่อที่แตกต่างกันออกไปจึงส่งผลทำให้มีมุมมองต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นแตกต่างกันและนำมาสู่แนวทาง หรือข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันด้วย จึงขอหยิบยกที่น่าสนใจ และมีการใช้กันอย่างแพร่หลายบางประการดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest)

ผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) หมายถึงความต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งรัฐหรือชาติอีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับผู้นำหรือผู้กำหนดนโยบายในการดำเนินการต่อต่างประเทศ ผลประโยชน์แห่งชาติจึงเป็นความต้องการและความปรารถนาของรัฐ หรืออีกนัยหนึ่งคือของประชาชนทั้งมวลในรัฐหรือชาตินั้นเอง โดยถือว่ามีผลต่อเอกราช ความมั่นคง และความกินดีอยู่ดีของประเทศ นอกจากนี้ผลประโยชน์แห่งชาติอาจเปลี่ยนแปลงได้เสมอโดยส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในกาลเวลา สถานการณ์ และลำดับความสำคัญของปัญหาที่ประเทศกำลังเผชิญ ผลประโยชน์แห่งชาติในรัฐต่างๆ มีหลากหลายแต่ทุกๆ รัฐมักมีผลประโยชน์ที่คล้ายกันซึ่งประกอบด้วย

๑.๑ ความอยู่รอดปลอดภัย (Survival) ความอยู่รอดปลอดภัยเป็นความต้องการ และความปรารถนาให้รัฐ-ชาติ ดำรงอยู่อย่างปลอดภัยยั่งยืนไม่สูญเสียเอกราชหรือสันติภาพเป็นผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านการเมือง

๑.๒ ความมั่นคง (Security) ความมั่นคงเป็นความต้องการให้รัฐชาติ ไม่ถูกคุกคามต่อเสรีภาพ และบูรณาการแห่งดินแดนไม่ถูกโจมตีรุกรานหรือแทรกแซงจากรัฐอื่นๆ จัดว่าเป็นผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านการทหาร

๑.๓ ความมั่งคั่ง (Prosperity) ความมั่งคั่งเป็นความต้องการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดี มีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้นกว่าเดิม มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสมและเศรษฐกิจพัฒนาขยายตัวอย่างยั่งยืน จัดเป็นผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านการเศรษฐกิจ

๑.๔ ความมีเกียรติภูมิศักดิ์ศรี (Prestige) ความมีเกียรติภูมิศักดิ์ศรีเป็นความต้องการที่จะได้รับความยอมรับจาก ประชาคมโลกอย่างเท่าเทียมและน่าเชื่อถือจัดเป็นผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านสังคมจิตวิทยา

รัฐชาติ บางรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐชาติที่เป็นมหาอำนาจอาจมีผลประโยชน์แห่งอีกประการหนึ่ง “การเผยแพร่อุดมการณ์และความเชื่อทางการเมือง” (Political Ideologies) เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ในสมัยประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน เหมา เจ๋อตุง เรื่องอำนาจ พยายามให้การเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เป็นผลประโยชน์แห่งชาติแต่ในปัจจุบันได้หมดความสำคัญลง สหรัฐอเมริกาภายใต้ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ก็ต้องการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองของอเมริกาคือ เสรีประชาธิปไตย การค้าเสรี และสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

เนื่องจากผลประโยชน์แห่งชาติมีหลากหลาย และอาจขัดแย้งกันในบางครั้ง ดังนั้นรัฐจึงต้องจัดลำดับความสำคัญ (Set Priority) โดยผู้นำ และประชาชนอาจต้องตัดสินใจเลือกในประเทศประชาธิปไตย อาจใช้กระบวนการเลือกตั้งเพื่อตัดสินชี้ว่าผลประโยชน์ใดเป็นผลประโยชน์หลัก ผลประโยชน์ใดเป็นผลประโยชน์รอง อะไรเป็นผลประโยชน์ระยะสั้น อะไรเป็นผลประโยชน์ระยะยาว อะไรเป็นผลประโยชน์เฉพาะ อะไรเป็นผลประโยชน์สำคัญยิ่ง (Vital) เป็นต้น เพราะรัฐส่วนใหญ่ไม่ได้มีทรัพยากรมากพอที่จะจัดสรรไปให้กับผลประโยชน์ต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียม ดังนั้นการจัดลำดับความสำคัญถือว่าเป็นเรื่องจำเป็นในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์แห่งชาติอย่างมีประสิทธิภาพ (Marc R. Amstutz, *International Conflict and Cooperation*, (New York: Mcgraw Hill, 1999), 179.)

๒. แนวคิดอุดมคตินิยม (Idealism)

พิจารณาการเมืองระหว่างประเทศในมุมมองของศีลธรรม จริยธรรม และกฎหมาย ซึ่งเป็นการพิจารณาในลักษณะที่ควรจะเป็น หรือควรจะทำ ไม่ได้พิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงว่าเป็นอย่างไร จึงเสนอว่าตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศควรจะทำในเรื่องใด หรือควรจะมีพฤติกรรมเช่นใด ด้วยเหตุนี้แนวคิดอุดมคตินิยมจึงถูกจัดเป็นพวกยูโทเปียหรือนักอุดมคติ

นักคิดอุดมคตินิยมคนสำคัญ เช่น โธมัส อีควอนัส (๑๒๒๔ - ๑๒๗๔) ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงยุคกลางเสนอแนวคิดเรื่อง “สงครามที่ยุติธรรม” (Just War) โดยเห็นว่าสงครามไม่เพียงเป็นสิ่งที่ไม่เลวร้ายไม่น่ารังเกียจเท่านั้น แต่สงครามยังเป็นสิ่งที่พึงกระทำอย่างยิ่ง หากเป็นสงครามที่มีเป้าหมาย เพื่อผดุงความยุติธรรม สงครามที่จะจัดได้ว่าเป็นสงครามที่วางอยู่บนหลักการของความยุติธรรม ต้องมีเงื่อนไข ๓ ประการครบถ้วน คือ ต้องประกาศโดยผู้ปกครองผู้มีอำนาจ ต้องเป็นสงครามเพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้อง และต้องมีเป้าหมายเพื่อบรรลุสู่ความยุติธรรมหลีกเลี่ยงความชั่วร้าย ไม่ใช่เพื่อเปิดทางไปสู่ความโลภ หรือความอหังการ (Heywood, 2002: 126-127) นอกจากอีควอนัสแล้ว นักคิดว่าด้วยสงครามที่ยุติธรรมซึ่งมีชื่อเสียงในยุคปัจจุบัน เช่น ไมเคิล วอลเซอร์ (Michael Walzer) อิทธิพลทางความคิดของนักคิดเหล่านี้ส่งผลต่อความคิดทางการเมือง และการทำสงครามในหมู่ผู้นำทางการเมืองยุคปัจจุบัน เช่น การบุกอิรักของกองทัพสหรัฐอเมริกาในยุคสมัยของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช (Gorge W. Bush) อ้างว่าเป็นสงครามที่ยุติธรรม มีเป้าหมายเพื่อขจัดอำนาจเผด็จการของประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน นำความสงบสุขและสันติภาพมาสู่ชาวอิรัก และทำลายขบวนการก่อการร้ายที่เป็นภัยคุกคามต่อชาวโลก

แนวคิดอุดมคตินิยมวางอยู่บนหลักการที่เป็นนามธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ รัฐทั้งหลายควรวางอยู่บนหลักการทางศีลธรรม จริยธรรม เพื่อสันติภาพของโลก แนวคิดนี้ถือว่าการสนับสนุนในเรื่องของสันติภาพ ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน โดยผ่านองค์การระหว่างประเทศทั้งหลาย เช่น องค์การสหประชาชาติ (UN) หรือผ่านองค์กรเอกชน ระหว่างประเทศ เช่น องค์การนิรโทษกรรมสากล (Grigsby, 2005: 242-243; Ethridge and Handelman, 2004: 466)

๓. แนวคิดสังคมนิยม (Realism)

แนวคิดสังคมนิยมมีความแตกต่างจากแนวคิดอุดมคตินิยมอย่างตรงกันข้าม นักคิดแนวสังคมนิยมมองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา ได้ประจักษ์ถึงความจริงแล้วว่า โลกมนุษย์เต็มไปด้วยสงคราม ความขัดแย้ง ความรุนแรง การแข่งขัน แย่งชิงเพื่อผลประโยชน์ของชาติตนในด้านต่างๆ ด้วยเหตุนี้แนวคิดสังคมนิยมจึงเชื่อว่าประเทศต่างๆ ล้วนมีวัตถุประสงค์ไม่แตกต่างกันคือ ความต้องการแสวงหาอำนาจ (Power) หรือมีอำนาจเหนือชาติอื่น และคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ (National Interest) ตนเป็นที่ตั้ง (Coulombis and Wolfe, 1982: 8)

แนวคิดสังคมนิยมกลายเป็นแนวคิดกระแสหลักในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ จากผลของสงครามโลก ทั้ง ๒ ครั้ง แต่แนวคิดนี้นับว่าเก่าแก่ที่สุดเพราะสามารถย้อนกลับไปถึงสมัยกรีกโบราณ จากผลงานเขียนของธูซิดีดีส (Thucydides) ผู้บันทึกเหตุการณ์สงครามเพโลพอนเนเซียน (Peloponnesian War, 431 B.C.) ระหว่างกรีกกับสปาร์ตา (Heywood, 2002: 128) ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นผลงานชิ้นแรกที่พยายามอธิบายจุดกำเนิดของความขัดแย้งระหว่างประเทศ ในรูปของการแข่งขันทางด้านอำนาจ (สมพงษ์ ชูมาก, ๒๕๔๒: ๑๗) นอกจากนั้น นักคิดสังคมนิยมผู้มีชื่อเสียงโด่งดังยังได้แก่ มาคิอาเวลลี (Machiavelli) โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) และที่เป็นนักคิดร่วมสมัยก็คือ ฮานส์ เจ. มอร์เกนธอว์ (Hans J. Morgenthau)

แนวคิดสังคมนิยมเห็นว่า โลกประกอบด้วยรัฐต่างๆ ซึ่งดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอนาธิปไตย (Anarchy) ทำให้ต้องป้องกันภัยต่างๆ ด้วยตนเอง ไม่มีอำนาจอื่นใดที่เหนือกว่าจะเข้ามาจัดการกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐแต่ละรัฐ ที่มีผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันได้ ทำให้ตกอยู่ในสภาวะไร้ความมั่นคง หวาดกลัวและเกิดสงคราม เพราะการที่ประเทศเหล่านี้ต้องหาทางป้องกันตนเองโดยเตรียมการทางด้านทหาร การสะสมกำลังอาวุธ ได้นำไปสู่สภาพที่เรียกว่าสภาพกลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางด้านความมั่นคงหรือ Security Dilemma เพราะการที่รัฐหนึ่งสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง เท่ากับเป็นการสร้างความไม่มั่นคงให้กับรัฐอื่นตามมา (Holsti, 1995: 5)

แนวคิดสังคมนิยมจึงไม่เชื่อว่าในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแต่ละชาติจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันทุกฝ่าย หรือในกรณีของความขัดแย้งระหว่าง ๒ ฝ่าย แนวคิดนี้ไม่เชื่อว่าจะมีหนทางในการแก้ไขปัญหาจนทำให้ทั้ง ๒ ฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ร่วมกัน หรือชนะด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย (Win-Win Solutions) ดังนั้นแม้จะมีกฎหมายระหว่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ (UN) ก็ไม่สามารถสร้างเสถียรภาพ และจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ แต่ละประเทศจะอยู่รอดก็ด้วยการเป็นประเทศที่มีกำลังอำนาจด้วยตนเองเท่านั้น

แนวคิดนี้ถูกวิจารณ์ว่าแยกการเมืองออกจากคุณธรรม จริยธรรม ให้ความสำคัญกับการใช้กำลังทางทหาร ส่งเสริมความทะเยอทะยานที่จะเป็นรัฐมหาอำนาจ อีกทั้งอำนาจก็ไม่สามารถผูกความยุติธรรมให้ดำรงอยู่ได้ ท่ามกลางอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยในปัจจุบัน (Heywood, 2002: 129)

ในช่วงทศวรรษปี ๑๙๘๐ มีการรื้อฟื้นแนวคิดสังคมนิยมกลับมาใหม่ จึงถูกเรียกว่า “สังคมนิยมใหม่” (Neo-Realism) ภายใต้อิทธิพลของเคนเน็ธ วอลซ์ (Kenneth Waltz) ซึ่งมีงานเขียนชิ้นสำคัญคือ ทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ (Theory of International Politics) เขียนขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๗๙ แม้ว่าสังคมนิยมใหม่ยังคงให้ความสำคัญกับอำนาจในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ข้อแตกต่างจากสังคมนิยมดั้งเดิมก็คือ การอธิบายพฤติกรรมของรัฐ และผลจากการแสดงพฤติกรรมของรัฐว่าอยู่ภายใต้ข้อจำกัดทางด้านโครงสร้างของระบบการเมืองระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวแสดงจะอธิบายได้ก็โดยพิจารณาที่ระบบรัฐทั้งระบบ แทนที่จะพิจารณาที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของแต่ละรัฐที่แสดงออกมา สังคมนิยมใหม่จึงถูกเรียกในอีกชื่อหนึ่งว่า “สังคมนิยมเชิงโครงสร้าง” และเป็นฐานไปสู่แนวคิดสังคมนิยมเชิงรุกของเมียร์ชไฮเมอร์

แม้เมียร์ชไฮเมอร์ (Mearsheimer) และวอลซ์ต่างเห็นตรงกันว่าทุกๆ รัฐ โดยเฉพาะรัฐที่เป็นมหาอำนาจ (Great Power) ต่างให้ความสำคัญกับความอยู่รอดมากที่สุดเพราะ รัฐย่อมจะอยู่รอดได้เมื่อมีอำนาจมาปกป้องคุ้มครองจากการกระทำของรัฐอื่นๆ รัฐจึงตระหนักได้ว่า อำนาจ (Power) คือหัวใจหลักที่จะทำให้อยู่รอด แต่สิ่งที่แตกต่างกันออกไปคือ สังคมนิยมเชิงรุกมองว่า การแสวงหาอำนาจ และความมั่นคงของรัฐนั้นไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะที่วอลซ์เห็นว่าการแสวงหาอำนาจนั้นมีข้อจำกัด และมองว่าความมั่นคง และสันติภาพคือสิ่งสูงสุดในสถานะอนาธิปไตย เหตุนี้สิ่งที่รัฐคำนึงถึงเป็นที่หนึ่งคือการคงไว้ซึ่งสถานะเดิมในระบบไม่ใช่การขยายอำนาจ แนวคิดของวอลซ์จึงมักถูกจัดเป็นสังคมนิยมเชิงป้องกัน (Defensive Realism) ในทางกลับกันสังคมนิยมเชิงรุกเชื่อว่า “สถานะเดิมแต่ก่อน” (Status Quo Ante) แทบไม่หลงเหลือในการเมืองโลก เพราะระบบระหว่างประเทศได้กระตุ้นให้รัฐแสวงหาโอกาสในการเพิ่มอำนาจในการทำลายคู่แข่ง และฉวยโอกาสจากสถานการณ์ต่างๆ เมื่อเห็นว่าจะได้ประโยชน์ที่คุ้มค่าเป้าหมายสูงสุดคือการครองความเป็นเจ้าในระบบ (Hegemony) โดยที่รัฐนั้นๆ ต้องแสวงหาอำนาจและอิทธิพลให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เป็นมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวในระบบ กล่าวได้ว่าขณะที่วอลซ์จินตนาการถึงโลกของผู้คนที่พอใจในสิ่งที่ตนมี (Satisfiers) แต่เมียร์ชไฮเมอร์กลับมองเห็นแต่ผู้ที่แสวงหาสิ่งสูงสุด (Maximizers)

Glenn H. Snyder, “Mearsheimer’s World-Offensive Realism and the Struggle for Security: A Review Essay,” in *International Security* 27, no. 1 (2002): 151-152. ; Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, 2nd ed. (New York: W.W.Norton, 2014), 21.; Snyder, “Mearsheimer’s World-Offensive Realism and the Struggle for Security: A Review Essay,” 154.; (Structural Realism) (Heywood, 2002: 129; Henderson, 1998: 15; สมพงษ์ ชูมาก, ๒๕๔๒: ๒๑)

๔. แนวคิดพหุนิยม (Pluralism)

ในขณะที่แนวคิดสังคมนิยมให้ความสำคัญกับตัวรัฐ เห็นว่ารัฐเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทโดดเด่นแต่เพียงผู้เดียวในกิจกรรมระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวคิดแบบอำนาจรวมศูนย์อยู่ที่รัฐ (State-Centrism) แต่แนวคิดพหุนิยมเสนอตัวแบบที่เรียกว่า ตัวแสดงผสมผสาน (Mixed-Actors Model) โดยเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีตัวแสดงที่ไม่เพียงรัฐเท่านั้น แต่ยังประกอบไปด้วยตัวแสดง

ที่ไม่ใช่รัฐจำนวนมาก เข้ามาเกี่ยวข้องในผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมระหว่างประเทศ เช่น องค์การระหว่างประเทศ องค์การเอกชน(เอ็นจีโอ) บริษัทข้ามชาติ เป็นต้น (Heywood, 2002: 130)

อีกทั้งสิ่งที่แนวคิดสังคมนิยมมองข้าม แต่แนวคิดพหุนิยมให้ความสำคัญก็คือ ประเด็นทางเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละประเทศต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะระบบโลกในปัจจุบันสะท้อนถึงสภาพการณ์เช่นนี้ เหตุการณ์หรือการตัดสินใจที่เกิดขึ้นในที่หนึ่งมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่อื่นๆ ทั่วโลก กิจกรรมต่างๆ ระหว่างประเทศจึงไม่มีชาติใดที่จะสามารถดำเนินการได้เพียงลำพัง จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยความร่วมมือจากชาติอื่นๆ ไม่เพียงเรื่องของเศรษฐกิจ แต่ยังรวมถึงประเด็นอื่นๆ เช่น ความมั่นคง วัตถุพิบ อาหาร เป็นต้น (Holsti, 1995: 9)

๕. แนวคิดจักรวรรดินิยมของมาร์กซิสม์-เลนินนิสม์ (Imperialism of Marxism-Leninism)

แนวคิดมาร์กซิสม์-เลนินนิสม์ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเน้นพิจารณาที่ระบบทุนนิยม โดยเสนอว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศอุตสาหกรรมมีความจำเป็นต้องมีแหล่งวัตถุดิบจำนวนมากและราคาถูก ซึ่งหาได้ในหมู่ประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา ส่งผลทำให้ประเทศทุนนิยมมีความจำเป็นต้องล่าอาณานิคม เพื่อสร้างจักรวรรดินิยมโดยเฉพาะในหมู่ประเทศแถบเอเชียและแอฟริกา เพื่อสูบทรัพยากรป้อนโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศของตน ในขณะที่เดียวกันสินค้าที่ผลิตได้ก็ป้อนกลับไปขายยังประเทศอาณานิคมของตนเองเพราะได้กำไรจากส่วนต่างระหว่างวัตถุดิบราคาถูกกับสินค้าที่ผลิตออกมา แต่ปัญหาที่ตามมาคือ แต่ละรัฐทุนนิยมต่างก็ต้องการวัตถุดิบซึ่งมีอย่างจำกัด และตลาดเพื่อระบายสินค้าของตนเองเพิ่มมากขึ้นจนนำไปสู่ความขัดแย้งกลายเป็นสงคราม ดังนั้นการยุติสงครามและการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลกจะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อเกิดการปฏิวัติของชนชั้นผู้ใช้แรงงานในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ล้มล้างระบบทุนนิยม แล้วสถาปนารัฐของชนชั้นกรรมาชีพให้เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ เพราะชนชั้นกรรมาชีพล้วนเป็นพวกเดียวกัน ไม่มีความแตกต่างแม้จะอยู่ที่ใดก็ตาม จึงไม่ทำสงครามสู้รบกัน

อย่างไรก็ตาม แนวคิดที่พัฒนาต่อมาคือ นีโอ-มาร์กซิสม์ (Neo-Marxism) เห็นว่าแนวคิดจักรวรรดินิยมของมาร์กซิสม์-เลนินนิสม์ มีข้อจำกัดและไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะนับตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา อีกทั้งยังเห็นว่าการมองพฤติกรรมของรัฐเป็นเพียงผลสะท้อนถึงผลประโยชน์ของพวกนายทุนนั้น เป็นการมองที่คับแคบจนเกินไปเพราะโดยแท้จริงแล้วรัฐมีความเป็นอิสระพอสมควรไม่ใช่เครื่องมือของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งโดยเฉพาะชนชั้นนายทุน ความขัดแย้งจึงไม่ใช่ความขัดแย้งระหว่างรัฐต่างๆ ที่นายทุนอยู่เบื้องหลัง ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศควรพิจารณาในสิ่งที่เรียกว่า ระบบทุนนิยมโลก (Global Capitalist System) ซึ่งผู้มีบทบาทสำคัญคือ บริษัทข้ามชาติ ที่ไม่เพียงเข้ามาแทนที่ และมีอำนาจเหนือรัฐอธิปไตยทั้งหลายเท่านั้น แต่ยังมีสถานภาพคล้ายกับเป็นรัฐเสียเองอีกด้วย (Heywood, 2002: 130-131)

๖. ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ (Balance Of Power)

ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจเป็นการอธิบายพฤติกรรมที่รัฐต่างๆ พยายามถ่วงดุลอำนาจเพื่อไม่ให้มีรัฐหนึ่งรัฐใดมีอำนาจเหนือตน ซึ่งจะทำให้สามารถธำรงรักษาความมั่นคง และสันติภาพของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ วิธีการที่ใช้มีหลายรูปแบบ เช่น การสะสมกำลังอาวุธ การสร้างความเข้มแข็งทางทหาร เป็นต้น โดยมีสมมติฐานว่าสงครามเกิดจากการที่ประเทศหนึ่ง

ประเทศใดเกิด ความรู้สึกว่าตนมีความเข้มแข็งเหนือกว่าชาติศัตรูจนเชื่อมั่นว่าสามารถคุกคามหรือโจมตีจนสำเร็จได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาทางป้องกันเพื่อไม่ให้มีชาติหนึ่ง ชาติใด เกิดความรู้สึกดังกล่าว อย่างไรก็ตามนักรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นว่าทฤษฎีนี้มีจุดอ่อน ไม่สามารถป้องกันการเกิดสงครามได้ เพราะยากที่ประเทศต่างๆ จะประเมินได้ว่าเมื่อใดที่ประเทศของตนอยู่ในจุดที่ได้ “ดุล” จนสามารถป้องกันภัยคุกคามได้ ทำให้มีการสะสมกำลังอาวุธและสร้างความเข้มแข็งทางทหาร จนในที่สุดอยู่ในระดับที่เกินกว่าชาติศัตรู และเช่นเดียวกันชาติศัตรูเมื่อรู้สึกในทำนองเดียวกันก็จะปฏิบัติตามในแนวทางเดียวกัน จนนำมาสู่สภาพของการแข่งขันสะสมกำลังอาวุธ (Arms Race) และความจริงที่เกิดขึ้นก็คือในอดีตที่ผ่านมา โลกไม่เคยรักษาสันติภาพได้ภายใต้ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ (Ranney, 1993: 445-446)

๗. ทฤษฎีความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security)

ทฤษฎีนี้เป็นการต่อยอดจากทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ แทนที่แต่ละชาติจะสร้างการถ่วงดุลอำนาจด้วยตนเองตามลำพัง แต่ทฤษฎีความมั่นคงร่วมกันเสนอให้มีการรวมตัวของรัฐต่างๆ เป็นพันธมิตรร่วมกันป้องกันภัยจากการรุกรานของศัตรู ทฤษฎีนี้จึงเป็นความพยายามในการสร้างสันติภาพบนความเชื่อที่ว่า ประเทศที่คิดจะรุกรานจะไม่กล้าดำเนินการจริงเพราะไม่เช่นนั้นก็จะพบกับการตอบโต้จากชาติพันธมิตร ตัวอย่างของทฤษฎีนี้ก็คือการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ ในปี ค.ศ. ๑๙๔๕ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลง (Ranney, 1993: 447)

๘. ทฤษฎีป้องปราม (Deterrence Theory)

ทฤษฎีป้องปรามมีวัตถุประสงค์ต้องการยับยั้งการแผ่ขยายอิทธิพล แต่เสนอยานุภาพและการรุกรานของชาติหนึ่งชาติใด หรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดด้วยการใช้อาวุธ หรือข่มขู่ด้วยอาวุธ โดยการรวบรวมชาติต่างๆ ที่สมัครใจร่วมกัน เช่น องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) เพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต และประเทศในกลุ่มสังคมนิยม ในขณะที่สหภาพโซเวียต และประเทศในกลุ่มสังคมนิยมก็มีการจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาออร์ซอว์ (Warsaw Pact) เพื่อรับมือกับองค์การนาโต้ เราจะพบว่าทฤษฎีนี้มีความแตกต่างจากทฤษฎีความมั่นคงร่วมกัน ตรงที่ทฤษฎีป้องปรามมีลักษณะของความร่วมมือทางทหารเพื่อปกป้องพันธมิตรในกลุ่ม ส่วนทฤษฎีความมั่นคงร่วมกันมีมาตรการป้องกันและช่วยเหลือชาติสมาชิกด้วยวิธีการในหลายรูปแบบ (สุรพล ราชภัฏทหารักษ์, ๒๕๔๖: ๕๑๘; Ranney, 1998: 447)

๙. ทฤษฎีระบบ (Systems Theory)

ทฤษฎีนี้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยใช้กรอบในการวิเคราะห์ที่เรียกว่าระบบ (System) ซึ่งประกอบไปด้วยระบบใหญ่และระบบย่อย ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ระบบใหญ่เรียกว่าระบบโลก (World System) หรือระบบระหว่างประเทศ (International System) มีตัวแสดงเช่น องค์การสหประชาชาติ ระบบย่อยรองลงมาคือระดับระหว่างประเทศ (Sub-International) มีตัวแสดง เช่น องค์การส่วนภูมิภาคต่างๆ อาทิ กลุ่มอาเซียน ถัดจากนั้นเป็นระบบแห่งชาติ (National) ซึ่งก็คือระดับรัฐ และสุดท้ายคือระบบภายในแต่ละชาติ (Sub-National System) มีตัวแสดงเช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ระบบเศรษฐกิจและสังคมภายใน เป็นต้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ระบบโลกมีอิทธิพลต่อระบบต่างๆ ในระดับรองๆ ลงไป ดังนั้นเมื่อใด

ที่ระบบโลกมีการเปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่ง ก็ย่อมส่งอิทธิพลทำให้ระบบรองลงไปเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย (ศิริโรตม์ ภาคสุวรรณ, ๒๕๔๕: ๓๕-๓๗)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมและการกระทำในด้านต่างๆ ของรัฐทั้งหลายที่มีต่อกัน ซึ่งรัฐเหล่านี้ต่างล้วนมีอำนาจอธิปไตยที่เป็นของตนเองและคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ ดังนั้น พฤติกรรมและการกระทำของรัฐต่างๆ ที่มีต่อรัฐอื่นๆ จึงมีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งจนลุกลามนำไปสู่สงครามทำให้เกิดแนวคิดหรือทฤษฎีเป็นจำนวนมากเพื่อจะนำมาใช้ในการจัดระเบียบระบบระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดสันติภาพร่วมกัน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันรัฐไม่ใช่ตัวแสดงเพียงหนึ่งเดียวในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกต่อไป แต่ยังมีตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีบทบาทและอิทธิพลต่อระบบระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่น องค์การระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติ เป็นต้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงชายแดน

แนวความคิดระบบความมั่นคงระหว่างประเทศนั้นแบ่งได้ดังต่อไปนี้

๑. ความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security)

แนวคิดหรือนโยบายซึ่งเป็นที่ยอมรับ และปฏิบัติโดยประชาคมระหว่างประเทศ โดยมีความมุ่งประสงค์ที่จะขจัดภัยคุกคามที่มีต่อสันติภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ แนวคิดนี้เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ด้วยความคิดที่จะพยายามทำให้สังคมโลกอยู่ในความสงบ และมีความมั่นคง โดยได้ผลักดันให้มีการตั้งกฎเกณฑ์เพื่อป้องกันและลงโทษประเทศที่ก่อสงครามขึ้น เราจะเห็นได้ว่าได้มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาคือ **League of Nations (สันนิบาตชาติ)** เพื่อเป็นตัวแทนในการจัดระเบียบดังกล่าวแต่ก็ประสบกับความล้มเหลว โดยได้มีความพยายามในการปรับปรุงแก้ไขแนวความคิดนี้ต่อมา เราสามารถที่จะพิจารณาได้ว่าแนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดด้านความมั่นคงในระดับโลก ซึ่งถ้ามีการใช้แนวความคิดนี้ในระดับประเทศ จะเป็นการใช้แนวความคิดในฐานะเป็นส่วนหนึ่งในสังคมโลก อีกประเด็นที่ดูเด่นชัด และแตกต่างกับแนวความคิดด้านความมั่นคงต่อ ๆ มาก็คือ Collective Security มุ่งไปเฉพาะด้านการทหาร และการสงครามเท่านั้น โดยมีได้คำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ มากนัก ดังเห็นได้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งก็ได้มีการแบ่งกลุ่มประเทศในยุโรป ในลักษณะของความร่วมมือกันทางทหารออกเป็นฝ่ายอักษะ และฝ่ายพันธมิตรเพื่อป้องกันการรุกรานจากอีกฝ่ายหนึ่ง โดยในที่สุดก็ส่งผลต่อการเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้น (Ranney, 1993: 447)

๒. ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ (Comprehensive Security)

หลังจากความล้มเหลวของ Collective Security ได้มีความพยายามในการกำหนดและเสนอแนวความคิดด้านความมั่นคงต่อๆ มา โดยในช่วงนี้ได้เกิดแนวความคิดหลักมาสองแนวความคิดในเวลาใกล้เคียงกัน แนวความคิดหนึ่งเกิดในประเทศตะวันตก ในขณะที่อีกแนวความคิดเกิดขึ้นในเอเชีย ความแตกต่างกันในสองแนวความคิดนี้ บ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และสังคม ได้ส่งผลให้มีแนวความคิดด้านความมั่นคงที่แตกต่างกันไป แนวความคิดดังกล่าวที่จะกล่าวถึงก่อนก็คือ Comprehensive Security เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นในอาเซียน และในเอเชียนี้เอง สำหรับคำว่า Comprehensive Security ได้มีผู้แปลเป็นภาษาไทยว่า “ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ” และให้นิยามว่าหมายถึง “นโยบายที่คำนึงถึงพลังอำนาจของชาติที่ได้ดุล ซึ่งรวมถึงปัจจัยด้านต่างๆ

ได้แก่ เศรษฐกิจ การทูต และการเมือง“ นอกจากนี้แล้วยังได้กล่าวถึงนโยบายความมั่นคงในระดับต่างๆ เช่น ระดับภูมิภาค และระดับโลก ไว้ในแนวความคิดนี้ด้วย สำหรับประเทศแรกที่เสนอแนวความคิดนี้คือ ญี่ปุ่น และอินโดนีเซีย (ทะเลาะโอะ ฟุกุตะ, ค.ศ.๑๙๗๘)

หลังการพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่งผลให้นักคิดทางด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นมีแนวความคิดว่าเนื่องจากการใช้พลังอำนาจทางการทหารด้านเดียว เป็นการคำนึงเฉพาะความมั่นคงด้านการทหาร ส่งผลให้ประเทศต้องประสบกับความสูญเสียจากความพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในขณะที่พลังอำนาจของชาตินั้นมิได้มีแต่เฉพาะด้านการทหารเท่านั้น ดังนั้นการคำนึงถึงความมั่นคงควรที่จะนำพลังอำนาจแห่งชาติด้านอื่นๆ เข้ามาร่วมด้วย แนวความคิดนี้ได้กระตุ้นให้มีการพัฒนาแนวความคิดด้านความมั่นคงตามลำดับ จนเผยแพร่สู่สังคมโลกในการประกาศของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นในปี ค.ศ.๑๙๗๘ และต่อมาในปี ค.ศ.๑๙๘๐ ญี่ปุ่นก็ได้จัดตั้ง Comprehensive Security Council (สภาความมั่นคงแห่งชาติสมบูรณ์แบบ) ขึ้น

ในช่วงเดียวกันนี้ อินโดนีเซียก็ได้มีการพัฒนาแนวความคิดด้านความมั่นคงที่มีลักษณะเดียวกันกับของญี่ปุ่นขึ้น โดยใช้คำว่า National Resilience (ความสามารถในการปรับตัวของชาติ) แนวความคิดนี้เกิดมาจากสภาพการณ์ของอินโดนีเซียที่ได้รับเอกราชเมื่อปี ค.ศ.๑๙๔๕ ด้วยการต่อสู้แย่งชิงมาจากฮอลันดา ส่งผลให้เกิดประเทศอินโดนีเซีย ที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกับประเทศอเมริกา ในขณะที่ประชาชนของประเทศประกอบด้วยหลายเผ่าพันธุ์ หลายเชื้อชาติ และหลายภาษา ปัจจัยดังกล่าวนี้มิได้ผลให้ในช่วงต้นของการสร้างชาติ ไม่มีความมั่นคงในระบบการเมือง สังคมมีแต่ความวุ่นวายแตกแยก นักคิดด้านความมั่นคงจึงได้พยายามพัฒนาแนวคิดด้านความมั่นคงนี้ขึ้น เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวซึ่งก็คือ National Resilience ที่กล่าวไปนั้น โดยมุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาความมั่นคงภายในของประเทศโดยใช้พลังอำนาจทั้งด้านการทหาร และมีใช้การทหาร สำหรับแนวความคิดนี้ปรากฏเป็นรูปร่าง และเริ่มใช้เมื่อปี ค.ศ.๑๙๖๖ หลังประธานาธิบดีซูฮาร์โตขึ้นครองอำนาจ แต่มีการประกาศเป็นทางการให้สังคมโลกทราบก็เมื่อปี ค.ศ.๑๙๗๓ (นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, ๒๕๕๔)

นอกจากนี้แล้วในปี ค.ศ.๑๙๘๔ นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย มหาธีร์ โมฮัมหมัด ได้ให้นิยามของความมั่นคงแห่งชาติที่มีลักษณะของ Comprehensive Security ไว้ว่า “ความมั่นคงแห่งชาติไม่สามารถที่จะแยกออกจากความมั่นคงทางด้านการเมือง ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ และความเป็นเอกภาพของสังคมได้ ซึ่งถ้ามิได้เป็นไปตามนี้แล้ว แม้จะนำอาวุธทั้งโลกนี้มาใช้ในการป้องกันประเทศจากข้าศึกที่ชาญฉลาด ก็อาจไม่สามารถต่อสู้กับข้าศึกได้ แม้กระทั่งกระสุนนัดเดียวก็อาจมิได้มีโอกาสยิงออกไปเสียด้วยซ้ำ” สภาพของมาเลเซียที่เคยเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ และประกอบไปด้วยประชาชนที่หลากหลายเช่นเดียวกับอินโดนีเซีย ทำให้แนวความคิดด้านความมั่นคงเป็นไปในแนวทางที่ใกล้เคียงกับอินโดนีเซียเช่นกัน

จะเห็นได้ว่าแนวความคิด Comprehensive Security ที่เกิดขึ้นในเอเชียนี้เป็นแนวความคิดที่มุ่งเน้นไปที่ความมั่นคงแห่งชาติเป็นหลัก และมีวิวัฒนาการมาจากสภาพแวดล้อมของประเทศในเอเชียด้วยกันเอง อีกทั้งต่อมาเมื่อกลุ่มประเทศอาเซียนได้รวมตัวกัน ส่งผลให้แนวความคิด Comprehensive Security ในรูปของ National Resilience ได้ถูกผลักดันให้พัฒนาไปสู่ระดับภูมิภาคอาเซียนในลักษณะของ Regional Resilience อย่างไรก็ตาม ความคิดนี้ก็ยังคง

ไม่พัฒนาไปมากนักเนื่องจากได้มีแนวความคิดด้านความมั่นคง Common Security ซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากกลุ่มประเทศตะวันตกเข้ามาเผยแพร่

๓. แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security)

ความหมายของความมั่นคงแบบองค์รวม

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (๑) ประเด็นความมั่นคง (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

ได้กล่าวถึงความมั่นคงแบบองค์รวมใน แผนย่อยที่ ๕ “การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม” ว่าจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารประเทศและยุทธศาสตร์ชาติด้านต่างๆ ได้อย่างแท้จริง รวมทั้งทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าหน่วยงานรับผิดชอบหลักและรองพร้อมรับมือกับภัยคุกคามทุกรูปแบบ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้ แผนย่อยด้านนี้จะรองรับประเด็นภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ๓ ประเด็น ได้แก่ (๑) การพัฒนากลไกให้พร้อมสำหรับการติดตาม เผื่อระวัง แจ้งเตือน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความมั่นคงแบบบูรณาการ อย่างเป็นรูปธรรม โดยเสริมสร้างพร้อมทั้งยกระดับกลไก หน่วยงาน และกฎหมายที่มีอยู่เดิมหรือที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ผ่านการบูรณาการความร่วมมือและการปฏิบัติกับทุกภาคส่วน มีเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม พัฒนาการวางแผนและเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้าน กำหนดหน่วยงานและผู้รับผิดชอบในทุกระดับ มีการตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่องตามหลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับบริบทและความก้าวหน้าของยุคสมัย พร้อมทั้งสามารถสร้างความเชื่อมโยงกันทั้งระบบ รวมไปถึงความเชื่อมโยงกับทุกภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง (๒) การบริหารจัดการความมั่นคงให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศในมิติอื่นๆ โดยพัฒนาส่งเสริมการวางแผนคู่ขนานแบบบูรณาการให้สอดคล้องรองรับยุทธศาสตร์ชาติในทุกๆ ด้าน รวมไปถึงการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้องในทุกมิติอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างผลักดันการบริหารจัดการตลอดถึงการบูรณาการการดำเนินการในทุกด้าน ให้ประสานสอดคล้องและสามารถปฏิบัติร่วมกันได้อย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งครอบคลุมการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติในทุกมิติ (๓) การพัฒนาโลกและองค์กรขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง โดยพัฒนาและเสริมสร้างหน่วยงาน บุคลากร เครื่องมือ ระบบการบริหารและการจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงที่มีอยู่ ให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน รวมทั้งมีความพร้อมมีขีดความสามารถที่ทันสมัย มีเอกภาพในการปฏิบัติที่ชัดเจน ตลอดจนมีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบดูแลปัญหาความมั่นคงพร้อมรองรับบริบทที่จะเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพจนสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ตามที่กำหนดอย่างแท้จริง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๒)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๒). ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. <http://nscr.nesdb.go.th/ยุทธศาสตร์ชาติ/ด้านความมั่นคง/>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายความมั่นคงแบบองค์รวมไว้ว่า ความมั่นคงโดยรวมหรือความมั่นคงแบบองค์รวม หมายถึง การพิจารณาครอบคลุมถึงปัจจัยต่างๆ ไม่เฉพาะความอยู่รอดปลอดภัยของรัฐ แต่จะต้องบูรณาการงานความมั่นคงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศให้มีความสอดคล้อง โดยอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์แห่งชาติและความสัมพันธ์อันดีกับ

นานาชาติ รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศ ดังนั้นความมั่นคงแบบองค์รวม จึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการมองทิศทางความมั่นคงในปัจจุบัน (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ๒๕๖๐)

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (๒๕๖๐). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔), ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒. [http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ %20 \(พ.ศ.%20๒๕๖๐-%20-%20๒๕๖๔\) .pdf](http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ%20(พ.ศ.%20๒๕๖๐-%20-%20๒๕๖๔).pdf)

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้กล่าวถึง ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ไว้ว่า ความมั่นคงแบบองค์รวม มิได้หมายถึงความมั่นคงของรัฐ (State Security/ Sovereignty) แต่เพียงประการเดียว แต่ยังหมายความรวมถึงความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ความมั่นคงทางสังคมและชุมชน (Social/Community Security) รวมถึงความมั่นคงของภูมิภาค (Regional Security) และความมั่นคงของประชาคมโลก (Global Security) สำหรับความหมายของความมั่นคงในรูปแบบต่างๆ (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์, ๒๕๕๔)

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (๒๕๕๔). คู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ, หน้า ๒๗-๓๐. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

จากที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) คือการให้ความสำคัญครอบคลุมถึงปัจจัยต่างๆ ไม่เฉพาะความมั่นคงของรัฐ (State Security) แต่หมายรวมถึงการให้ความสำคัญกับ (๑) ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ที่ปลอดจากความหวาดกลัว มีศักดิ์ศรี และหลุดพ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นต้น (๒) ความมั่นคงทางสังคมและชุมชน (Social/Community Security) คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างกันจนเกิดบรรทัดฐานทางสังคมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนเกิดขึ้นของกลุ่มประชาสังคม (๓) ความมั่นคงของรัฐหรือของประเทศ (State/National Security) คือการมีอำนาจอธิปไตยในการปกครองดินแดน และการมีขีดความสามารถที่พร้อมเผชิญต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นต้น (๔) ความมั่นคงของภูมิภาค (Regional Security) เนื่องจากปัญหาความมั่นคงบางประการ ขีดความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาความมั่นคงในปัจจุบันได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาค และ (๕) ความมั่นคงของประชาคมโลก (Global Security) หรือหมายถึงความมั่นคงในระดับนานาชาติ (International Security)

ลักษณะของความมั่นคงแบบองค์รวม

ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ที่ให้ความสำคัญครอบคลุมถึงปัจจัยต่างๆ ไม่เฉพาะความมั่นคงของรัฐ (State Security) แต่หมายรวมถึงการให้ความสำคัญกับความมั่นคงของมนุษย์ที่ปลอดจากความหวาดกลัว (Freedom from fear) มีศักดิ์ศรี และหลุดพ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (Freedom from want) ตลอดจนการที่ประเทศมีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ ทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน และประชาสังคมที่สามารถขับเคลื่อนไปตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยความมั่นคงแบบองค์รวมมีลักษณะ (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์, ๒๕๕๔) ดังนี้

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (๒๕๕๔). คู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ, หน้า ๒๗-๓๐. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) เป็นความมั่นคงในระดับรากฐานที่สำคัญประการแรก ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติ คือ ความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งนี้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ตามที่คณะรัฐมนตรีรับทราบจากข้อเสนอของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดของความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่ปรากฏอยู่ในรายงาน “การพัฒนามนุษย์ ค.ศ. ๑๙๙๔” ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) โดยมีเป้าหมายเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ไว้ ๒ ประการ คือ (๑) มนุษย์ทุกคนต้องปลอดภัยจากความกลัว (Freedom from Fear) และ (๒) ปลอดภัยจากความขาดแคลนหรือความต้องการ (Freedom from Want)

ความมั่นคงทางสังคมและชุมชน (Social/Community Security) ประเด็นสำคัญที่มีผลเชื่อมโยงต่อจากความมั่นคงของมนุษย์ ก็คือ การทำให้ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ดังนั้น หากคนในชุมชนมีความมั่นคง ชุมชนในฐานะที่เป็นหน่วยรวมของคนในสังคม ก็จะมีความมั่นคงไปด้วย แนวคิดดังกล่าว คือ ความหมายของ “ความมั่นคงของชุมชน (Community Security)” ประเด็นสำคัญในการสร้างความมั่นคงในระดับชุมชน ก็คือ การสร้างกลไกให้ผู้คนในชุมชนเกิดความร่วมมือระหว่างกันจนเกิดบรรทัดฐานทางสังคมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล (Norm Reciprocal) ซึ่งเราเรียกกระบวนการนี้ว่าการเกิดขึ้นของประชาสังคม (Civil Society) และกลุ่มประชาสังคมนี้จะเป็นพลังสำคัญในการสร้างชุมชนของตนเองให้เกิดความมั่นคง ดังนั้น การเปิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ให้กับภาคประชาสังคมได้มีบทบาทนำในชุมชนของตนเองจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง ภายใต้ความหมายของความมั่นคงของชุมชน (Community Security)

ความมั่นคงของรัฐหรือของประเทศ (State/National Security) เป็นสภาวะการณ์หรือสภาพที่รัฐชาติภายใต้การนำของรัฐบาล ที่มีอำนาจอธิปไตยในการปกครองดินแดนของตนเอง และสามารถดำรงอยู่ด้วยความปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในลักษณะต่างๆ เช่น ความเคลือบแคลงสงสัย ความกังวลใจ ความเกรงกลัว ความหวาดระแวง การมีความเจริญก้าวหน้า การมีสิทธิเสรีภาพภายใต้แรงกดดันต่างๆ ซึ่งจะเป็นหลักประกันที่ก่อให้เกิดหน้าที่และอำนาจของโครงสร้างแต่ละส่วนภายในประเทศ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างอิสระ มีความแน่นอนและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปอย่างง่ายดาย มีความเป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้น มีความอดทนอดกลั้นต่อแรงกดดันในลักษณะต่างๆ ที่เข้ามากระทบต่อความเป็นบูรณภาพแห่งดินแดน ทั้งด้านอธิปไตยและเอกราช ด้านสวัสดิภาพ ด้านความมั่นคงปลอดภัย ประชาชนมีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และการมีเสถียรภาพด้านการเมืองการปกครอง อีกทั้ง รัฐจะต้องมีศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการหรือเผชิญต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบ

ความมั่นคงในระดับภูมิภาค (Regional Security) การสร้างความมั่นคงของแต่ละประเทศหรือของแต่ละชาตินั้น ต้องยอมรับว่าไม่อาจแยกจากปัญหาความมั่นคงของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคได้ ดังเช่น กรณีของปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย หรือปัญหาผู้ลี้ภัยจากการสู้รบในประเทศเพื่อนบ้าน อย่างเช่น กรณีของเมียนมา ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทย หรือกรณีของชนกลุ่มน้อยโรฮีนจาในรัฐอารากัน (ยะไข่) ของเมียนมา มีการอพยพทางเรือเพื่อหนีภัยจากความอดอยาก รวมถึงการกดดันจากรัฐบาลเมียนมาก็อาจส่งผลกระทบต่อไทย มาเลเซีย รวมไปถึงอินโดนีเซีย และอาจส่งผลกระทบต่อออสเตรเลียได้ ที่กล่าวเช่นนี้ก็เนื่องด้วยปัญหาของความมั่นคง โดยเฉพาะปัญหา

ความมั่นคงไม่ตามแบบ (Non-traditional Threat: NTS) ไม่ได้จำกัดอยู่ในเขตแดนของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่ปัญหาดังกล่าวได้ขยายตัวเป็นปัญหาในระดับภูมิภาค ดังนั้น การให้ความสำคัญเฉพาะความมั่นคงของประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือที่เรียกว่า National Security อาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ การให้ความสำคัญกับความมั่นคงที่เรียกว่า ความมั่นคงในระดับภูมิภาค (Regional Security) จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอีกประการหนึ่ง

ความมั่นคงของโลก (Global Security) ความมั่นคงของโลก หรือหมายถึงความมั่นคงในระดับนานาชาติ (International Security) แนวคิดนี้มีลักษณะเหมือนกับความมั่นคงของภูมิภาค แต่จะแตกต่างกันที่การรวมตัวเป็นกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น คือ ทุกประเทศในโลกนี้ ซึ่งจะรวมความมั่นคงของภูมิภาคแต่ละชาติและความมั่นคงของชาติแต่ละชาติ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความมั่นคงในระดับนานาชาติ (International Security) หรือภายใต้คำจำกัดความว่าเป็นความมั่นคงของโลก (Global Security) นั้น สารสำคัญก็คือการเน้นความสำคัญของประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และอุดมการณ์ทุนนิยมการค้าเสรีโดยประเทศต่างๆ ต้องให้ความร่วมมือกันเพื่อให้ประชาคมโลกปลอดภัย และสามารถดำรงอยู่ได้ ทุกชาติในโลกจะต้องให้ความร่วมมือ โดยอาศัยองค์การนานาชาติอย่างเช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ซึ่งเป็นองค์กรกลางในการสร้างหลักประกันด้านความมั่นคงในระดับนานาชาติ ทั้งนี้เงื่อนไขของความมั่นคงจะเน้นไปที่ผู้คนในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะอยู่ในกรอบของประเทศ หรือภูมิภาค จะต้องมีความมั่นคงโดยเริ่มตั้งแต่ความมั่นคงของมนุษย์ ความมั่นคงในระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ และระดับนานาชาติในท้ายที่สุด

กล่าวโดยสรุป ความมั่นคงในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน ดังนั้น การกล่าวถึงความมั่นคงไม่สามารถจะกล่าวในลักษณะแยกส่วนได้ แต่การศึกษาถึงความมั่นคงในปัจจุบันจะต้องทำความเข้าใจความมั่นคงอย่างเป็นองค์รวมมากยิ่งขึ้น (Holistic) ทั้งนี้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงมิได้แยกส่วนดังเช่นในอดีต ภายใต้แนวคิดดังกล่าวจึงจำเป็นต้องให้ความหมายของความมั่นคงในลักษณะแบบเบ็ดเสร็จ หรือที่เรียกว่า “ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security)” เป็นสำคัญ และผลจากการให้ความสำคัญกับความมั่นคงแบบเบ็ดเสร็จนี้ จำเป็นจะต้องอาศัยความรู้จากหลายศาสตร์และต้องเป็นสหวิทยาการ (Inter-disciplinary) ดังนั้นความมั่นคงในยุคปัจจุบันจึงเป็นความมั่นคงบนพื้นฐานของการร่วมมือกันของภาคส่วนต่างๆ ทางสังคม จึงนำมาสู่การให้ความหมายของความมั่นคงในแบบที่เรียกว่า “Co-operative Security”

๔. ความมั่นคงร่วมมือ (Cooperative Security)

เมื่อไม่นานนี้ได้เกิดแนวความคิดด้านความมั่นคงขึ้นมาใหม่นั้นคือ Cooperative Security ดูแล้วจะเป็นการประสมประสานแนวความคิดด้านความมั่นคงในแบบ Common Security และในแบบ Comprehensive Security เข้าด้วยกัน โดยเริ่มขึ้นเมื่อปี ค.ศ.๑๙๙๐ นาย โจ คลา กรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของแคนาดา ได้กล่าวถึงความมั่นคงในแบบ Cooperative Security ขึ้นมา โดยเน้นไปที่ความมั่นคงในภูมิภาคแปซิฟิกเหนือเป็นหลัก ต่อจากนั้นในช่วงปลายปีเดียวกันนี้ แนวความคิดดังกล่าวก็ได้รับความเชื่อถือ จนสามารถขยายแนวความคิด และได้มีการประกาศออกมาอย่างเป็นทางการ โดยเลขาธิการทั่วไปของสหประชาชาติในเวลาต่อมา

Cooperative Security มีความคล้ายคลึงกับ Common Security อยู่มากเพราะทั้งสองแนวความคิดเป็นการแสวงหาความร่วมมือกัน มิใช่เฉพาะในกลุ่มที่มีความคิดตรงกันหรือเป็น

พันธมิตรต่อกัน (Collective Security) เท่านั้น แต่จะมุ่งแสวงความร่วมมือ และตกลงร่วมกัน กับกลุ่มที่มีความคิดเห็นต่างกันหรือเป็นคู่อริกันด้วย ทั้งสองแนวความคิดมุ่งเน้นความจำเป็นในการ หลีกเลี่ยงการสร้าง ความมั่นคงให้กลุ่มตนด้วยการป้องปราม หรือการขัดขวาง และกระตุ้นให้เกิด การสะสม และแข่งขันกันทางด้านอาวุธ นอกจากนี้ทั้งสองแนวความคิดยังมีแนวทางเน้นไปที่ความ ร่วมมือในด้านต่างๆ ที่มีใช้ทางการทหารเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม Cooperative Security ก็แตกต่างไปจาก Common Security ตรงที่มีแนวทางค่อยเป็นค่อยไปเพื่อที่จะได้มีการพัฒนาสถาบันต่างๆ ที่เป็นระบบพหุภาคีขึ้น มีความ อ่อนตัวมากกว่าเพราะได้พยายามรวมข้อดี และขจัดข้อเสียของ Common Security ออกไป เป็นการ ประนีประนอมในแนวทางระบบดุลอำนาจของโลกกับการประชุมในแบบทวิภาคี โดยการจัดการ ประชุมทั้งในแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการขึ้น ในส่วนผู้ที่ร่วมในการถกแถลงเพื่อการแก้ปัญหา ด้านความมั่นคงก็ขยายวงกว้างมากขึ้น มิใช่เฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น แต่ได้เปิดทางให้ นักวิชาการ องค์กรเอกชนต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ดังนั้น มุมมองด้านความมั่นคง จะไม่จำกัด เฉพาะด้านการทหารเท่านั้น แต่จะรวมในส่วนที่มีใช้การทหารด้วย

การนำแนวความคิด Cooperative Security มาปฏิบัติอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมนั้น ได้มีการ ผลักดันโดยประเทศในกลุ่มตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ โดยมีสหประชาชาติคอยให้การสนับสนุน แนวทาง เช่น การจัดการประชุม North Pacific Cooperative Security Dialogue ขึ้น โดยมีประเทศ ที่ร่วมคือ แคนาดา เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ จีน ญี่ปุ่น สหภาพโซเวียต อเมริกา และมองโกเลีย โดยหลังจากหลังปี ค.ศ.๑๙๙๐ เป็นต้นมา แนวความคิด Cooperative Security ได้แพร่ออกไป ในการประชุมด้านความมั่นคงต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยทั้งนี้มุ่งไปที่ความมั่นคงในระดับภูมิภาค ซึ่งจะส่งผลต่อ ความมั่นคงในระดับโลกต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการ

การคิดเชิงบูรณาการ หมายถึง การทำสิ่งที่บกพร่องอยู่ให้สมบูรณ์โดยการเพิ่มเติมส่วนที่ ยังขาดอยู่เข้าไปหรือเป็นการนำส่วนประกอบย่อยมารวมกันตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไปเพื่อทำให้เป็นส่วนหนึ่ง ของส่วนทั้งหมดที่ใหญ่กว่า เช่น หน่วย ก.๑ หน่วย ก.๒ และหน่วย ก.๓ หากนำมารวมกัน ก็กลายเป็น หน่วย ก. ความหมายในภาษาไทย หมายถึง การเอามารวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากนำ ความหมายในภาษาอังกฤษและภาษาไทยมารวมกัน จะหมายถึงคล้ายกับคำเหล่านี้ คือคำว่า เชื่อมโยง หมายถึงการนำมาเชื่อมกันให้มีความครบสมบูรณ์ รวมกันหรือร่วมกันก็หมายถึงการนำมา รวมกันให้ครบสมบูรณ์ การผนวก การประสาน การเติมเต็ม ดังนั้นหากสรุป การบูรณาการ ก็หมายความว่า การนำมารวมกันเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มีความครบตามองค์ประกอบ

การคิดเชิงบูรณาการเป็นความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร มุมมองหรือ แนวคิดที่แยกส่วนหรือมีความแตกต่างกัน ให้เข้ากับเรื่องที่เป็นแกนหลักได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ เรื่องนั้นเป็นแกนหลักนั้นสมบูรณ์และมีเอกภาพ ตัวอย่างเช่น ล้อเกวียน ล้อเกวียนประกอบด้วย ดุม ล้อ ซีลล้อ และกงล้อ ดุมล้อเปรียบเสมือนแกนหลัก หรือแนวคิดหลัก หรืออาจจะหมายถึงเป้าหมายก็ได้ ส่วนซีลล้อ และกงล้อเปรียบเหมือนกับองค์ประกอบในการที่จะทำให้เป้าหมายประสบความสำเร็จได้ ยกตัวอย่างเช่น หากเปรียบดุมล้อคือชีวิตที่ประสบความสำเร็จ ซีลล้อและกงล้อคือองค์ประกอบ

ของความสำเร็จ อาจจะถูกประกอบไปด้วยการขยัน การซื่อสัตย์ การมีระเบียบวินัย เป็นต้น การคิดเชิงบูรณาการนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งเราควรเรียนรู้วิธีการคิด และการฝึกฝนในภาคปฏิบัติด้วย ซึ่งเราสามารถประมวลเหตุผลที่เราต้องคิดบูรณาการได้ดังนี้

๑. เพื่อลดความผิดพลาดจากการคิดไม่ครบหากเรามีการคิดแบบบูรณาการแล้ว จะสามารถช่วยลดความผิดพลาดจากการคิดไม่ครบได้ ทำให้เราสามารถคิดครบองค์ประกอบ

๒. เพื่อช่วยให้มีความเข้าใจในเรื่องที่ซับซ้อนได้อย่างลึกซึ้ง และกว้างขวางในสภาพปัจจุบันที่มีความเจริญในด้านเทคโนโลยีหากเรามีความคิดแบบบูรณาการเราจะสามารถเชื่อมโยงความคิดได้อย่างสมบูรณ์

๓. เพื่อช่วยให้การตัดสินใจในเรื่องเล็ก เกิดผลดีต่อเรื่องใหญ่

๔. เพื่อลดความซ้ำซ้อน และสิ้นเปลืองของทรัพยากร

๕. เพื่อช่วยให้เราสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเบ็ดเสร็จ

๖. เพื่อช่วยให้เราเป็นคนใจกว้าง และช่วยจัดการกับความขัดแย้งได้

กรอบความคิดของนักคิดเชิงบูรณาการมีลักษณะเป็นกระบวนการคิด ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การถอดกรอบ นักคิดเชิงบูรณาการจะไม่ยึดติดกับกรอบความคิด การคิดนั้นจะต้องคิดแบบไม่แยกส่วน กล่าวคือการคิดแบบแยกส่วนทำให้ไม่สามารถมองปัญหาได้อย่างครบองค์ประกอบ ดังนั้นเราจึงถูกกับดักทางความคิด ๔ ประการคือ กับดักรูปแบบวิธีคิด กับดักทางวัฒนธรรม กับดักทางความรู้ และกับดักประสบการณ์

ขั้นที่ ๒ การขยายกรอบ การคิดแบบบูรณาการนั้นสำคัญจะต้องมองแบบบูรณาการ มองแบบขยายกรอบนั้นหมายความว่าต้องมองแบบองค์รวม มองแบบสหวิทยาการ มองอย่างอุปนัย มองแบบประสานข้อตรงข้าม มองแบบทุกฝ่ายชนะ หากเราฝึกการมองแบบบูรณาการหรือการขยายกรอบนั้น เราจะสามารถมองได้ครบไม่พลาดทุกองค์ประกอบ

ขั้นที่ ๓ การคลุมกรอบ เมื่อเรามองครบทุกองค์ประกอบแล้วเราก็สามารถบูรณาการเข้าสู่แกนกลาง สามารถทำให้เราเห็นภาพที่ชัดเจน และสามารถนำมาแก้ไขปัญหาได้

การคิดเชิงบูรณาการนั้น การเชื่อมโยงข้อมูลมีความสำคัญมาก ซึ่งการเชื่อมโยงประกอบด้วยกัน ๓ วงที่เชื่อมต่อกัน ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเอง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเองคือการดำเนินชีวิตของเราให้เกิดความสมดุล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันคือการมีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน การปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมคือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับตัวบุคคลหรือกับตัวเรากล่าวคือการคิดถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เป็นต้น การฝึกการเชื่อมโยงการคิดแบบบูรณาการนั้นสำคัญคือการยึดแกนหลักแล้วหาปัจจัยที่มีผลต่อแกนหลักให้ได้มากที่สุด แล้วคิดแบบเชื่อมโยงต่อกัน เราก็จะสามารถมองเห็นปัญหา และสามารถเชื่อมโยงระบบได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น ชีวิตคนเมืองประกอบด้วยหลายปัจจัย เช่น ห้างสรรพสินค้า ครอบครัว มือถือ ฯลฯ เรานำปัจจัยเหล่านี้มาประกอบกันเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงได้ ก็จะเป็นการคิดแบบบูรณาการครบองค์ประกอบ

ในการแก้ไขปัญหานักคิดแบบบูรณาการนั้น ที่สำคัญคือจะต้องเริ่มจากการค้นหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาเหตุเชื่อมโยงกับแกนหลัก กำหนดการแก้ปัญหาอย่าง

เชื่อมโยง และวิพากษ์เพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่างครบถ้วน เช่น หากนักศึกษาที่เราสอนเรียนอ่อนที่สุด ชั้นแรกต้องเริ่มจากการค้นหาสาเหตุก่อนว่าเกิดจากอะไร จากนั้นจึงเชื่อมโยงปัจจัยอะไรที่ทำให้เขาเรียนไม่เก่ง จากนั้นกำหนดการแก้ปัญหาแบบเชื่อมโยง และวิพากษ์เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ

กระบวนการคิดเชิงบูรณาการนั้นมีทั้งปัจจัยที่เป็นเชิงบวก และเชิงลบ ดังนั้นเราควรพิจารณาปัจจัยให้ดีว่าเป็นบวก หรือเป็นลบ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาอีก และสิ่งที่ควรตระหนักคืออย่าตัดปัจจัยที่วัดไม่ได้ทิ้ง ให้นำมาร่วมคิดด้วย การมองอย่างมองเส้นตรงให้มองแบบเชื่อมโยง อย่ายึดแกนเดิมให้มองแบบยืดหยุ่น และครอบคลุมปัญหา ความสามารถในการคิดแบบบูรณาการนั้นจะมีประโยชน์อย่างมากหากนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น การใช้ความคิดแบบบูรณาการนั้นสำคัญคือจะต้องทำให้ทุกฝ่ายเกิดความพอใจนั้นหมายความว่าทุกฝ่ายชนะ มีลักษณะเป็น Win – Win Situation คือการชนะทั้งคู่

สรุปได้ว่าการคิดเชิงบูรณาการนั้นสำคัญคือการมองให้ครบองค์ประกอบ โดยมองแกนกลางหรือปัญหาที่แท้จริงก่อน จากนั้นให้หาปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเมื่อได้ปัจจัยแล้ว ก็กำหนดการแก้ปัญหา การฝึกมองแบบบูรณาการทำให้เราสามารถมองปัญหาครบทุกองค์ประกอบ หลักสำคัญในการฝึกการคิดแบบบูรณาการคือการฝึกในการศึกษาแบบสหวิทยาการ จะทำให้เราสามารถมองได้ครบองค์ประกอบ (อ้างอิง : หนังสือชุดผู้ชนะ ๑๐ คิด ศาสตราจารย์ ดร. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์

การนิยามความหมายของการวางแผนกลยุทธ์สามารถจำแนกการอธิบายออกเป็นความหมายของการวางแผน และคำว่ากลยุทธ์ โดยมีนักวิชาการได้นิยามความหมายของการวางแผน อาทิ W.W. Simmons (อ้างถึงใน ธงชัย สันติวงษ์, ๒๕๔๐) ได้กล่าวถึงความหมายของการวางแผนไว้ ๒ ความหมาย ได้แก่

๑. ความหมายในแง่ของงานที่ต้องปฏิบัติของผู้บริหารแต่ละคน คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ การจูงใจและสื่อความ การวัดผลงาน และการพัฒนาบุคคล

๒. ความหมายที่มีขอบเขตกว้างกว่าที่คลุมถึงการบริหารทั้งหมด คือ กระบวนการบริหารที่ต่อเนื่อง ครอบคลุมถึงทุกกิจกรรมของงาน และมุ่งสู่นาคต

เช่นเดียวกับ Elbert Wohlstetter (อ้างถึงใน อนันต์ เกตุวงศ์, ๒๕๔๑) ให้คำอธิบายความหมายของการวางแผน คือวิธีการที่จำเป็นของการทำให้การตัดสินใจก้าวหน้า และเป็นสิ่งที่จะต้องมียู่ก่อนการกระทำ การวางแผนจะต้องหาคำตอบ ๒ ประการนี้ให้ได้คือ

๑. ความมุ่งหมาย ขององค์การหรือแผนงานคืออะไร

๒. อะไรคือวิธีการที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุผลสำเร็จของความมุ่งหมายนั้น ยิ่งกว่านั้นยังเน้นอีกต่อไปว่าการวางแผนเป็นเรื่องที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ และสามารถทำนายการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้

สำหรับนักวิชาการไทยปรากฏตามที อนันต์ เกตุวงศ์ (๒๕๔๑) กล่าวว่า การวางแผน คือ การตัดสินใจล่วงหน้าในการเลือกทางเลือกเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ หรือวิธีการ

กระทำ โดยทั่วไปจะเป็นการตอบคำถามต่อไปนี้ คือจะทำอะไร (What) ทำไมจึงต้องทำ (Why) ใครบ้างที่จะเป็นผู้กระทำ (Who) จะกระทำเมื่อใด (When) จะกระทำกันที่ไหนบ้าง (Where) และจะทำกันอย่างไร (How) การวางแผนจึงเป็นการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการในอนาคต และตัดสินใจกำหนด วิธีการดำเนินงานไว้ล่วงหน้าเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์

สำหรับกลยุทธ์นั้น Kenneth Andrews ได้นำแนวคิดกลยุทธ์มาเผยแพร่ครั้งแรกในงานเขียนชื่อ The Concept of Corporate Strategy ได้นิยามกลยุทธ์ว่าเป็นสิ่งที่องค์กร สามารถสร้างขึ้นได้ และเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นต่อองค์กร โดยอธิบายถึงกรอบแนวคิดที่ยังคงใช้อยู่ มาจนถึงปัจจุบันว่า จุดแข็ง จุดอ่อนเป็นสิ่งที่องค์กรสามารถสร้างขึ้นจากภายในได้ ในขณะที่โอกาส และภาวะคุกคามเป็นสิ่งที่เป็นไปได้จากภายนอกที่จะเกิดขึ้นต่อองค์กร

ต่อมา Michael E. Porter ได้ให้คำจำกัดความกลยุทธ์ว่า เป็นหลักการพื้นฐานทั่วไปในการแข่งขันขององค์กรธุรกิจ สำหรับ Henderson ได้นิยามกลยุทธ์ว่า กลยุทธ์เป็นการค้นหาอย่าง ไตร่ตรองและรอบคอบ เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการที่สามารถพัฒนาความได้เปรียบในการแข่งขัน และความสามารถให้แก่องค์กรธุรกิจ โดยกล่าวว่าความได้เปรียบในการแข่งขันเกิดจากการสร้าง สิ่งที่มีความแตกต่าง นั่นคือความแตกต่างระหว่างองค์กรของคุณ และของคู่แข่งจะเป็นพื้นฐานของ ความได้เปรียบขององค์กร ซึ่ง Porter ได้เห็นด้วยกับแนวความคิดการสร้างความแตกต่าง ซึ่งหมายถึง การเลือกชุดกิจกรรมที่มีความแตกต่างอย่างรอบคอบเพื่อส่งมอบคุณค่าจากส่วนผสม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (จักร ดิงศภัทย์, ๒๕๕๒) เช่นเดียวกับ Fitts and Lei (๒๐๐๐ อ้างถึงใน อนิวัช แก้วจำนงค์, ๒๕๕๕) กล่าวคือ “กลยุทธ์” เป็นความคิด แผนงาน และการกระทำที่องค์กร นำมาใช้ก่อให้เกิดผลสำเร็จและได้เปรียบคู่แข่ง

สำหรับ Henry Mintzberg ได้ใช้หลักการ 5Ps หรือตัวอักษร P ห้าตัวที่ใช้แทน ความหมายของกลยุทธ์ดังต่อไปนี้ (Henry Mintzberg, 1994)

P1 แผน (Strategy is a plan) หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายกำหนดกลยุทธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็น สิ่งที่กำหนดทิศทาง หรือแนวทางการดำเนินงานในอนาคต

P2 แบบแผน (Strategy is a pattern) เป็นเรื่องเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมในการ ปฏิบัติงานที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องในแต่ละช่วงเวลา

P3 ตำแหน่ง (Strategy is position) การเน้นไปที่ความสำคัญของตำแหน่งของกิจการ ในสนามการแข่งขัน

P4 ทิศนภาพ (Strategy is a perspective) หมายถึงจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้สมาชิก ขององค์กรยึดถือร่วมกัน

P5 กลวิธีในการเดินหมาก (Strategy is a ploy) หมายถึงการวางกลยุทธ์โดยคำนึงถึง การใช้กลอุบาย หรือกลวิธีในการเดินหมากเดินเกมส์ เพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้ามให้ได้

กลยุทธ์จึงเป็นแผนที่มุ่งสร้างสมรรถนะ สร้างความได้เปรียบขององค์กรในการแข่งขัน จากความแตกต่างหรือความเป็นเอกลักษณ์ขององค์กร โดยการมุ่งมั่นไปที่การวางแผนในการบรรลุ เป้าหมายที่กำหนดไว้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อบรรลุผลสำเร็จตามที่องค์กรต้องการ

ดังนั้นการวางแผนกลยุทธ์จึงเป็นการกำหนดยุทธวิธีเพื่อการตัดสินใจเลือกเป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานในอนาคตขององค์กร ซึ่งเป็นเป้าหมายในระยะยาว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ

องค์การ โดยต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกขององค์การเพื่อค้นหาโอกาสและอุปสรรครวมถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์การเพื่อค้นหาจุดแข็งและจุดอ่อนเพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ที่จะนำองค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

เครื่องมือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การสำหรับการวางแผนกลยุทธ์

ในสภาพแวดล้อมการบริหารงานขององค์การในยุคโลกาภิวัตน์ องค์การย่อมถูกกระทบด้วยสภาพแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อกันเป็นลูกโซ่ไปทั่วโลก องค์การใดสามารถปรับตัวได้ทันย่อมส่งผลต่อความสามารถในความอยู่รอด และความมั่นคงขององค์การ ในทางตรงข้ามหากองค์การไม่ได้มีการวางแผนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ก็อาจจะนำไปสู่ความล้มเหลวของการบริหารได้ เพื่อสร้างความสำเร็จในการบริหารองค์การจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งภายนอก และภายในองค์การ โดยมีเครื่องมือทางการบริหารมากมายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และแตกต่างให้กับองค์การ เช่น SWOT Analysis, PESTEL Analysis, The five competitive forces, Balanced Scorecard (BSC), Tows Matrix

กระบวนการวางแผนกลยุทธ์

การวางแผนกลยุทธ์เป็นการกำหนดกลยุทธ์หรือยุทธวิธี เพื่อกำหนดตัดสินใจเลือกเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในอนาคตขององค์การ ซึ่งเป็นเป้าหมายในระยะยาวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกขององค์การเพื่อค้นหาโอกาสและอุปสรรครวมถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์การเพื่อค้นหาจุดแข็งและจุดอ่อน เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ที่จะนำองค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น องค์การจะต้องตอบคำถาม ๓ ประการให้ชัดเจนคือ องค์การเราอยู่ที่ไหน องค์การของเราจะไปที่ไหน และองค์การของเราจะไปสู่จุดนั้นได้อย่างไร คำตอบที่ได้ก็คือองค์การจะต้องมีการวางแผนกลยุทธ์อย่างเป็นทางการ

ตัวแบบกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของ Hill, Jones and Schilling (2015) ได้กำหนดขั้นตอนหลักของการวางแผนกลยุทธ์อย่างเป็นทางการ ๕ ขั้นตอน ได้แก่

๑. การกำหนดเป้าหมายและพันธกิจขององค์การ
๒. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการแข่งขันภายนอกขององค์การเพื่อกำหนดโอกาสและภัยคุกคาม
๓. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์การเพื่อกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อน
๔. เลือกกลยุทธ์ที่สร้างจุดแข็งแก่องค์การ และแก้ไขจุดอ่อน โดยการใช้โอกาสจากสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ และหลีกเลี่ยงอุปสรรคภายนอกองค์การ
๕. การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

การขับเคลื่อนความสำเร็จขององค์การด้วยการมีวิสัยทัศน์ จึงเป็นคุณค่าร่วมของทุกคนในองค์การ ที่เป็นแนวทางสู่การปฏิบัติงานให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้โดยองค์การต้องกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติ หรือเรียกว่า พันธกิจ (Mission) อธิบายถึงภารกิจ

ที่องค์กรต้องทำ เช่น พันธกิจของบริษัท Google คือ การจัดการข้อมูลของโลก และสามารถทำให้ข้อมูลเข้าถึงได้ง่ายและมีประโยชน์ในระดับสากล (Charles W.L.Hill, Gareth R. Jones and Melissa A. Schilling, 2015)

สำหรับการกำหนดกลยุทธ์ (Strategies) ซึ่งเป็นขั้นตอนของการตัดสินใจที่มีคุณค่าต่อการกำหนดจุดหมายปลายทางในอนาคต (Ends) และการเลือกเส้นทางหรือวิธีการ (Means) ที่เป็นไปได้มากที่สุดที่ผู้บริหารระดับสูงต้องมีการตัดสินใจว่าควรใช้กลยุทธ์หลักหรือยุทธศาสตร์ใดในการบริหารและพัฒนาที่สามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ และผู้บริหารระดับกลางจะนำกลยุทธ์หลักไปเป็นกรอบสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ระดับหน่วยงานทั้งในสายงานหลักและสนับสนุน ซึ่งต้องมีการจัดทำรายละเอียดกลยุทธ์ หรือแผนงานทั้งในส่วนงานประจำ และงานที่ต้องจัดทำขึ้นเป็นโครงการ สำหรับในขั้นตอนของการดำเนินงานถือเป็นหน้าที่ของผู้บริหารระดับต้นจะเป็นผู้นำแผนไปสู่การปฏิบัติด้วยการจัดวางระบบการติดตาม ควบคุมและประเมินผลการดำเนินงาน ต่อไป (ปกรณัม ปรียากรณัม, ๒๕๔๘)

กลยุทธ์ (Strategies) นั้นจะต้องเริ่มต้นด้วยเป้าหมาย ซึ่งเป็นผลมาจากพันธกิจขององค์กร แต่ภายใต้วัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติแล้วเป้าหมายย่อมไม่สามารถเกิดขึ้นได้มาอย่างโดดๆ แต่จำเป็นต้องมีการสำรวจข้อมูลของสภาพแวดล้อมภายนอก และสมรรถนะหลักภายในองค์กร เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ร่วมกันอีกหลายๆ รอบ ซึ่งในการกำหนดกลยุทธ์ เป็นขั้นตอนที่นักวางแผนต้องตอบให้ชัดเจน ถ้าไม่ชัดเจนต้องกลับไปวิเคราะห์ใหม่ในคำถามพื้นฐานที่สำคัญที่เรียกว่า “คำถามเชิงกลยุทธ์” ด้วยคำถามที่ว่าคุณคือใคร ใครคือลูกค้าและคู่ค้าขององค์กร ใครคือคู่แข่งทางธุรกิจขององค์กร องค์กรมีเป้าหมายอย่างไร องค์กรอยู่ตรงตำแหน่งไหน องค์กรจะไปสู่จุดหมายได้อย่างไร องค์กรจะมีค่าใช้จ่ายเท่าไร องค์กรจะมีวิธีการติดตามอย่างไร อะไรคือแผนแม่บทในการดำเนินงานขององค์กร

ในการกำหนดกลยุทธ์แบ่งได้เป็นกลยุทธ์ระดับองค์กร และกลยุทธ์ระดับหน่วยงาน กล่าวคือ กลยุทธ์ระดับองค์กรเป็นกลยุทธ์ระดับองค์กรโดยรวม ที่จะชี้ให้เห็นถึงทิศทาง การเจริญเติบโตของกิจการ และเจตนารมณ์ในการสร้างสมรรถนะในการแข่งขันหรือสร้างสัมพันธ์มิตร ในธุรกิจใดธุรกิจหนึ่ง สำหรับกลยุทธ์ระดับหน่วยงาน ต้องกำหนดตามกลยุทธ์ของกิจการหรือกลยุทธ์หลัก ซึ่งการกำหนดกลยุทธ์ระดับหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน จำเป็นต้องแปลงกลยุทธ์ในระดับนโยบายให้เป็นกลยุทธ์ในระดับบริหาร ซึ่งจะต้องกระทำให้สอดคล้องกันกับการปรับตัวด้านงานประจำ หรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับการต้องลงทุนเพื่อการปรับตัว โดยการจัดทำในรูปแบบของโครงการ ทั้งนี้แนวทางในการพิจารณาถึงกลยุทธ์หลักขององค์กรแบ่งเป็นกลยุทธ์รูปแบบต่างๆ ได้แก่ (ปกรณัม ปรียากร, ๒๕๔๘)

๑. กลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการเติบโต (Growth strategies) หรือการรุกไปข้างหน้า เป็นกลยุทธ์ที่เกิดขึ้นในกรณีการวิเคราะห์ข้อมูล มีสัญญาณแสดงถึงความเข้มแข็งของกิจการที่ผสมผสานกับแรงดึงดูดหรือความน่าสนใจของธุรกิจโดยทั่วไป

๒. กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ (Stabilizing strategies) หรือการตรึงอยู่ในที่มั่น กลยุทธ์นี้เป็นการเผชิญกับความไม่แน่นอน หรือความเสี่ยงของกิจการ ดังนั้น กิจการจึงเลือกกลยุทธ์เดิมเพื่อเกี่ยวผลประโยชน์ต่างๆ ต่อไป

๓. กลยุทธ์การถอนตัว (Retrenchment strategies) การตั้งรับหรือการถอย กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นการลดขนาดการดำเนินงานลง ตามสภาพความร้ายแรงของสถานการณ์ที่เป็นข้อจำกัดภายนอก และจุดอ่อนของศักยภาพภายใน

๔. กลยุทธ์ผสมผสาน (Mixed strategies) ในบางกิจการ การกำหนดกลยุทธ์ย่อมจะเป็นไปตาม สถานการณ์แต่ละด้าน ดังนั้น จึงอาจใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาผสมผสานกัน เพื่อตลาดหลายระดับ หลายพื้นที่ หรือตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าที่แตกต่างกัน ดังนั้น กลยุทธ์ต่างๆ จึงนำมาเลือกใช้อย่างหลากหลายและรับกับสถานการณ์แต่ละด้านที่ต้องเผชิญ

นอกจากนี้ ในการกำหนดกลยุทธ์ในสถานการณ์แวดล้อมของการแข่งขัน องค์กรต้องพยายามกำหนดตำแหน่งในการแข่งขันเพื่อสร้างความได้เปรียบ ในการสร้างกลยุทธ์การแข่งขันทั่วไป ถูกนำเสนอโดย Porter (1980) ซึ่งได้กำหนดกลยุทธ์การแข่งขันทั่วไปออกเป็น ๒ กลยุทธ์ โดยสามารถนำไปใช้ได้กับองค์กรทุกประเภททั้งแสวงหาผลกำไร และไม่แสวงหาผลกำไร ได้แก่

๑. กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน คือ การที่องค์กรพยายามที่จะสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีมูลค่า หรือใกล้เคียงสำหรับลูกค้า เช่นเดียวกับมูลค่าที่คู่แข่งนำเสนอให้แก่ลูกค้าด้วยวิธีการนำเสนอสินค้า หรือบริการด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าคู่แข่งทำให้องค์กรสามารถนำเสนอขายสินค้า หรือบริการในราคาที่ต่ำกว่าให้แก่ลูกค้า

๒. กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง คือ การที่องค์กรพยายามที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ หรือบริการให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นสำหรับลูกค้า มากกว่ามูลค่าที่คู่แข่งนำเสนอให้แก่ลูกค้าด้วยวิธีการนำเสนอสินค้าและบริการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ในขณะที่เดียวกันองค์กรพยายามรักษาระดับต้นทุนให้เหมือนหรือใกล้เคียงกับคู่แข่ง

จากกลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมขององค์กร แล้วนั้น การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เป็นขั้นตอนสำคัญหนึ่งในกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพราะจะเปลี่ยนผ่านกลยุทธ์ในระดับต่างๆ ลงสู่การปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับความสอดคล้องในการดำเนินกิจกรรมภายในองค์กร สำหรับเครื่องมือที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยง การดำเนินงานกลยุทธ์ไปในทิศทางเดียวกันเครื่องมือหนึ่ง คือ 7-S Mckinsey ภายใต้แนวคิดที่ว่า การประสบความสำเร็จจะต้องใช้ปัจจัย ๗ ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ (Strategy) โครงสร้างองค์กร (Structure) ระบบ (Systems) รูปแบบ (Style) บุคคล (Staff) ทักษะ (Skills) และค่านิยมร่วม (Share value) ซึ่งปัจจัยทั้ง ๗ ประการ จะต้องสอดคล้องและสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน (ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา, ๒๕๕๗)

นอกจากนี้เครื่องมือที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการปฏิบัติอีกเครื่องมือหนึ่ง คือการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติผ่านแผนที่กลยุทธ์ (Strategy map) ดังที่ Kaplan and Norton (1996, 2001) ได้เสนอแนวคิด Balanced Scorecard (BSC) และแผนที่กลยุทธ์ โดยการระบุเป็นแผนภาพเพื่อการสื่อสารและบอกเล่ากลยุทธ์ขององค์กรไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลภายใต้กรอบการบริหารจัดการที่สามารถวัดผลได้ การสร้างระบบการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติที่สามารถวัดผลได้ตามกรอบ BSC หมายความว่าเพื่อให้้องค์กรบรรลุวิสัยทัศน์ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ BSC จะนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติด้วยมุมมอง ๔ ด้าน ได้แก่ มุมมองด้านการเงิน มุมมองด้านลูกค้า มุมมองด้านกระบวนการ และมุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต ซึ่งองค์ประกอบของมุมมอง ๔ ด้าน คือ

วัตถุประสงค์ เป้าหมายในแต่ละมุมมอง ตัวชี้วัด และโครงการที่จะดำเนินการในแต่ละมุมมอง หลักการดังกล่าวสามารถนำมาเขียนเป็นแผนที่กลยุทธ์เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่เป็นเหตุเป็นผลอย่าง เป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตามแผนที่กลยุทธ์ไม่ใช่เครื่องมือที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จเสมอไป การที่องค์การจะประสบความสำเร็จภายใต้แผนที่กลยุทธ์นั้น สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ คือ ผู้บริหารให้การสนับสนุนทั้งกลยุทธ์และตัวชี้วัด ความสัมพันธ์ของผลกับเหตุ แรงผลักดัน การดำเนินการเชื่อมโยงกับงบประมาณ และการสร้างแผนงาน การปรับแผนงาน การริเริ่ม ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมองค์การ (Kaplan and Norton, 1996)

ดังนั้นการวางแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารจะต้องมีความเข้าใจในกระบวนการ โดยมีการวิเคราะห์ความคิดในเชิงกลยุทธ์ กระบวนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และการปฏิบัติแบบมียุทธวิธี เพราะการวางแผนกลยุทธ์จากกระบวนการสำคัญข้างต้นเห็นได้ชัดเจนว่าการวางแผนกลยุทธ์เป็นเรื่องของความคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการประเมินผลทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดเพื่อได้กลยุทธ์ที่สามารถสร้างความสามารถในการแข่งขัน และต้องสามารถปฏิบัติได้จริง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

การทำความเข้าใจความหมาย หรือการนิยามศัพท์ “การนำนโยบายไปปฏิบัติ” จะทำให้ทราบถึงสาระสำคัญเบื้องต้นของขอบข่าย ขอบเขตของเนื้อหาสาระในเรื่องดังกล่าว และในการนี้มีนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมาย “การนำนโยบายไปปฏิบัติ” ดังนี้

Pressman & Wildavsky (1973) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึงกระบวนการของ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้ก่อนหน้านั้นแล้วกับการกระทำหรือ ปฏิบัติการทั้งหลายที่มุ่งให้บังเกิดผลไปตามนั้น หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือความสามารถในการจัดการและประสานสิ่งที่จะกระทำให้บังเกิดผลในลักษณะที่เป็นลูกโซ่ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล

Donal S. Van Meter & Carl E. Van Horn (1975) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึงการดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งการดำเนินดังกล่าวมุ่งที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จโดยตรงตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ได้ตัดสินใจกระทำไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว

Eugene Bardach (1980) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึงกระบวนการของกลยุทธ์ ที่แสดงการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายในอันที่จะต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการบรรลุเป้าหมายของกลุ่มตน ซึ่งเป้าหมายที่กลุ่มเหล่านี้ต้องการให้เกิดขึ้นอาจสอดคล้องหรือไปกันได้หรือไม่ก็ได้กับเป้าหมายตามอาณัติ

ศุภชัย ยาวะประภาส (๒๕๔๕) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการมีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง มีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม แต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา และประเด็นที่สอง คือการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย

สมบัติ อารงธัญวงศ์ (๒๕๕๐) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึงความพยายามที่จะตัดสินใจความสามารถในการรวบรวมคนและทรัพยากรทางการบริหาร และกระตุ้นบุคลากรให้ปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

วเรช จันทรศร (๒๕๔๕) อธิบายถึงรายละเอียดของปฏิสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง การพึ่งพา ตลอดจนความเป็นอิสระขององค์การ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยแบ่งการนำนโยบายไปปฏิบัติออกเป็น ๒ ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนในระดับมหภาค (Macro) และขั้นตอนในระดับจุลภาค (Micro) ดังนี้

๑. การนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหภาค (Macro Implementation) แบ่งการปฏิบัติ ออกเป็น ๒ ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนแรกเป็นการแปลงนโยบายออกเป็นแนวทางปฏิบัติหรือออกมาเป็นแผนงานหรือโครงการ โดยทั่วไปหน่วยงานที่รับผิดชอบมักได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม หรือราชการบริหาร ส่วนกลาง ส่วนขั้นตอนที่สองเป็นการทำให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นยอมรับแนวทาง แผนงาน โครงการ หรือผลของการแปลงนโยบายนั้นไปปฏิบัติต่อไป

๒. การนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาค (Micro Implementation) เป็นจุดเริ่มต้นที่แท้จริงของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่นโยบายที่มาจากส่วนกลางถูกนำมาปฏิบัติในสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน ในขั้นตอนนี้มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับนโยบายของหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้สอดคล้องกับนโยบาย และแนวทางปฏิบัติที่ส่วนกลางได้ดำเนินการในขั้นตอนแรกของระดับมหภาค ในระดับจุลภาคนี้มี ๓ ขั้นตอนหลัก ที่ต้องปฏิบัติ คือ ขั้นตอนการระดมพลัง (Mobilization) เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานระดับท้องถิ่นจะต้องพิจารณารับนโยบายและแสวงหาความสนับสนุนนโยบายจากท้องถิ่น ขั้นตอนการปฏิบัติ (Deliverer Implementation) ครอบคลุมถึงกระบวนการในการปรับเปลี่ยนโครงการที่ได้รับการยอมรับแล้วออกมาในรูปของการปฏิบัติจริง และขั้นตอนการสร้าง ความต่อเนื่อง (Institutionalization or Continuation) ครอบคลุมถึงการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้ นโยบายถูกปรับเปลี่ยนและได้รับการยอมรับเข้าเป็นหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติ

ปัจจัยกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

กล้า ทองขาว (๒๕๕๑) ได้สรุปถึงปัจจัยกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติที่สำคัญๆ มี ๖ ประการ คือ ปัจจัยด้านข้อความนโยบาย ด้านการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจและกลุ่มหลากหลายในสังคม ปัจจัยด้านความสามารถและศักยภาพขององค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ปัจจัยด้านจิตสำนึกของผู้ปฏิบัติ ปัจจัยด้านผู้นำคนสำคัญ และปัจจัยด้านการกำกับตรวจสอบ การประเมินผล และการให้แรงเสริมผู้ปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้

๑. ปัจจัยด้านข้อความนโยบาย (Policy Statements) ข้อความนโยบาย หมายถึง ข่าวสารนโยบาย (Policy Messages) ที่ระบุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนโยบาย หรือระบุมাত্রฐาน

นโยบายหรือมาตรฐานแผนงาน หากพิจารณาถึงไปถึงแผนกลยุทธ์หรือแผนงานหรือโครงการที่รองรับนโยบาย ข้อความนโยบายจะหมายถึงเป้าหมายวัตถุประสงค์ รวมทั้งขั้นตอนหรือกลยุทธ์ต่างๆ ที่กำหนดไว้ หรืออาจหมายถึงแนวปฏิบัติที่อาจจัดทำเป็นคู่มือแก่ผู้รับผิดชอบเพื่อนำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้น ข้อความนโยบายจะหมายรวมการระบุงค์กรรับผิดชอบ ขอบข่ายที่นโยบายครอบคลุมถึงระเบียบวิธีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หากข้อความนโยบายมีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ โอกาสที่นโยบายจะประสบผลสำเร็จในขั้นนำไปปฏิบัติจะมีมาก แต่หากข้อความนโยบายมีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ของนโยบายไม่ชัดเจนหรือขัดแย้งกัน อาจเป็นอุปสรรคในขั้นการนำไปปฏิบัติ ทำให้โอกาสที่นโยบายจะบรรลุผลสำเร็จเป็นไปได้ยาก

๒. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจและกลุ่มหลากหลายในสังคม ผู้นำหรือผู้มีอำนาจมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายบางนโยบายแม้ผู้เกี่ยวข้องจะมองว่าเป็นนโยบายที่ดี หากแต่ผู้นำหรือผู้มีอำนาจบารมี (Charisma) ไม่เห็นด้วย จะทำให้สำเร็จได้ยาก เช่น นโยบายการจัดระเบียบการค้าขายบนทางเท้าในเขตเมือง หรือนโยบายปฏิรูปการศึกษา ถ้าผู้นำในสังคมไม่เห็นด้วยกับนโยบายนี้ เพราะเห็นว่าจะเป็นการบีบบังคับประชาชนผู้หาเช้ากินค่ำ หรือเป็นการบีบบังคับให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทำงานหนักเกินไปเพราะไม่ชัดเจนว่านักเรียนและประชาชนจะได้อะไรจากการปฏิรูป จะทำให้ลำบากในขั้นนำไปปฏิบัติ ถ้าหากนโยบายใดได้รับการสนับสนุนจากผู้นำทุกๆ ระดับ โอกาสที่นโยบายนั้นจะประสบผลสำเร็จในขั้นการนำไปปฏิบัติเป็นไปได้สูง

๓. ปัจจัยด้านศักยภาพ และความสามารถขององค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ พิจารณาที่ลักษณะสำคัญขององค์ประกอบต่างๆ ขององค์กร เช่น การมีโครงสร้างองค์กรเอื้อต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ความรู้ความสามารถและทักษะของทีมงาน ความสามารถและประสบการณ์ของผู้นำองค์กร ระบบการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารภายในและระหว่างองค์กร การมีและใช้เทคโนโลยีการบริหารอย่างเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรทางการเงินและอุปกรณ์การบริหาร รวมทั้งความสามารถนำเงินและอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ มาใช้ได้ทันเวลาและสถานการณ์ ความสำคัญ of ปัจจัยด้านนี้ คือ หากปราศจากองค์กรรองรับนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติจะไม่มีโอกาสเกิดขึ้น หากองค์กรรองรับนโยบายขาดความสามารถและความพร้อม ความเป็นไปได้ที่นโยบายจะล้มเหลวก็มีมาก แต่ถ้านโยบายใดมีองค์กรเข้มแข็งรองรับ โอกาสที่นโยบายนั้นจะประสบผลสำเร็จจะมีสูง เพราะองค์กรหรือหน่วยงานที่รองรับนโยบายคือกลไกสำคัญในการนำเสนอโยบายให้ถึงกลุ่มเป้าหมายตามเจตจำนงของนโยบาย

๔. ปัจจัยด้านจิตสำนึกของผู้ปฏิบัตินโยบาย ความคิดนึกหรือเจตคติต่อนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติของบุคคลระดับผู้ปฏิบัติการคือปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย หากผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจหรือสงสัยในวัตถุประสงค์ของนโยบายว่าเพราะเหตุใดจึงต้องมีนโยบายอย่างนี้ หรือสงสัยว่าความต้องการที่แท้จริงของผู้กำหนดนโยบายคืออะไร นโยบายที่ทำอยู่มีประโยชน์อย่างไร ใครคือผู้ได้รับประโยชน์แท้จริงจากการดำเนินนโยบาย ฯลฯ การไม่เข้าใจนโยบายจะทำให้ผู้ปฏิบัติขาดความมั่นใจ ขาดความไว้วางใจต่อนโยบาย ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจที่จะทุ่มเทพลังความสามารถปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ยิ่งไปกว่านั้นหากผู้ปฏิบัติมีความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อนโยบาย เพราะเห็นว่านโยบายที่รับผิดชอบไม่ค้ำเป็นประโยชน์ต่อองค์กร หรือไม่ค้ำเป็น

ประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ หรือบางที่อาจเห็นว่าเป้าหมายของนโยบายดี แต่วิธีการปฏิบัติไม่ค่อยดี อาจปฏิบัติงานแบบเฉื่อยชา เพราะมีความรู้สึกไม่ชอบนโยบาย หากผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่มีความรู้สึก ต่อนโยบายที่นำไปปฏิบัติเช่นนี้ นโยบายที่นำไปปฏิบัติมีโอกาสที่จะไม่สำเร็จสูง แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้านโยบายใดผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีปฏิบัติชัดเจน รู้สึกพอใจสูง เพราะเห็นว่า นโยบายที่ประกาศใช้จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง และองค์กรก็จะได้ประโยชน์จากการ ดำเนินนโยบายนี้ การมีพื้นฐานความคิดต่อนโยบายเช่นนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติ จะทุ่มเทความสามารถและอุทิศเวลาในการปฏิบัติ โดยอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และ เสนอแนะแนวปฏิบัติตามความเหมาะสม ตามสถานการณ์แห่งความเป็นจริงจะส่งผลให้นโยบาย บรรลุผล

๕. ปัจจัยด้านผู้นำคนสำคัญ ผู้นำคนสำคัญคือปัจจัยกำหนดความสำเร็จหรือความ ล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในฐานะที่ผู้นำคนสำคัญอาจมีส่วนริเริ่มนโยบาย เขาจะแสดง บทบาทในการผลักดันนโยบายให้ได้รับการประกาศใช้ จะประสานความพยายามของบุคคลและ องค์กรที่ร่วมรับผิดชอบในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะคอยไกล่เกลี่ยและประนีประนอมปัญหาหรือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะแสวงหาและใช้กลยุทธ์ในการติดต่อ ประสานงานกับฝ่ายการเมือง นักกฎหมาย นักวิชาการ และบุคคลสำคัญอื่นๆ เพื่อจูงใจให้เห็น ความสำคัญและให้การสนับสนุนนโยบาย นอกจากนี้ผู้นำคนสำคัญยังจะแสดงความสามารถให้ฝ่ายที่ ดูแลงบประมาณเห็นความสำคัญของนโยบายที่นำไปปฏิบัติจนพร้อมที่จะจัดสรรเงินให้ เพื่อสนับสนุน กิจกรรมต่างๆ ของนโยบาย จะส่งผลให้นโยบายที่นำไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ เพราะผู้นำคนสำคัญ จะได้รับเกียรติและยกย่องนับถือในหมู่ผู้ปฏิบัติ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความตั้งใจจริงที่จะทำงานให้บรรลุผล ถ้าหากนโยบายใดขาดแคลนผู้นำคนสำคัญที่เข้มแข็งโอกาสที่นโยบายจะล้มเหลวมีความเป็นไปได้ ค่อนข้างมาก

๖. ปัจจัยด้านการกำกับตรวจสอบประเมินผล และการให้แรงเสริมแก่ผู้ปฏิบัติ การนำ นโยบายไปปฏิบัติจำเป็นต้องมีระบบการกำกับ การตรวจสอบ การปฏิบัติงานของบุคคลและองค์กรที่ รับผิดชอบ การกำกับตรวจสอบมุ่งที่จะให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารนโยบาย และป้องกัน การบิดเบือนเป้าหมายและการหันเหทรัพยากรไปใช้ผิดทาง สำหรับการประเมินผลอย่างเป็นระบบ จะสามารถสะท้อนปัญหาในการกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ทุกขั้นตอน สามารถที่จะนำผล การประเมินไปแก้ไขและปรับปรุงวิธีการปฏิบัติเพื่อให้นโยบายบรรลุผล ส่วนการให้แรงเสริม แก่ผู้ปฏิบัติงาน หากเป็นแรงเสริมทางบวกจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีขวัญในการทำงาน แรงเสริม ทางบวกจะเป็นพลังจูงใจให้ผู้ปฏิบัติมุ่งมั่นตั้งใจ ทำงานในหน้าที่ของตนให้ดียิ่งขึ้น หากเป็นการให้ แรงเสริมทางลบจะช่วยยั้งยั้งพฤติกรรมหรือการปฏิบัติที่ไม่พึงประสงค์ จะเห็นว่าปัจจัยด้านการกำกับ ตรวจสอบประเมินผล และการให้แรงเสริมแก่ผู้ปฏิบัติ มีความสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพราะนโยบายใดหากมิได้จัดระบบการกำกับ ตรวจสอบ ระบบการ ประเมินผลและการเสริมแรงผู้ปฏิบัติไว้ดีพอ โอกาสที่นโยบายจะบรรลุผลในขั้นการนำไปปฏิบัติจะมี ความเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

กลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติ

เป้าหมายของการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติประการหนึ่งคือการมุ่งแสวงหาข้อมูลให้ฝ่ายบริหารหรือหน่วยงานของรัฐได้นำไปใช้ในการวินิจฉัยตัดสินใจ และสั่งการในกระบวนการบริหารนโยบาย (กล้า ทองขาว, ๒๕๕๑) การแสวงหาแนวทางการศึกษาในประเด็นนี้ ก็เพียงเพื่อจะสร้างกลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ หากนโยบายดี ความพร้อมของปัจจัยที่จะทำให้ นโยบายไปสู่การปฏิบัติดี แต่ขาดกลยุทธ์ หรือวิธีการที่จะแปลงข้อความในนโยบายให้มีความชัดเจน ตรงประเด็น และตรงกับสภาพปัญหา นโยบายที่ดีๆ ก็ไร้ค่า ดังนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็น กลยุทธ์การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัตินี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดของนักวิชาการด้านการนำนโยบาย ไปปฏิบัติมาสังเคราะห์ให้เห็นตามประเด็นที่ได้กล่าวไว้ ตามลำดับดังนี้

๑. ผลการศึกษาของ Pressman & Wildavsky (1973) พบว่ากลยุทธ์ทั่วไปในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จคือ

๑.๑ นโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่นำไปปฏิบัติควรเริ่มต้นจากจุดเล็กในลักษณะโครงการย่อยหรือโครงการทดลองโดยจัดเป็นโครงการนำร่องหรือโครงการทดลองขนาดเล็กก่อน

๑.๒ ขั้นตอนในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ควรใช้วิธีการที่เข้าใจง่ายๆ เพื่อที่จะทำให้เป้าหมายบรรลุผลให้มากที่สุด กล่าวคือพยายามหลีกเลี่ยงการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานที่สลับซับซ้อน เพราะจะทำให้ยุ่งยากในการทำความเข้าใจกับผู้ปฏิบัติ

๑.๓ เพื่อขจัดความยุ่งยากในการบริหารนโยบายและแผน ควรเลือกกลยุทธ์ลักษณะกลไกตลาดมาใช้ในการปฏิบัติเป็นต้น

๒. การศึกษาแนวคิดของ Helen M. Ingram & Dean E. Mann (1980) ในเรื่องของการวิเคราะห์สาเหตุแห่งความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย ทำให้มองเห็นว่าการเลือกกลยุทธ์หรือเครื่องมือนโยบาย (Policy Tools) ไตมาใช้เป็นแนวปฏิบัติ ผู้เลือกจะต้องเข้าใจปฏิกริยาหรือสัญญาฯ สะท้อนจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่จะต้องปฏิบัติตามนโยบาย กล่าวคือ มาตรการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ให้ปฏิบัติตามนโยบาย อาจจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับและมาตรการเสริมแรง โดยเฉพาะประเภทนโยบาย กำกับการปกป้องเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (Protective Regulatory Policies) ดังนั้น จากแนวคิดของ Helen M. Ingram & Dean E. Mann (1980) พอจะสรุปได้ว่า ประเภทและลักษณะนโยบายคือตัวกำหนดแนวทางการเลือกใช้กลยุทธ์ ซึ่งนักวิชาการทั้งสองเสนอให้เลือกกลยุทธ์หนึ่งเป็นกลยุทธ์หลักและกลยุทธ์อื่นๆ เป็นรอง ให้สอดคล้องกับประเภทและลักษณะนโยบาย และนโยบายหนึ่งๆ อาจเลือกใช้มากกว่าหนึ่งกลยุทธ์ จากกลยุทธ์ ๓ ประการ คือ การเสริมแรง (ทางเศรษฐกิจและจิตใจ) การลงโทษ และการให้ข้อมูลข่าวสาร ที่เอาจริงเอาจัง ทั้งสามกลยุทธ์หรือสามมาตรการที่เสนอนี้ เหมาะสมสำหรับที่จะนำไปใช้กับนโยบายที่ต้องการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย และกลยุทธ์ที่ควรเลือกใช้มากคือการให้การเสริมแรงทางบวก

๓. การศึกษาของ Gardiner & Balch (1980) ซึ่งสะท้อนแนวคิดของกลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่มีผลต่อวงวิชาการด้านนโยบายเป็นอย่างมาก เพราะว่าผลงานวิจัยของทั้งสองท่านนั้นได้ถูกตีพิมพ์ในปี ค.ศ.๑๙๗๘ และได้รับความนิยมในช่วงนี้ อีกทั้งยังถูกนำไปอ้างอิงในเนื้อหาสาระทางวิชาการอีกด้วย ในงานวิจัยของทั้งสองท่านนั้น จะเน้นในเรื่องของการจะช่วยให้ประชาชนสามารถป้องกันภัยจากอาชญากรรม ตามนโยบายการป้องกันอาชญากรรมซึ่งอาจจัดเป็นทั่วไปได้ ๔ กลยุทธ์ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ กลยุทธ์การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Strategies) การให้ข่าวสารข้อมูล อาชญากรรมช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาการป้องกันอาชญากรรม ความสำคัญของการให้ ข่าวสารข้อมูลคือการเลือกใช้สื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนให้มากที่สุด สื่อที่มีประสิทธิภาพจะต้องเป็น สื่อที่สอดคล้องกับระดับการศึกษา และวิถีชีวิตของประชาชน งานวิจัยของ Gardiner & Balch เกี่ยวกับกระบวนการส่งข้อมูลข่าวสารนโยบาย พบว่าประชาชนต่างกลุ่มจำเป็นต้องใช้สื่อต่างประเภท กันในการให้ข้อมูลข่าวสาร และข้อมูลข่าวสารต่างประเภทกันจะต้องใช้สื่อต่างกัน กล่าวคือ ข่าวสาร บางประเภทอาจเหมาะสมกับสื่อบางประเภทเท่านั้น

๓.๒ กลยุทธ์การอำนวยความสะดวก (Facilitation Strategies) การให้ความสะดวก หมายถึงการเอื้ออำนวยให้ผู้รับประโยชน์หรือกลุ่มเป้าหมายของนโยบายและแผนมีความสะดวก ที่จะปฏิบัติตามนโยบาย หรือสะดวกที่จะเข้ามารับรู้บริการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือสะดวกที่จะให้ ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติตามนโยบาย การวิจัยของ Gardiner & Balch พบว่า ความลังเลใจของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องที่จะยอมรับหรือปฏิเสธนโยบายประการหนึ่งคือ การพิจารณาที่ความยากง่ายของการปฏิบัติตามนโยบาย กล่าวคือ งานวิจัยของทั้งสองพบว่า ทั้งๆ ที่ ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องอาจเห็นด้วยอย่างมากกับนโยบายที่ประกาศใช้ แต่นโยบายนั้นอาจถูกปฏิเสธ จากประชาชน หรือประชาชนอาจให้ความร่วมมือน้อยกว่าที่ควรจะเป็นเพราะเห็นว่ามีความยุ่งยาก ในทางปฏิบัติ

๓.๓ กลยุทธ์การกำกับควบคุม (Regulatory Strategies) เป็นกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อการ ลงโทษ (Sanctions) บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามนโยบาย กลยุทธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ บุคคลและกลุ่มบุคคลปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดสิ่งที่ตั้งตามแก่สังคม ตามทฤษฎีของ Gardiner & Balch นั้น การใช้กลยุทธ์การกำกับควบคุมมิใช่จะจำเป็นเฉพาะกับ นโยบายการป้องกันอาชญากรรมเท่านั้น แต่นโยบายจำนวนมากจำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์นี้ รวมทั้ง นโยบายด้านการศึกษาด้วย เช่น นโยบายควบคุมคุณภาพมาตรฐานการศึกษา และมาตรฐานหลักสูตร ต่างๆ ที่เปิดสอนในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

๓.๔ กลยุทธ์การให้แรงเสริม (Incentives Strategies) การให้สิ่งเสริมแรงเป็น กลยุทธ์การเข้าไปแทรกแซงที่ใช้กลไกตลาดหรือกลไกราคา เพื่อส่งเสริมผู้ปฏิบัติให้ได้รับประโยชน์แบบ อุปสงค์ อุปทาน ในลักษณะการให้รางวัลและสิ่งทดแทน หรือลดค่าใช้จ่ายเป็นกรณีพิเศษแก่ผู้ปฏิบัติ ตามนโยบาย เช่น การใช้ระบบภาษี การให้สิทธิพิเศษทางการค้าหรือสิทธิพิเศษด้านภาษี ตามนโยบายส่งเสริมการลงทุน การใช้ระบบการให้เงินอุดหนุนสำหรับนโยบายส่งเสริมการศึกษา เอกชนหรือการใช้ระบบเงินช่วยเหลือแบบก้อนเงิน (Block Grant) ตามนโยบายส่งเสริมการเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (นอกระบบราชการ) ในทางธุรกิจ รัฐอาจให้สิทธิพิเศษด้านภาษีนำเข้า และภาษีการค้าเกี่ยวกับอุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อการเรียนการสอน เครื่องดนตรี อุปกรณ์กีฬา เพื่อส่งเสริมนโยบายการศึกษา การกีฬา และการดนตรีของประเทศ รัฐบาลอาจส่งเสริมให้บริษัท ประกันภัยเรียกเบี้ยประกันในอัตราที่ต่ำกว่าปกติสำหรับเจ้าของรถยนต์ที่ไม่มีประวัติด้านการเกิด อุบัติเหตุ และไม่เคยทำความผิดด้านการจราจรตามนโยบายในการจราจรและการขนส่งเป็นต้น กลยุทธ์การเสริมแรงดังตัวอย่างที่ยกมาจะเป็นเครื่องจูงใจให้นโยบายที่นำไปปฏิบัติมีลักษณะ

สร้างสรรค์ ประชาชนและกลุ่มเป้าหมายมีความพอใจ และพร้อมจะปฏิบัติตามนโยบายเพราะเห็นประโยชน์ที่จะได้รับทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคงชายแดน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การบูรณาการ การวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดแนวคิดในการกำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ แผนงานที่เกี่ยวข้อง แนวทางในการขับเคลื่อนและบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนร่วมกันนั้น พบว่า ปัญหาภัยคุกคาม ความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน เป็นปัญหาที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน ไม่ใช่ปัญหาที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนับวันยิ่งทวีความรุนแรง ซับซ้อน และส่งผลกระทบต่อวงกว้างมากขึ้น โดยมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลจากรายงานวิจัย พบว่า ที่ผ่านมาามีผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน ความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนอยู่หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญพอสังเขป ดังนี้

อุทัย สติมัน ได้ศึกษาเอกสารวิจัย เรื่อง ศาสนสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในประชาคมอาเซียน (Religious Relations for Peacefully Coexisting in ASEAN Community) กล่าวว่า ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นการรวมตัวกันของประเทศ ๑๐ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คือ การสร้างประชาคมอาเซียนให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูง มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เป็นประชาคมที่มีความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาสและรับมือสิ่งท้าทายต่างๆ ทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศ ทุกด้านโดยสมาชิกในประชาคมอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีสามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกและความเข้าใจอันดีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แนวคิดเรื่องศาสนสัมพันธ์ เป็นการผสมผสานทัศนะทางศาสนาของ ประชาคมอาเซียนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการแตกแยกต่างความคิดความเชื่อในประเด็น ทางศาสนาโดยการทำศาสนสัมพันธ์ ในหลักคำสอนให้เป็นหลักจริยธรรมสากลโดยยึดหลักสันติภาพ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ธนะศักดิ์ ปฏิมาประกร (๒๕๕๗) ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทยภายใต้กระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่ในบริบทประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน” ซึ่งเป็นการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทย ที่ต้องดำเนินการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ที่มีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองและความมั่นคง โดยดำเนินการศึกษาวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) ภาพรวมทางยุทธศาสตร์ พบว่า นโยบายความมั่นคงในระดับชาติกองทัพไทยรับผิดชอบจัดระเบียบความมั่นคงชายแดน นับเป็นโอกาสดีที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการเข้าสู่ประชาคม

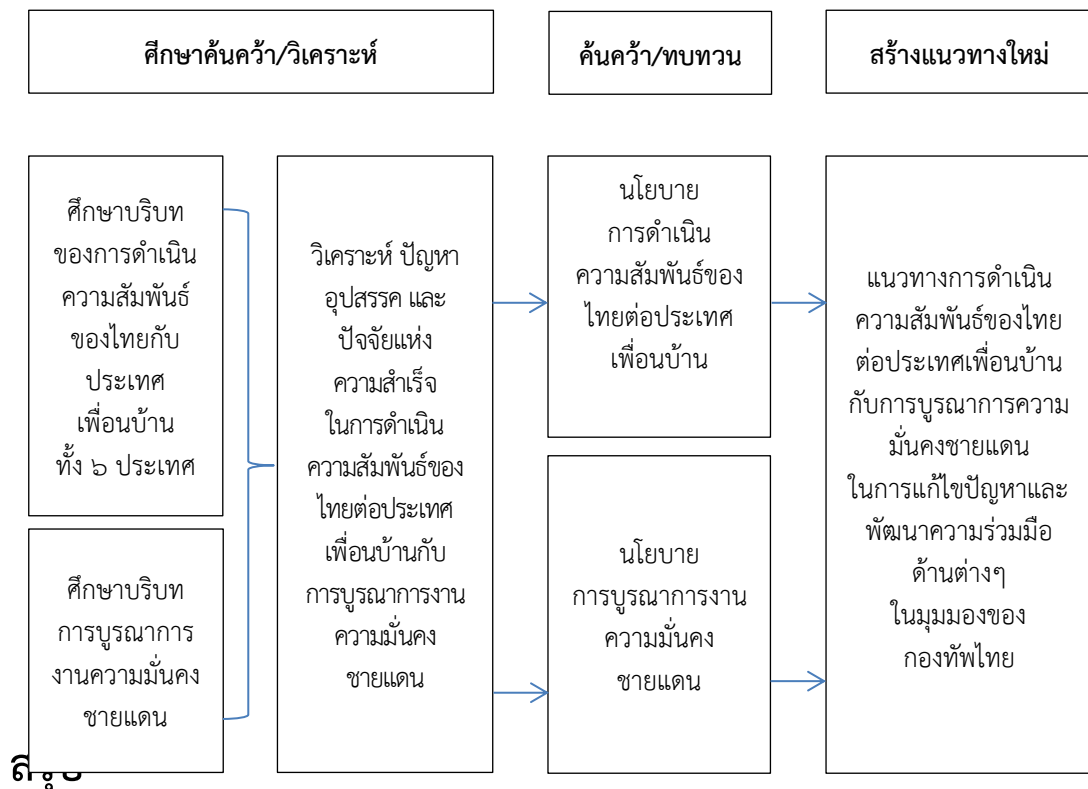
อาเซียน ทำให้เกิดการบูรณาการร่วมที่ดียิ่งขึ้น แต่ยังมีอุปสรรคจากภัยคุกคามทั้งตามแบบและไม่ตามแบบ ซึ่งจุดแข็งของกองทัพไทยเป็นกองทัพชั้นนำกองทัพหนึ่งของอาเซียน ทั้งกำลังพลและยุทธโศปกรณ์ และมีกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน จุดอ่อนยังขาดกฎหมายรองรับ และขาดแคลนยุทธโศปกรณ์ที่เหมาะสม รวมถึงสถานการณ์ทางการเมืองไม่มีเสถียรภาพ ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการบริหารจัดการความมั่นคง ๒) ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการชายแดนของกองทัพไทย ต้องมีวิสัยทัศน์ มีความพร้อมในการเผชิญภัยคุกคามทุกรูปแบบ และมีพันธกิจรองรับ ทั้งการเตรียมกำลัง และการใช้กำลัง และ ๓) โครงสร้างกองกำลังป้องกันชายแดนของกองทัพไทยที่เหมาะสม คือ ตัวแบบ Matrix Organization โดยใช้พันธกิจการใช้กำลังเป็นโครงสร้างหลักในแนวตั้ง ให้กองทัพไทยรับผิดชอบ โดยใช้ปัญหาเฉพาะตามแนวชายแดนในด้านต่างๆ กำหนดหน่วยงานเพิ่มเติม บูรณาการเป็นโครงสร้างแนวนอน ส่วนข้อเสนอจากการวิจัย เห็นว่าควรมีศูนย์อำนวยการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยระดับชาติให้มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เป็น Single Command เพื่อเตรียมความพร้อมและกำหนดยุทธศาสตร์ และมีศูนย์อำนวยการเตรียมความพร้อมด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นองค์กรรองจากระดับชาติ และเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ควรปรับรวมกองอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (กอ.นท.) กับกองกำลังป้องกันชายแดนเป็น “ศูนย์อำนวยการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดน” โดยปรับข้อกฎหมาย ระเบียบคำสั่งเดิมที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (ธนะศักดิ์ ปฏิมาประกร. เรื่อง “การบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทยภายใต้กระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่ในบริบทประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน”. หลักสูตรปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๕๗.)

ชูวงศ์ อุบลี (๒๕๖๐) ทำการวิจัย เรื่อง “กลไกการจัดการปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ตามแนวชายแดนภาคตะวันออกไทย – กัมพูชา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกลไกที่มีอยู่ในการจัดการผลกระทบ และมาตรการการเพิ่มศักยภาพกลไกที่มีอยู่ในการจัดการผลกระทบจากปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชา ผลการศึกษาพบว่า ๑) ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของกลไกที่มีอยู่ในการจัดการผลกระทบจากปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นแล้ว คือ การใช้กลไกการเจรจา กลไกทางการเมือง และกลไกด้านการบริหารจัดการงบประมาณ กลไกภายใต้แผนการปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจกลไกการประเมินผลแผนการปฏิบัติงานตามหลักการมีส่วนร่วม กลไกการควบคุมปัญหาแรงงาน กลไกการประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลหน่วยงานระดับท้องถิ่นระหว่างประเทศ และกลไกการสนับสนุนภารกิจหน่วยงานหลัก สำหรับประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของกลไกในการจัดการผลกระทบที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้น คือ กลไกการจัดการความขัดแย้ง และกลไกการพัฒนาความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการกลไกภายใต้แผนการปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจ กลไกการสนับสนุนประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจ กลไกการพัฒนาของผู้นำท้องถิ่นสำหรับรองรับการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่น กลไกการจัดการตามแผนปฏิบัติงานด้านสังคมและทรัพยากรธรรมชาติ และกลไกการควบคุมแรงงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับองค์กรภาครัฐกิจ ๒) มาตรการการเพิ่มศักยภาพการมีส่วนร่วมของกลไกในการจัดการผลกระทบจากปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ คือ (๑) มาตรการการเพิ่มทักษะการเจรจาต่อรอง (๒) มาตรการจัดระบบการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ (๓) มาตรการปรับลดงบประมาณรายจ่ายประจำ (๔) มาตรการสำรวจความต้องการการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (๕) มาตรการประเมินผลลัพธ์ของ

แผนงานด้านเศรษฐกิจ (๖) มาตรการการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้กับประชาชน (๗) มาตรการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน (๘) มาตรการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (๙) มาตรการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม (๑๐) มาตรการการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ (๑๑) มาตรการอำนวยความสะดวก การประสานการปฏิบัติในพื้นที่ (ชูวงศ์ อุบลี. เรื่อง “กลไกการจัดการปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ตามแนวชายแดนภาคตะวันออก ไทย - กัมพูชา” หลักสูตรรัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. วารสารวิจัยรำไพพรรณี ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐, น. ๕)

จากเอกสารวิจัยทำให้สามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านต่อไป

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า มีปัจจัยหลายประการที่ต้องนำมาพิจารณา ร่วมกับการศึกษาบริบทของการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และบริบทการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน เพื่อนำมาวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน รวมทั้งนำนโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน และนโยบายที่เกี่ยวกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน มาพิจารณาแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการความมั่นคงชายแดนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความร่วมมือด้านต่างๆ ในมุมมองของกองทัพไทย ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ ๓

การดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการ บูรณาการงานความมั่นคงชายแดนที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรค และผลกระทบ

บทนี้เป็นการศึกษาการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านทั้ง ๕ ประเทศ รวมทั้งการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนที่ผ่านมา โดยนำแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาประกอบกับมุมมองของกองทัพ รวมทั้งศึกษาปัญหา อุปสรรคและปัจจัยแห่งความสำเร็จเพื่อนำมาวิเคราะห์กำหนดแนวทางการดำเนินงานในบทต่อไป

การดำเนินความสัมพันธ์ของไทยทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้านที่ผ่านมา

จากการศึกษาที่มาของการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้านที่ผ่านมาได้กำหนดมาจากยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ต่อประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน นำมากำหนดแนวทางกำหนดท่าทีไทยต่อกลุ่มประเทศต่างๆ และแนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงกับกลุ่มประเทศอาเซียนของกระทรวงกลาโหม(กท.) รวมทั้งได้จัดทำแนวทางการกำหนดท่าทีและจัดลำดับความเร่งด่วนกิจกรรมความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยต่อกลุ่มประเทศอาเซียน โดยสรุปความสัมพันธ์ที่ผ่านมากับประเทศเพื่อนบ้านแต่ละประเทศ ดังนี้ (อ้างอิง แนวทางการกำหนดท่าทีและจัดลำดับความเร่งด่วนกิจกรรมความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยต่อกลุ่มประเทศอาเซียน : ยก.ทหาร)

ราชอาณาจักรกัมพูชา

ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชา เมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๓๓ โดยมีความสัมพันธ์และความร่วมมือกันในหลายมิติ ซึ่งไทยพยายามช่วยเหลือกัมพูชาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีอย่างต่อเนื่องตลอดมา ในภาพรวมไทยกับกัมพูชามีความสัมพันธ์ที่ดีทั้งในระดับรัฐบาลและระดับกองทัพ อย่างไรก็ตามในห้วงเวลาที่ผ่านมา ได้มีความขัดแย้งกันในเรื่องเส้นเขตแดนทั้งทางบกและทางทะเล ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางทหารเป็นครั้งคราว ส่งผลให้ยังคงมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกันอยู่ ทั้งนี้กองทัพไทยมีความมุ่งหวัง ที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนผ่านกลไกความร่วมมือระดับทวิภาคีที่มีอยู่ โดยจะไม่ก่อให้เกิดอุปสรรค ต่อการพัฒนาความร่วมมือในด้านอื่นๆ โดยการดำเนินการต่างๆ ของกองทัพ มีความมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน และเกิดผลดีต่อการพัฒนาความร่วมมือทางทหาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเสริมสร้างสันติภาพและความสงบสุข ตามแนวชายแดน กัมพูชามีนโยบายที่เปิดรับความช่วยเหลือจากทุกประเทศ เพื่อให้ได้ผลประโยชน์สูงสุดแก่กัมพูชา ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา กัมพูชาได้รับการสนับสนุนเงินทุนในการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจ และสังคม จากจีนเป็นจำนวนมาก และมีประชากรชาวจีนที่เข้าไป ตั้งถิ่นฐานและประกอบธุรกิจในกัมพูชาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ในพื้นที่ตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา ซึ่งบางส่วนของธุรกิจเหล่านั้นอาจเป็นธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น การค้ามนุษย์ ยาเสพติด บ่อนการพนัน และขบวนการฟอกเงิน เป็นต้น ทำให้เกิดการก่ออาชญากรรมข้ามชาติ ทำให้รัฐบาลกัมพูชาต้องร่วมมือกับรัฐบาลจีนในการกวาดล้าง และออกมาตรการควบคุมชาวจีนที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในกัมพูชา ทั้งนี้ ความใกล้ชิดระหว่างกัมพูชากับจีน โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาฐานทัพเรือเรียม โดยมีข้อตกลงกับรัฐบาลจีนให้นำเรือรบไปเทียบท่าได้ รวมถึงนายทูโธปกรณัมไปเก็บไว้ได้เป็นเวลา ๓๐ ปี ได้สร้างความกังวลแก่สหรัฐฯ อย่างมาก

ไทยและกัมพูชามีความร่วมมือด้านความมั่นคงในหลายด้านและหลายระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจัดลำดับ ความเร่งด่วนกิจกรรมความร่วมมือด้านความมั่นคง รวมทั้งพัฒนา และขยายความร่วมมือฯ เพิ่มเติมได้ ดังนี้

๑. การประชุมหารือทวิภาคีในระดับต่างๆ อาทิ การประชุมร่วมนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการ (Joint Cabinet Retreat : JCR) การประชุมคณะกรรมการความร่วมมือว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย – กัมพูชา (Joint Commission on Bilateral Cooperation : JC) การประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission : JBC) การประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป (General Border Committee : GBC) การประชุมคณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน (Border Peacekeeping Committee : BPKC) การประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (Regional Border Committee : RBC) การประชุมฝ่ายเสนาธิการระดับอาวุโส (Senior Staff Talks : SST) การประชุมหารือระดับคณะทำงานระหว่างกองทัพอากาศ (Air Working Group : AWG) ซึ่งการประชุมต่างๆ เหล่านี้ เป็นกลไกสำคัญในการปรึกษาหารือความมั่นคงระหว่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดน จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๒. การแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกกระดับ โดยเฉพาะในระดับของผู้บังคับบัญชาระดับสูง สามารถสร้างความไว้วางใจกันได้เป็นอย่างดี จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๓. การศึกษา โดยไทยได้สนับสนุนหลักสูตรทางทหารที่กัมพูชาต้องการ ส่วนการแลกเปลี่ยนหลักสูตรภาษาก็ทำให้กำลังพลได้เรียนรู้วัฒนธรรม และสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ ในการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๔. การแลกเปลี่ยนด้านการข่าว เป็นกลไกที่ช่วยให้สามารถเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับภัยคุกคามต่างๆ ได้ ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๕. การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ เนื่องจากกัมพูชามีบทบาทสำคัญในการส่งกำลังพลเข้าร่วมภารกิจรักษาสันติภาพขององค์การสหประชาชาติ ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์และขยายความร่วมมือระหว่างกัน จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๖. ความร่วมมือด้านการปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม เนื่องจากตามแนวชายแดนยังคงมีปัญหาจากทุ่นระเบิดที่ตกค้างจำนวนมาก หากสามารถขจัดปัญหานี้ได้จะเป็นการส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัย ของประชาชนตามแนวชายแดนทั้งสองประเทศ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๗. การแพทย์ทหาร กองทัพไทยสามารถพัฒนาความร่วมมือกับกองทัพกัมพูชา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการรับมือโรคระบาดต่างๆ อาทิ COVID – 19 จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๘. การช่วยเหลือทางมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ เป็นกรอบความร่วมมือที่สอดคล้องกับแนวทางของอาเซียนที่มีความพยายามเตรียมการช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกที่ประสบภัย ซึ่งไทยมี

ศูนย์ฝึกบรรเทาสาธารณภัยที่สามารถสนับสนุนการฝึกให้แก่กัมพูชาได้ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและมีความ
 แรงด่วนปานกลาง

๙. การฝึกอบรมโครงการเกษตรและปศุสัตว์ ที่ไทยให้การสนับสนุนกัมพูชาอย่างต่อเนื่อง
 เพื่อให้กำลังพลของกัมพูชาได้เรียนรู้และเพิ่มศักยภาพในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว
 ได้เป็นอย่างดี จึงควรส่งเสริมและมีความแรงด่วนปานกลาง

๑๐. การปราบปรามยาเสพติด เป็นการร่วมมือกันในการสกัดกั้นยาเสพติดตามแนวชายแดน
 มีประโยชน์ต่อความมั่นคงปลอดภัยของทั้งสองประเทศ จึงควรส่งเสริมและมีความแรงด่วนปานกลาง

๑๑. ความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย มีความสำคัญต่อการรักษาความสงบสุข
 ของทั้งสองประเทศ ซึ่งควรส่งเสริมให้มีการริเริ่มความร่วมมือระหว่างกัน และมีความแรงด่วนปานกลาง

๑๒. ความร่วมมือด้านอื่นๆ อาทิ การแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ดนตรี แข่งขันกีฬาระหว่าง
 กองทัพ เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ จึงควรส่งเสริมและมีความแรงด่วนปานกลาง

๑๓. ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ เป็นช่องทางที่สามารถร่วมมือกันเพื่อรับมือกับภัยคุกคาม
 ทางเทคโนโลยีในปัจจุบันและอนาคต อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายอาจยังต้องใช้เวลาในการพัฒนา
 ชีตความสามารถก่อนที่จะร่วมมือกันได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น จึงควรส่งเสริมแต่ยังมีความแรงด่วนน้อย

เนื่องจากกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสำคัญต่อไทยในการรักษาความมั่นคง
 ตามแนวชายแดน กองทัพไทยจึงมีความพยายามรักษาความสัมพันธ์และเสริมสร้างความร่วมมือกับกองทัพ
 กัมพูชามาโดยตลอด ซึ่งในอนาคตอันใกล้ อาจมีการขยายความร่วมมือระดับเหล่าทัพเพิ่มมากขึ้น อาทิ
 ระหว่างกองทัพบก (Army to Army Talks) และระหว่างกองทัพเรือ (Navy to Navy Talks) เป็นต้น

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับ สปป.ลาว เมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๓ โดยมึ
 ความสัมพันธ์ ที่ราบรื่นใกล้ชิดบนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกันและผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีปัจจัย
 เกื้อกูล ได้แก่ ความใกล้ชิดทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ที่ผ่านมา ไทย และ สปป.ลาว
 ได้ใช้กลไกความร่วมมือต่างๆ ทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อผลักดันให้มีการหารือเพื่อแก้ไขปัญหา
 และหาทางออกร่วมกันได้อย่างสันติ

สปป.ลาว มีนโยบายด้านการทูตแบบรอบด้าน มุ่งหวังกระชับความสัมพันธ์กับทุกประเทศ
 โดยมีนโยบาย เปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะจีนซึ่งเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในโครงการ
 รถไฟความเร็วสูง ที่เชื่อมคุนหมิง ผ่าน สปป.ลาว สู่อำเภอหนองคาย ดังนั้น สปป.ลาว จึงมีบทบาทสำคัญ
 ในการเป็นจุดเชื่อมโยงอาเซียนกับจีนในอนาคต ขณะเดียวกัน สปป.ลาว ก็ได้ประโยชน์จากการผ่านไทย
 และเวียดนามเพื่อออกสู่ทะเล

การพัฒนาศักยภาพอื่นๆ ของ สปป.ลาว เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและพลังงาน
 ก็เอื้อประโยชน์ต่อไทยและอาเซียน โดยไทยได้เข้าไปลงทุนในโครงการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อผลิต
 กระแสไฟฟ้า ตลอดจนรับซื้อไฟฟ้าจาก สปป.ลาว และโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดน

จังหวัดมุกดาหาร ก็จะทำให้การค้าระหว่าง สปป.ลาว และไทย มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นแบบก้าวกระโดด แต่อาจมีปัญหาด้านความมั่นคงข้ามแดนที่มาพร้อมกับการพัฒนาที่เปิดกว้างขึ้น

ไทย กับ สปป.ลาว มีกลไกและกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงในด้านต่างๆ ซึ่งอาจพิจารณาจัดลำดับความเร่งด่วนกิจกรรมความร่วมมือด้านความมั่นคง รวมทั้งพัฒนาและขยายความร่วมมือฯ เพิ่มเติมได้ ดังนี้

๑. การประชุมหรือทวิภาคีระดับสูง มีอยู่ ๔ กลไกสำคัญ ได้แก่ การประชุมคณะกรรมการความร่วมมือ ว่าด้วยความร่วมมือ (Joint Commission on Cooperation : JC) การประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission : JBC) การประชุมคณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อย ตามชายแดนทั่วไปไทย - ลาว (General Border Committee : GBC) และการประชุมคณะอนุกรรมการ ชายแดนทั่วไปไทย - ลาว (Sub - General Border Committee : Sub - GBC) อย่างไรก็ตาม ไทยและ สปป.ลาว ยังไม่มีกลไกการประชุมในระดับรองลงมา อาทิ การประชุมระดับผู้บัญชาการทหารสูงสุด เนื่องจากกองทัพ ประชาชนลาวเป็นกองทัพเดียว ไม่มีผู้บัญชาการทหารสูงสุดในโครงสร้างกองทัพ จึงมีกลไกความร่วมมือ ด้านความมั่นคงผ่านคณะกรรมการ GBC เพียงด้านเดียว แต่เพื่อประโยชน์ในการเป็นคู่เจรจากับประเทศอื่นๆ จึงกำหนดให้หัวหน้ากรมใหญ่เสนาธิการทำหน้าที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุดแทน นอกจากนั้นแล้ว การประชุมระหว่างเหล่าทัพ ยังมีเพียงการประชุม Air Working Group ของกองทัพอากาศเท่านั้น ยังไม่มีกลไกระหว่างกองทัพบก (ลาวไม่มีกองทัพเรือ) ทั้งนี้ การประชุมต่างๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับยุทธศาสตร์ เป็นกลไกสำคัญในการปรึกษาหารือความมั่นคงระหว่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดน อาทิ การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน การลักลอบเข้าเมือง การค้ายาเสพติด และการลักลอบคุดทราย ในแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหือง ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๒. การแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกกระดับ โดยเฉพาะในระดับของผู้บังคับบัญชาระดับสูง สามารถสร้างความไว้วางใจระหว่างกันได้เป็นอย่างดี จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๓. การแลกเปลี่ยนด้านการข่าว เป็นกลไกที่ช่วยให้สามารถเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับภัยคุกคามต่างๆ ได้เป็นอย่างดี แต่ต้องใช้เวลาในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกัน จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๔. การศึกษาไทยได้สนับสนุนการศึกษาหลักสูตรทางทหารให้แก่ สปป.ลาว ตลอดมา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๕. การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทั้งสองฝ่ายได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ตามชายแดนไทย - ลาว ภายใต้การกำกับดูแลของ Sub - GBC ไทย - ลาว รวมทั้งได้แต่งตั้งชุดประสานงานประจำพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการสกัดกั้นยาเสพติดตามแนวชายแดน รวมทั้งการหลบหนีเข้าเมือง และสินค้าหนีภาษี มีประโยชน์ต่อความมั่นคงปลอดภัยของทั้งสองประเทศ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๖. การแพทย์ทหาร เพราะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเสริมสร้างความมั่นคงทางสาธารณสุขตามแนวชายแดน ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๗. ความร่วมมือด้านแผนที่ เป็นเรื่องสำคัญในการเจรจาหรือร่วมกันในการสำรวจ และจัดทำหลักเขตแดน เพื่อป้องกันการเกิดความขัดแย้งตามบริเวณแนวชายแดน อย่างไรก็ตามเนื่องจากยังมีพื้นที่ที่อาจยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการร่วมกัน จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๘. การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ เป็นกรอบความร่วมมือที่สอดคล้องกับแนวทางของอาเซียน เพื่อเตรียมการช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกที่ประสบภัยพิบัติ และไทยมีศูนย์ฝึกบรรเทาสาธารณภัยที่สามารถสนับสนุนการฝึกให้แก่ สปป.ลาว ได้ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๙. การปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม เนื่องจากตามแนวชายแดนไทย และ สปป.ลาว ยังคงมีปัญหาจากทุ่นระเบิดที่ตกค้างอยู่ในบางพื้นที่ หากสามารถจัดปัญหาทุ่นระเบิดนี้ได้เรียบร้อย จะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๐. การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ ไทยมีหลักสูตรการฝึกอบรมกำลังพลสำหรับการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ ซึ่งสามารถช่วยพัฒนาขีดความสามารถกำลังพลให้แก่ สปป.ลาว ได้ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และขยายความร่วมมือระหว่างกัน ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๑. การฝึกอบรมโครงการเกษตรและปศุสัตว์ ไทยมีขีดความสามารถและยินดีให้การสนับสนุนแก่ สปป.ลาว เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถขยายผลไปสู่ความร่วมมือด้านอื่นๆ ได้ในอนาคต จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๒. ความร่วมมือด้านอื่นๆ อาทิ การแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ดนตรี แข่งขันกีฬาระหว่างกองทัพ เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๓. การฝึกทางทหาร ปัจจุบันไทยเชิญ สปป.ลาว ส่งกำลังพลสังเกตการณ์การฝึกคอบร้าโกลด์ เท่านั้น แต่เนื่องจากการฝึกร่วมกันจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่กระชับกันในอนาคต ดังนั้น จึงควรส่งเสริมแต่ยังมีความเร่งด่วนน้อย

กองทัพไทยมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาความร่วมมือกับกองทัพประชาชนลาวในทุกด้าน อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนอยู่ในบางพื้นที่ รวมทั้งปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดนในด้านอื่นๆ อาทิ ยาเสพติด และการค้ามนุษย์ ส่งผลให้ทั้งสองประเทศต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ดังนั้น หากสามารถเพิ่มกลไกความร่วมมือระดับปฏิบัติในเรื่องเหล่านี้ได้เพิ่มมากขึ้น ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างกัน

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเมียนมา เมื่อ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๔๒ ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทั้งในระดับรัฐบาลและประชาชน มีการแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเมียนมาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกันกว่า ๒,๐๐๐ กิโลเมตร ทำให้ไทยต้องประสบกับความเสี่ยงกับความมั่นคงตามแนวชายแดน ที่มีสาเหตุมาจากปัญหาความไม่สงบภายในเมียนมา รวมทั้งปัญหา ยาเสพติด การค้ามนุษย์ การหลบหนีเข้าเมืองและปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ที่ผ่านมา จีนได้มีบทบาทในการสนับสนุนเงินทุนให้รัฐบาลเมียนมา และมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ภายในประเทศ อาทิ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบก และโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึก เป็นต้น โดยเมียนมาถือเป็นประเทศที่สำคัญของนโยบาย BRI ของจีน สำหรับประเทศไทย มีความร่วมมือกับเมียนมาด้านเศรษฐกิจ และการค้าระหว่างกัน โดยเมียนมาเป็นแหล่งก๊าซธรรมชาติสำคัญที่ไทยนำเข้ามาใช้ในประเทศ และไทยส่งออก สินค้าไปเมียนมา โครงการลงทุนขนาดใหญ่ในเมียนมา อาทิ โครงการนิคมอุตสาหกรรมท่าเรือน้ำลึกทวาย การสร้างทางหลวงเชื่อมแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก และโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในพื้นที่ชายแดน เป็นต้น

ปัจจุบันไทยมีความสัมพันธ์อันดีกับเมียนมาในทุกกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ทางทหาร อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่การทำให้รัฐประหารของกองทัพเมียนมา เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID – 19 ทำให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมียนมาชะงักงัน เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างก็จำเป็นต้องบริหารจัดการสถานการณ์ภายในประเทศของตน รวมทั้งการที่ประชาคมโลก ประเทศมหาอำนาจ ประเทศในกลุ่มอาเซียน และกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารในเมียนมา ทำให้ไทยได้รับแรงกดดันที่จะต้องมีส่วนในการแสดงบทบาทในเรื่องนี้อย่างเหมาะสมและไม่ขัดต่อหลักการของอาเซียน

ไทยกับเมียนมามีกลไกและกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงในด้านต่างๆ ซึ่งอาจพิจารณาจัดลำดับ ความเร่งด่วนกิจกรรมความร่วมมือด้านความมั่นคง รวมทั้งพัฒนาและขยายความร่วมมือฯ เพิ่มเติมได้ ดังนี้

๑. การประชุมหรือทวิภาคีในระดับต่างๆ อาทิ การประชุมระหว่างหน่วยงานในระดับรัฐบาล ได้แก่ การประชุมคณะกรรมการร่วม (Joint Commission : JC) และการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission : JBC) และการประชุมระหว่างหน่วยงานในระดับปฏิบัติการ ได้แก่ การประชุมคณะกรรมการระดับสูง (High Level Committee : HLC) การประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (Regional Border Committee : RBC) การประชุมฝ่ายเสนาธิการระดับอาวุโส (Senior Staff Talks : SST) การประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น (Township Border Committee : TBC) รวมทั้งการประชุม ทหารระดับกองทัพเรือ (Navy to Navy Talks) และกองทัพอากาศ (Air Working Group) แต่ยังไม่มีการหารือระหว่างกองทัพบก ซึ่งการประชุมต่างๆ เหล่านี้ เป็นกลไกสำคัญในการปรึกษาหารือความมั่นคง ระหว่างกัน อาทิ ปัญหาที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดน ดังนั้น จึงควรส่งเสริม และมีความเร่งด่วนมาก

๒. การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นการร่วมมือกันในการสกัดกั้นยาเสพติดตามแนวชายแดน มีประโยชน์ต่อความมั่นคงปลอดภัยของทั้งสองประเทศ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๓. การศึกษา โดยไทยได้สนับสนุนหลักสูตรทางทหารให้แก่เมียนมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนการแลกเปลี่ยน หลักสูตรภาษาก็ทำให้กำลังพลได้เรียนรู้วัฒนธรรมและสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ ในการดำเนินงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๔. การแลกเปลี่ยนด้านการข่าว เป็นกลไกที่ช่วยให้สามารถเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับภัยคุกคามต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ควรดำรงให้มีความต่อเนื่อง ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๕. การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ เป็นกรอบความร่วมมือที่สอดคล้องกับแนวทางของอาเซียน เพื่อเตรียมการช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกที่ประสบภัยพิบัติ และไทยมีศูนย์ฝึกบรรเทาสาธารณภัยที่สามารถสนับสนุนการฝึกให้แก่เมียนมาได้ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๖. การแพทย์ทหาร เป็นประโยชน์ต่อประชาชนของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของแพทย์ทหารในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสาธารณสุขตามแนวชายแดน ดังนั้น จึงควรส่งเสริม และมีความเร่งด่วนปานกลาง

๗. การฝึกอบรมโครงการเกษตรและปศุสัตว์ ไทยมีขีดความสามารถและยินดีให้การสนับสนุนแก่ เมียนมา เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถขยายผลไปสู่ความร่วมมือ ด้านอื่นๆ ได้ต่อไป จึงควรส่งเสริมและมีความจำเป็นเร่งด่วนปานกลาง

๘. ความร่วมมือด้านแผนที่ เป็นเรื่องสำคัญในการเจรจาหารือร่วมกันในการสำรวจและปักปันเขตแดน เพื่อป้องกันการเกิดความขัดแย้งตามบริเวณแนวชายแดน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากยังมีพื้นที่ที่อาจยังไม่พร้อม ที่จะดำเนินการร่วมกัน จึงควรส่งเสริมและมีความจำเป็นเร่งด่วนปานกลาง

๙. การต่อต้านการก่อการร้าย มีความสำคัญต่อการรักษาความสงบสุขของทั้งสองประเทศ ซึ่งควรส่งเสริมให้มีการริเริ่มความร่วมมือระหว่างกัน และมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๐. การลาดตระเวนร่วมทางทะเล ปัจจุบันกองทัพเรืออยู่ระหว่างผลักดันให้มีการลาดตระเวนร่วม ทางทะเลกับกองทัพเรือเมียนมา เพื่อป้องกันภัยคุกคามทางทะเลร่วมกันและเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๑. การฝึกทางทหาร ที่ผ่านมามีเพียงการเชิญเมียนมาเข้าสังเกตการณ์การฝึกคอบร้าโกลด์ และการฝึกบรรเทาสาธารณภัย แต่เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันยังไม่เอื้ออำนวยให้เชิญกองทัพเมียนมาเข้าร่วมการฝึกทางทหาร ดังนั้น ถึงแม้การฝึกจะเป็นกลไกความร่วมมือที่สำคัญต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และควรส่งเสริม แต่ยังคงมีความจำเป็นเร่งด่วนน้อย

๑๒. การแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับของผู้บังคับบัญชาระดับสูง สามารถสร้างความไว้วางใจระหว่างกันได้เป็นอย่างดี แต่สืบเนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันของเมียนมา จึงควรชะลอการแลกเปลี่ยนการเยือนออกไปก่อน ซึ่งควรส่งเสริมแต่ปัจจุบันมีความเร่งด่วนน้อย

๑๓. ความร่วมมือด้านอื่นๆ อาทิ การแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ดนตรี แข่งขันกีฬาระหว่างกองทัพ เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ซึ่งควรส่งเสริมแต่ปัจจุบันมีความเร่งด่วนน้อย

เมื่อสถานการณ์ COVID – 19 คลี่คลายสู่สภาวะปกติ ไทยสามารถพัฒนาความร่วมมือกับเมียนมาต่อไป กองทัพไทยอาจจะเป็นจุดประสานในการพัฒนาความร่วมมือทางทหารและความร่วมมือด้านความมั่นคงอื่นๆ ระหว่างกองทัพเมียนมากับกองทัพมิตรประเทศด้วย ทั้งนี้ในอนาคต ไทยอาจขยายความร่วมมือด้านความมั่นคง กับเมียนมามากขึ้น อาทิ จัดตั้งกลไกหารือระหว่างกองทัพบก การฝึกทางทหาร และการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ เป็นต้น รวมทั้งสนับสนุนการแก้ไขปัญหาเมียนมาตามฉันทามติ ๕ ข้อของอาเซียน

สหพันธ์รัฐมาเลเซีย

ไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับมาเลเซียเมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๐๐ โดยไทยและมาเลเซีย เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและแน่นแฟ้น มีการแลกเปลี่ยนการเยือนทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับพระราชวงศ์ชั้นสูง ระดับรัฐบาล และเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ความสัมพันธ์และความร่วมมือที่มีจุดเด่นอย่างชัดเจนคือการร่วมกันก่อตั้งอาเซียน ซึ่งนับจากนั้นทั้งสองประเทศได้มีส่วนทำให้อาเซียนมีความเข้มแข็งขึ้นมาโดยลำดับ

กองทัพมาเลเซียมียุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ ได้แก่ การป้องกันประเทศเพื่อรักษาผลประโยชน์ ของชาติโดยเน้นการป้องกันเชิงรุกจากภายนอก การป้องกันแบบเบ็ดเสร็จที่มุ่งเสริมสร้างรากฐาน การปฏิบัติด้านความมั่นคงภายในชาติและความร่วมมือของทุกภาคส่วน และความเป็นหุ้นส่วนที่น่าเชื่อถือโดยเสริมสร้างสถานะด้านความมั่นคงจากภายนอก โดยกองทัพมาเลเซียเป็นกองทัพที่มีระดับการพัฒนาค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับกองทัพในกลุ่มอาเซียน ตลอดจนมีนโยบายเชิงรุกในการใช้กองทัพเป็นเครื่องมือ ในการเพิ่มบทบาทของประเทศในเวทีระหว่างประเทศ เช่น ด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ การรักษาสันติภาพ และการช่วยเหลือบรรเทาภัยพิบัติ เป็นต้น

เนื่องจากไทยและมาเลเซียมีกลไกส่งเสริมความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีที่เป็นรูปธรรม ดังนั้นมาเลเซีย ในฐานะประเทศผู้มีส่วนพหุบทบาทในกลุ่มมุสลิมสายกลาง อาจเป็นตัวกลางเชื่อมโยงความสัมพันธ์ไปยังประเทศในกลุ่มมุสลิมชาติอื่นๆ ซึ่งสามารถสนับสนุนกองทัพไทยในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั้งสองประเทศสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคี และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ผ่านความร่วมมือด้านความมั่นคงในหลายด้านและหลายระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจัดลำดับความเร่งด่วนกิจกรรม ความร่วมมือด้านความมั่นคง รวมทั้งพัฒนาและขยายความร่วมมือฯ เพิ่มเติมได้ ดังนี้

๑. การประชุมหารือทวิภาคีในระดับต่างๆ อาทิ การประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (Joint Commission for Bilateral Cooperation : JC) การประชุมคณะกรรมการว่าด้วยยุทธศาสตร์ การพัฒนาร่วมสำหรับพื้นที่ ชายแดนไทย – มาเลเซีย (Thailand – Malaysia Committee on Joint Development Strategy for Border Areas : JDS) และการประชุมคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนร่วมไทย – มาเลเซีย (Thailand – Malaysia Land Boundary Committee : LBC) และการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป (General Border Committee: GBC) การประชุมคณะกรรมการระดับสูง (High Level Committee : HLC) การประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (Regional Border Committee : RBC) การประชุมฝ่ายเสนาธิการระดับอาวุโส (Senior Staff Talks : SST) รวมทั้งการประชุมหารือระดับเหล่าทัพ (Army to Army Talks ของกองทัพบก Navy to Navy Talks ของกองทัพเรือ และ Air Working Group ของกองทัพอากาศ) ซึ่งการประชุมต่างๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับยุทธศาสตร์ เป็นกลไกสำคัญในการปรึกษาหารือความมั่นคงระหว่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดน และความร่วมมือในการเสริมสร้างและรักษาสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๒. การแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกๆระดับ เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และสร้างโอกาสในการหารือเกี่ยวกับความร่วมมือด้านต่างๆ ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๓. การศึกษา การแลกเปลี่ยนหลักสูตรภาษาและหลักสูตรทางทหาร ทำให้กำลังพลได้เรียนรู้วัฒนธรรมและสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๔. การแลกเปลี่ยนด้านการข่าว เป็นกลไกที่ช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร/ข่าวกรอง และส่งเสริม ความเข้าใจอันดีต่อกัน นำไปสู่ความร่วมมือที่ดีในด้านต่างๆ ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๕. การฝึกพร้อม/ผสม ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี ทำให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของกำลังพล และส่งเสริมการฝึกปฏิบัติการร่วม/ผสม ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๖. การต่อต้านการก่อการร้าย เป็นกลไกความร่วมมือที่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาคนสองสัญชาติ และการก่อการร้ายโดยกลุ่มที่มีความคิดสุดโต่ง ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๗. การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ เป็นความร่วมมือทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี ซึ่งนำไปสู่การฝึก และการปฏิบัติการร่วมที่ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติร่วมกัน โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณชายแดน ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๘. การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี เป็นกลไกที่ส่งเสริมความร่วมมือ ของทั้งสองประเทศที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๙. การปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม ทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชายแดน ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๐. การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นกลไกที่ส่งเสริมความร่วมมือในการแก้ปัญหา ยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาหลักระดับประเทศ และภูมิภาคร่วมกันซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๑๑. ความร่วมมือด้านแผนที่ เป็นกลไกความร่วมมือที่ช่วยลดปัญหาข้อพิพาทในพื้นที่ชายแดน ของทั้งสองประเทศ และทำให้เกิดการเจรจาแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๑๒. การลาดตระเวนร่วม (Joint Border Patrols) ตามแนวชายแดนทางบก และการจัดชุดเฝ้าตรวจร่วม (Coordinated Border Posts) บนเส้นเขตแดนในจุดที่สำคัญ และการลาดตระเวนร่วมทางทะเล เป็นการปฏิบัติการร่วมที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในพื้นที่ ตามแนวชายแดนทางบก และอาณาเขตทางทะเล ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๑๓. การแพทย์ทหาร เป็นประโยชน์ต่อประชาชนของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสาธารณสุขตามแนวชายแดน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๔. ความร่วมมือด้านอื่นๆ อาทิ การแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ดนตรี แข่งขันกีฬาระหว่างกองทัพ เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

นอกจากความร่วมมือต่างๆ ข้างต้นแล้ว ในอนาคตสามารถแสวงหาความร่วมมือด้านความมั่นคง เพิ่มเติม ได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางด้านความมั่นคง ปลอดภัยทางไซเบอร์ การแลกเปลี่ยนข่าวสาร/ข่าวกรอง และการพบปะหารือระหว่างกรมข่าวทหาร และตำรวจสันติบาลของมาเลเซีย เพิ่มเติมจากความร่วมมือฯ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นความร่วมมือในระดับพื้นที่/เหล่าทัพ อันจะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

ไทยและอินโดนีเซียได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๓๓ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองดำเนินมาด้วยดีและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมทั้งในระดับทวิภาคี และกรอบพหุภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือในกรอบอาเซียน นอกจากนี้ ยังมีการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ สำหรับความร่วมมือทวิภาคี ด้านความมั่นคง ระหว่างไทยและอินโดนีเซีย

ในปัจจุบันได้เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา และยุติความรุนแรง ของสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งอินโดนีเซียได้แสดงความเข้าใจ และสนับสนุนแนวทางของไทย ในการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ซึ่งการแสดงออกของอินโดนีเซียมีผลต่อท่าทีของประเทศมุสลิม โดยเฉพาะ ในกรอบองค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Cooperation : OIC)

ที่ผ่านมา อินโดนีเซียต้องเผชิญปัญหาภัยคุกคามจำนวนมาก ได้แก่ ปัญหาทะเลจีนใต้ กรณี หมูเถื่อนนาทูน่า ทะเลจีนตะวันออก กรณีหมูเถื่อนพาราเซลและสแปรตลีย์ และปัญหาตามแนวชายแดน กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะความไม่ชัดเจนของเขตแดนทางทะเลของหมู่เกาะขนาดเล็ก นอกจากนี้ ยังมีปัญหาภัยคุกคามรูปแบบต่างๆ อาทิ อาชญากรรมข้ามชาติ โจรสลัด และการก่อการร้าย โดยกองทัพ อินโดนีเซียได้เสริมสร้างขีดความสามารถเพื่อรับมือกับภัยคุกคามต่างๆ โดยเฉพาะการปกป้องทรัพยากรของ ประเทศ ดังนั้น อินโดนีเซีย จึงมีนโยบายต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายการทูตรอบด้าน (All Direction Foreign Policy) นโยบายการทูตพหุภาคี (Multilateral Diplomacy) นโยบายการทูต เศรษฐกิจ (Economic Diplomacy) นโยบายการทูตภูมิภาค (Regional Diplomacy) การให้ความสำคัญ ต่อบทบาทนำของอาเซียน โดยเน้นการส่งเสริมบทบาทของอาเซียนเพื่อตอบสนองประเด็น ทำทายด้านความมั่นคง ทั้งรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ ที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ของโลกตลอดจนการเสริมสร้างพลวัต ของความสมดุลในภูมิภาค (Dynamic Equilibrium) การสร้างบทบาท นำให้แก่อาเซียน โดยเฉพาะในการแก้ไขข้อขัดแย้งในภูมิภาคให้เป็นที่ยอมรับจากประชาคมโลก รวมทั้งการ มีส่วนร่วมของอาเซียนในการจัดการ และส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงประเด็นสากลต่างๆ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน การจัดการภัยพิบัติ และการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม เป็นต้น

การที่ไทยได้ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่อินโดนีเซียเมื่อเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง อาทิ ไฟไหม้ป่า แผ่นดินไหว และคลื่นสึนามิ ซึ่งการช่วยเหลือและร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ดังกล่าว เป็นช่องทางที่สามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสองประเทศเป็นอย่างดี โดยปัจจุบันไทยมี กลไกและกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอินโดนีเซียในหลายด้านและหลายระดับ ซึ่งอาจพิจารณา จัดลำดับความเร่งด่วนกิจกรรมความร่วมมือฯ รวมทั้งพัฒนาและขยายความร่วมมือฯ เพิ่มเติมได้ ดังนี้

๑. การประชุมหารือทวิภาคีในระดับต่างๆ อาทิ การประชุมในระดับรัฐบาล ได้แก่ การประชุม คณะกรรมาธิการร่วม (Joint Commission : JC) และการประชุมระหว่างหน่วยงานในระดับปฏิบัติการ ได้แก่ การประชุมคณะกรรมการระดับสูง (High Level Committee : HLC) การประชุมคณะอนุกรรมการ ร่วมด้านยุทธการและการฝึก (Joint Coordinated Operations and Exercise Sub - Committee : JCOESC) รวมทั้งการประชุมหารือระดับเหล่าทัพ (Navy to Navy Talks ของกองทัพเรือ และ Air Working Group ของกองทัพอากาศ) ซึ่งการประชุมต่างๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับยุทธศาสตร์ เป็นกลไกสำคัญใน

การปรึกษาหารือ ตลอดจนกำหนดแผนงานและกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงต่างๆ ระหว่างกัน จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๒. การแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับกระทรวงกลาโหมและเหล่าทัพ เป็นการสร้างโอกาสในการพบปะหารือของบุคลากรทั้งสองกองทัพ และส่งเสริมความร่วมมือด้านต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๓. การฝึกพร้อม/ผสม ทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี ในระดับกองบัญชาการกองทัพและเหล่าทัพ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของกำลังพลทั้งสองประเทศ และส่งเสริมการฝึกปฏิบัติการร่วม/ผสม ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๔. การศึกษา การแลกเปลี่ยนหลักสูตรภาษาและหลักสูตรทางทหาร อาทิ ทำให้กำลังพลได้เรียนรู้ วัฒนธรรมและสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๕. การแลกเปลี่ยนด้านการข่าว เป็นกลไกการแลกเปลี่ยนข่าวสาร/ข่าวกรอง และส่งเสริมความร่วมมือเชิงรุกในการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๖. การต่อต้านการก่อการร้าย เป็นกลไกที่สามารถตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ร่วมกันทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๗. การแพทย์ทหาร ทั้งระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคีภายใต้กรอบความร่วมมืออาเซียน เป็นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการแพทย์ทหารของทั้งสองกองทัพ และสามารถนำไปสู่ความร่วมมือด้านการวิจัย และพัฒนาด้านการแพทย์เพื่อความมั่นคงในอนาคต ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๘. การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี เป็นกลไกที่ส่งเสริมความร่วมมือของทั้งสองประเทศที่สำคัญ และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของทั้งสองประเทศทั้งในระดับภูมิภาค และระดับโลก ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๙. การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ เป็นกลไกที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการกับปัญหาสาธารณสุขภัยร่วมกัน และส่งเสริมความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๐. ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ เป็นการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศที่สามารถส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งอินโดนีเซียมีความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในด้านนี้มากกว่าไทย ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๑. ด้านความมั่นคงทางทะเล เป็นกลไกที่สำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการจัดการกับภัยคุกคามทางทะเลร่วมกัน ทำให้เกิดการฝึก การลาดตระเวนร่วม และการปฏิบัติการร่วมทางทะเลที่เป็นประโยชน์ต่อการป้องกันประเทศ และเศรษฐกิจของทั้งสองฝ่าย ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๑๙ หลังจาก
ที่เวียดนามมีนโยบายเปิดประเทศ ไทยได้มีนโยบายเปลี่ยนสนาามรบเป็นสนาามการค้า และมุ่งให้ความสำคัญ
เป็นพิเศษกับการติดต่อกับเวียดนาม โดยนักลงทุนจากไทยไปขยายพื้นที่การลงทุนในเวียดนามมากขึ้น
และมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูงกันบ่อยครั้ง เป็นการเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศ
ต่อมาเวียดนามได้เข้ามามีบทบาทในกรอบอาเซียนมากขึ้น นับตั้งแต่เวียดนามได้รับมอบให้ปฏิบัติหน้าที่
เลขาธิการอาเซียนในห้วงปี พ.ศ.๒๕๕๖

ในบริบทความมั่นคงของภูมิภาค กองทัพอากาศเวียดนามได้พยายามเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม
ในกรอบอาเซียนมากขึ้นอย่างชัดเจน รวมทั้งการพยายามแสวงหาพันธมิตรเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหา
เขตแดนทางทะเลกับจีน ซึ่งเวียดนามได้ตัดสินใจที่จะเปิดรับความสัมพันธ์ทางทหารกับประเทศสหรัฐฯ และ
นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้นในปัจจุบัน ทั้งที่เคยสู้รบกันในช่วงสงครามเวียดนาม อย่างไรก็ตาม
เวียดนามยังจำเป็นต้องรักษาสมดุลของความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ เนื่องจากจีนยังเป็นตลาดใหญ่
และเป็นประเทศที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของเวียดนาม ขณะเดียวกันสหรัฐฯ เป็นประเทศมหาอำนาจ
ที่มีความเคลื่อนไหวในพื้นที่ทะเลจีนใต้ที่เวียดนามสามารถใช้ถ่วงดุลในประเด็นข้อพิพาทกับจีนได้
นอกจากนั้นแล้ว เวียดนามยังคงดำรงความสัมพันธ์ที่ดีกับรัสเซียเพื่อสร้างสมดุลระหว่างประเทศมหาอำนาจ
ทั้งหลายอีกทางหนึ่งด้วย

ปัจจุบันไทยมีความสัมพันธ์อันดีกับเวียดนามในทุกระดับ โดยไทยและเวียดนามได้ลงนาม
ในความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศ ในระดับกองทัพนั่น เนื่องจากเวียดนามให้
ความสำคัญกับการพัฒนากองทัพเป็นอย่างมากเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลของตน และสกัดกั้น
การขยายอิทธิพลของจีน กองทัพไทยจึงแสดงความพร้อมในการขยายความร่วมมือกับกองทัพเวียดนาม
เพื่อส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงในภูมิภาค โดยไทยกับเวียดนามมีกลไก และ
กรอบความร่วมมือด้านความมั่นคง ซึ่งอาจพิจารณาจัดลำดับความเร่งด่วนของกิจกรรมความร่วมมือฯ
รวมทั้งพัฒนาและขยายความร่วมมือฯ ดังนี้

๑. การประชุมในระดับต่างๆ เช่น การประชุมทวิภาคีด้านนโยบายระหว่างกระทรวงกลาโหม
- กระทรวงกลาโหมเวียดนาม (Thailand – Vietnam Defence Policy Dialogue) การประชุมหารือทวิภาคี
ด้านการเมืองและความมั่นคงระหว่าง กท. กับสถาบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านการป้องกันประเทศ
กท.เวียดนาม (Institute for Defence International Relationship : IDIR) นอกจากนี้แล้วยังมีการประชุม
ทางทหาร ได้แก่ การประชุมฝ่ายเสนาธิการระดับอาวุโส (Senior Staff Talks) ของกรมยุทธการทหาร
การประชุม Navy to Navy Staff Talks ของกองทัพเรือ และการประชุม Air Working Group ของ
กองทัพอากาศ ซึ่งการประชุมต่างๆ เหล่านี้ เป็นกลไกสำคัญในการปรึกษาหารือ ตลอดจนกำหนดแผนงาน
และกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงต่างๆ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๒. การแลกเปลี่ยนการเยือนผู้นำระดับสูง และผู้แทนหน่วยงานระดับต่างๆ เป็นกลไกที่สำคัญ
ในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศให้แน่นแฟ้น และเป็นโอกาสที่จะได้พบปะหารือข้อราชการ
ที่จะนำไปสู่การขยายกรอบความร่วมมือระหว่างกันต่อไป ซึ่งควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๓. การแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา (หลักสูตรทางทหารและหลักสูตรภาษา) เป็นกรอบ
ความร่วมมือที่สำคัญซึ่งทำให้กำลังพลได้เรียนรู้หลักนิยมทางทหาร รวมถึงวัฒนธรรมและสร้างเครือข่าย
ความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๔. การแลกเปลี่ยนด้านการข่าว (กรมข่าวทหาร กรมข่าวทหารบก และกรมข่าวทหารเรือ) เป็นเวทีแลกเปลี่ยนด้านการข่าว มีความสำคัญต่อการปฏิบัติการด้านความมั่นคง จึงควรส่งเสริม และมีความเร่งด่วนมาก

๕. การลาดตระเวนร่วมทางทะเล ไทยและเวียดนามได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการลาดตระเวนร่วมทางทะเล และจัดตั้งโครงข่ายการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งระเบียบปฏิบัติประจำ สำหรับการลาดตระเวนร่วมทางทะเลระหว่างกัน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการรักษาความมั่นคงทางทะเลร่วมกัน จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนมาก

๖. การแลกเปลี่ยนการเยือนเมืองท่า ทั้งสองประเทศได้ส่งเรือรบไปเยี่ยมเมืองท่าของทั้งสองฝ่าย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๐ ทำให้กองทัพเรือมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติการร่วมกัน ควรดำรงให้มีความสม่ำเสมอ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๗. การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น ด้านนิตยการบิน ด้านการค้นหาและช่วยชีวิต ด้านเวชศาสตร์การบิน และการเยือนระดับฝูงบินโดยใช้เครื่องบินลำเลียง ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพอากาศของทั้งสองประเทศได้เป็นอย่างดี จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๘. การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ไทยและเวียดนามต่างก็มีบทบาทสำคัญในภารกิจการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ ซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๙. การฝึกทางทหาร กองทัพอากาศไทยและเวียดนามได้จัดการฝึกนักบินขับไล่ขั้นต้นและด้านการควบคุมการปฏิบัติทางอากาศด้วยระบบเชื่อมโยงข้อมูลทางยุทธวิธี ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการยุทธทางอากาศ รวมทั้งกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกัน จึงควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

๑๐. การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ เวียดนามได้ประสบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยครั้ง ทำให้เวียดนามมีความรู้ความเชี่ยวชาญการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ การขยายความร่วมมือในกรอบดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองประเทศในอนาคต สอดคล้องกับแนวทางการขยายความร่วมมือในอาเซียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ควรส่งเสริมและมีความเร่งด่วนปานกลาง

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ด้านกลาโหมของไทยและเวียดนามอยู่ในระดับที่ดีมาก อย่างไรก็ตาม ในห้วงที่มีการแพร่ระบาดของ COVID – 19 ทำให้กิจกรรมทางกายภาพลดลง ดังนั้น เพื่อเป็นการดำรง และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันได้อย่างต่อเนื่อง ควรดำเนินการในลักษณะ VDO Conference เพิ่มมากขึ้น

ในภาพรวม กองทัพไทยควรมีการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศอาเซียน ดังนี้ มุ่งมั่นดำรงความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิม โดยเน้นในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหาด้านความมั่นคงข้ามพรมแดน และการอ้างกรรมสิทธิในพื้นที่ทับซ้อน รวมทั้งการแก้ข้อพิพาทประเทคมหาอำนาจ และเสถียรภาพของภูมิภาค โดยมุ่งการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศในอาเซียน โดยยึดหลักการความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) ซึ่งมีปัจจัยหลักสำคัญ ได้แก่ ความไว้วางใจระหว่างกัน ความเคารพซึ่งกันและกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน (หลัก 3M : Mutual Trust, Mutual Respect และ Mutual Benefit) เพื่อให้เกิดสมดุลของวัตถุประสงค์ของแต่ละประเทศในการปกป้องรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติ

ในปัจจุบัน แนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์และการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับประเทศในกลุ่มอาเซียน จำเป็นต้องเป็นไปอย่างมีเอกภาพกับหน่วยงานอื่นๆ ด้วย เพื่อให้มีความสอดคล้องกันในทุกมิติ โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์แบบสมดุลง่ายๆ และสร้างสรรค์ ภายใต้ฐานวิถีชีวิตใหม่ รวมถึงการเตรียมความพร้อมในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคอาเซียน และการที่อาเซียนจะสามารถดำรงไว้ซึ่งความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) ได้นั้น จำเป็นต้องยึดมั่นใน ๔ หลักการสำคัญ ได้แก่ ความแน่นแฟ้น (Cohesiveness) ความเป็นเอกภาพ (Unity) การดำรงความสำคัญ (Relevance) และความเชื่อถือได้ (Credibility) รูปแบบความร่วมมือที่มีความสำคัญและสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับประเทศในอาเซียนนั้น มีหลากหลายแนวทาง และวิธีการหัวใจสำคัญคือการเลือกดำเนิน ความร่วมมือในรูปแบบหรือแนวทางที่ ทั้งสองประเทศควรให้ความสนใจและได้รับประโยชน์ร่วมกัน และพิจารณาถึงความจำเป็นหลัก

การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๒ ที่ไทยเป็นประธานอาเซียน ไทยได้เสนอเอกสารแนวคิดแผนงานความร่วมมือการบริหารจัดการชายแดนอาเซียน (ABMCR) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อาเซียนมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เพื่อรับมือกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติและความท้าทายข้ามพรมแดนต่างๆ โดยการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการบริหารจัดการชายแดนเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการเดินทางข้ามแดน กับการรักษาความปลอดภัยให้กับภูมิภาค โดยเฉพาะการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ประเทศคู่เจรจาของอาเซียน และองค์การระหว่างประเทศ โดยในการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ ครั้งที่ ๑๔ (14th ASEAN Ministerial Meeting on Transnational Crime (AMMTC) and Related Meeting) เมื่อ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ผ่านระบบการประชุมทางไกล (VTC) และคณะรัฐมนตรีได้มีมติรับทราบผลการประชุมฯ โดยเอกสารแนวคิด ABMCR เป็นหัวข้อที่ฝ่ายไทยผลักดันให้ภูมิภาคอาเซียนร่วมมือกันแก้ปัญหาและบริหารจัดการชายแดนร่วมกัน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มาพิจารณาประกอบกับมุมมองของกองทัพรวมทั้งใช้ประสบการณ์การทำงานในกรมกิจการชายแดนทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ตลอด ๑๕ ปีที่ผ่านมา พบว่างานความมั่นคงชายแดนมีหลายมิติ มีความเชื่อมโยงและมีหลายหน่วยงานที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกัน โดยแบ่งเป็นส่วนนโยบายและส่วนปฏิบัติ ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในหลายประเด็นและนำมาพิจารณาปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ

๑. เป้าหมายจับต้องยาก นโยบายมักไม่เป็นเปลี่ยนแปลงแต่เป้าหมายเป็นนามธรรม ทำให้ประเมินค่าตัวชี้วัดได้ยาก เช่น ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง มีเป้าหมายทำให้ประชาชนอยู่ดี

กินดี มีความสุข บ้านเมืองมั่นคง กองทัพ ทุกภาคส่วน พร้อมป้องกัน แก้ไขปัญหา เป็นที่ชื่นชม ยอมรับ จากประชาคมระหว่างประเทศและบริหารจัดการชายแดนเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพ สรุปรัฐบาล ต้องการทำให้ประเทศมั่นคง ประชาชนมีความสุข ซึ่งความสุขในพื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่หมายถึงการ กินดีอยู่ดี มีความสงบสุขในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งประชาชนอาจต้องการอยู่แบบเดิมๆ กับธรรมชาติ มากกว่ามีนโยบายไปจัดระเบียบ หรือการพัฒนาที่ไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนบริเวณชายแดน โดยตรง เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมในพื้นที่ทำให้ขาดการสนับสนุนของประชาชน ในพื้นที่ รวมถึงเกิดผู้มีอิทธิพลและผลประโยชน์ที่แย่งชิงกันทั้งไทยและประเทศ เพื่อนบ้านหรือ มหาอำนาจที่เข้ามามีบทบาทตามแนวชายแดนเพิ่มมากขึ้น เป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เป็นต้น (อ้างอิง: แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงชายแดนและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในบทที่ ๒)

๒. ขาดการจัดลำดับความสำคัญและวางแผนระยะยาวให้ครบในทุกมิติ ทั้งในแง่ การพัฒนาเศรษฐกิจ ความมั่นคง สังคมและวัฒนธรรม ที่ผ่านมามุ่งด้านเศรษฐกิจ แต่ในขณะที่ประเทศ เพื่อนบ้านยังคงถือผลประโยชน์และความมั่นคงของตนเป็นหลัก จึงทำให้เรามีแผนฝ่ายเดียว ไม่สอดคล้องการพัฒนาาร่วมซึ่งเป็นปัญหาใหญ่เพราะมีการลงทุนในพื้นที่ สร้างความหวังให้ประชาชน บางพื้นที่ผลประโยชน์ตกไปอยู่กับนายทุนซึ่งมีอิทธิพลและร่วมมือกับปะเทศเพื่อนบ้าน เกิดปัญหา ความมั่นคงชายแดนตามมาจนยากจะแก้ไข เช่น มีการสร้างบ่อนกาสิโนในประเทศเพื่อนบ้าน รองรับ การยกระดับจุดผ่านแดนรอบประเทศไทย ทำให้สูญเสียงบประมาณ การสร้างอาคารต่างๆ รองรับการบริหารจัดการชายแดนแต่ไม่สามารถเปิดใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากปัญหาเส้นเขตแดน ยังไม่ชัดเจนกระทบการสร้างเส้นทางเชื่อมต่อไม่สามารถดำเนินการได้

๓. ขาดความชัดเจนในการกำหนดขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ การนำ ยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติจะต้องมีการดำเนินการ ดังนี้

- ๓.๑ กำหนดแนวทางในการดำเนินการว่าจะดำเนินการอย่างไร
- ๓.๒ กำหนดโครงสร้างสายการบังคับบัญชาให้มีความชัดเจน
- ๓.๓ กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการที่แน่นอนชัดเจน
- ๓.๔ การกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ
- ๓.๕ กำหนดกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ การให้อำนาจหน้าที่สำหรับผู้ปฏิบัติ

อย่างแน่นอนชัดเจน (อ้างอิง : เอกสารวิจัยเรื่อง “ตัวแบบในการกำหนดยุทธศาสตร์และยุทธศาสตร์ ชาติในศตวรรษที่ ๒๑” พล.ท.โสภณ ศิริงาม บทที่ ๓ การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาล)

เนื่องจากการความมั่นคงชายแดนมีความแตกต่างกันทั้งในบริบทของพื้นที่ ที่สำคัญนโยบาย อำนาจหน้าที่และโครงสร้างการจัดหน่วยงานความมั่นคงของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านแตกต่างกัน ในส่วน ของไทยต้องใช้หลายหน่วยงานการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีแผนซ้อนแผน ยกต่อการ ทำความเข้าใจ ทำให้มองไม่เห็นภาพเหมือนจิ๊กซอร์ที่ต้องวางตรงไหนจึงจะถูกต้อง การแบ่งมอบงานมีความ ซ้ำซ้อน ไม่สามารถกำหนดขอบเขตได้ชัดเจนทั้งในแง่อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่างๆ เกี่ยวพันกับงบประมาณในการปฏิบัติงานจากไหน กระบวนการขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติ หน่วยงานที่ รับผิดชอบยังไม่สามารถลงรายละเอียดในการประเมิน การกำหนดค่าเป้าหมาย รวมทั้งการรายงาน ยังขาดการกำกับดูแลในภาพรวม เป็นต้น

๔. ยึดถือกฎระเบียบและความตกลงเดิมที่ล้าสมัย หลายหน่วยงานของไทยยังคงยึดถือกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ความตกลงที่ล้าสมัย ยังไม่มีการทบทวนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้การแก้ไขปัญหาล่าช้า ไม่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันที่ฝ่ายไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ที่สำคัญความตกลงเรื่องเขตแดนที่ยังไม่ชัดเจนยังคงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและมักเป็นจุดเริ่มของการกระทบกระทั่งกันโดยใช้กำลังทางทหาร เช่น กรณีความขัดแย้งเรื่องปราสาทพระวิหารของไทยกับกัมพูชา แม้จะมีความตกลงในการแก้ไขปัญหาร่วมกันเมื่อปี ๒๕๔๓ หรือ MOU 43 (อ้างอิง: ในบรรณานุกรม) รวมถึงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับหรือการกำหนดท่าทีกรณีต่างๆ ของฝ่ายไทยเอง เช่น การขอใช้พื้นที่ในการพัฒนาชายแดน การขนส่งสินค้าผ่านแดน แรงงาน และท่าทีในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดน เป็นต้น

๕. ขาดความเข้าใจในการบริหารการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน แม้จะมีแนวทางในการพยายามสร้างความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากอดีตและประวัติศาสตร์ของไทยกับบางประเทศจะไม่ใช่ศัตรู แต่ทุกประเทศย่อมยึดถือผลประโยชน์ของชาติของตนเป็นที่ตั้งทำให้ความต้องการของไทยอาจไม่ตรงความต้องการของประเทศเพื่อนบ้าน แม้จะมีการตกลงเจรจากันแล้ว แต่เมื่อรัฐบาลเปลี่ยน นโยบายเปลี่ยน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ตามที่ตกลงหรือไม่ทันเวลาในข้อตกลง ยังเป็นปัญหาที่กระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกด้วย รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านส่วนใหญ่ปกครองแบบสังคมนิยม รวมศูนย์กลางอำนาจในการตกลงใจ แต่บางประเทศยังขาดการสั่งการไปถึงระดับพื้นที่ และบางประเทศเกิดสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนที่ยังควบคุมไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหาต่อการปฏิบัติในพื้นที่ ในการขับเคลื่อนนโยบายที่ได้ตกลงกันไปสู่การปฏิบัติ เช่น การไม่สามารถเข้าไปเก็บกู้ทุ่นระเบิดได้ในบางพื้นที่ของไทยกับกัมพูชา แม้ในระดับนโยบายจะเห็นชอบร่วมกันแล้ว หรือจากสถานการณ์ความไม่สงบในเมียนมาที่บางเรื่องยังไม่สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้เช่นเดียวกับในยามปกติที่ผ่านมา เป็นต้น

๖. ประชาชนในพื้นที่ชายแดนบางพื้นที่ไม่ให้การสนับสนุน บางพื้นที่ยังมีความเข้าใจแบบเดิมๆ ไม่ทราบที่มาปัญหาโดยเฉพาะหากกระทบการทำมาหากินเดิมหรือกรรมสิทธิ์ที่เคยมี ซึ่งต้องใช้เวลาในการชี้แจงทำความเข้าใจและต้องปรับตัว ผู้นำหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ปกครองต้องมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นแนวทางเดียวกันก่อนลงพื้นที่ชี้แจง รวมถึงประชาชนในพื้นที่ยังขาดการรับรู้การดำเนินงานของภาครัฐและเอกชน ทำให้ไม่ให้ความร่วมมือ ประกอบกับผลประโยชน์มักไม่ได้เกิดกับประชาชนโดยตรง ทำให้ไม่ยอมสนับสนุนและต้องเข้าใจในแง่ของความสัมพันธ์ที่จะสร้างความสงบสุข และเกิดพลังอำนาจในการเจรจาต่อรองเพื่อการพัฒนาศักยภาพในพื้นที่ชายแดนนำมาซึ่งความมั่งคั่งในการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ในอนาคต

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ต้องอาศัยการเพิ่มจุดแข็งและลดจุดอ่อนก่อน รวมถึงสร้างปัจจัยเอื้อเพื่อลดปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

๑. กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน มีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก รอง และสนับสนุน เพิ่มอำนาจและบทบาทให้ตรงหน้าที่และความรับผิดชอบไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน รวมถึงกระจายอำนาจ ในบางเรื่องให้ครบทุกมิติ ทั้งในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาร่วม

๒. จัดลำดับความสำคัญและวางแผนระยะยาวให้ครบในทุกมิติ มองผลลัพธ์ ที่เกิดขึ้นกับความคุ้มค่าทั้งแง่ผลผลิตและการใช้งบประมาณ มีการประเมินความเสี่ยงและบริหาร ความเสี่ยงควบคู่ทุกครั้งที่มีการปรับแผน

๓. ในระยะสั้นมีการกำหนดขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้ชัดเจน อ่อน ตัว มีการทบทวน ปรับปรุงแผน ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ รวมทั้งมีการติดตาม รายงาน และ ประเมินผลอย่างแท้จริง

๔. แก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆให้ทันสมัย เหมาะสมกับ สถานการณ์ มีความอ่อนตัวมากขึ้น บางเรื่องกำหนดเฉพาะกรณีหรือเป็นพื้นที่ มากกว่าใช้ทั่วประเทศ จะไม่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหา

๕. สร้างความเข้าใจในการบริหารการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน นำความสัมพันธ์ ทั้งส่วนบุคคลและหน่วยงานมาใช้ประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาร่วมกันให้มากที่สุด

๖. สร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน หากประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้ และส่วนเสีย หรือเป็นผู้รับบริการต้องมีการสอบถามความคิดเห็นประชาชนหรือประชาพิจารณ์ก่อน และต้องนำมาวิเคราะห์อย่างแท้จริงเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและเกิดประโยชน์ถึงประชาชนในพื้นที่ ให้มากที่สุด

สรุป

ในบทนี้จากการศึกษาการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านทั้ง ๖ ประเทศ จะเห็นว่าในแง่การทหารมีความสัมพันธ์ที่ดีเพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้จากที่ผ่านมาไม่มีการกระทบกระทั่ง กันจนถึงขั้นใช้กำลังทหารขนาดใหญ่ ทุกประเทศสามารถเจรจาผ่านกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคง ชายแดนที่สร้างขึ้นในการแก้ไขปัญหาในระดับต่างๆ จากในพื้นที่เป็นหลัก อีกทั้งยังมีกิจกรรมความ ร่วมมือหลากหลาย บางประเทศมีการฝึกซ้อมทั้งในระดับทวิภาคีและในระดับพหุภาคี และผู้วิจัยได้นำ แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มาพิจารณาประกอบกับมุมมองของกองทัพ ทำให้สามารถ กำหนดทิศทางการความสัมพันธ์ในอนาคตได้

โดยหากนำการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนที่ผ่านมาพิจารณาจะพบปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ ๑) เป้าหมายจับต้องยาก ๒) ขาดการจัดลำดับความสำคัญและวางแผน ระยะยาวให้ครบในทุกมิติ ๓) ขาดความชัดเจนในการกำหนดขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ๔) ยึดถือกฎระเบียบและความตกลงเดิมที่ล้าสมัย ๕) ขาดความเข้าใจในการบริหารการทำงานกับ ประเทศเพื่อนบ้าน และ ๖) ประชาชนในพื้นที่ชายแดนบางพื้นที่ไม่ให้การสนับสนุน

ผู้วิจัยได้นำปัญหาและอุปสรรค มาพิจารณาปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้แก่ ๑) กำหนด เป้าหมายให้ชัดเจน ๒) จัดลำดับความสำคัญและวางแผนระยะยาวให้ครบในทุกมิติ ๓) ในระยะสั้นมี การกำหนดขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้ชัดเจน ๔) แก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมาย

กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ๕) สร้างความเข้าใจในการบริหารการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน และ ๖) สร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากปัญหาและอุปสรรคทั้งในด้านการกำหนดนโยบาย แผนการขับเคลื่อน การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน รวมถึง กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่ยังต้องแก้ไข ปรับปรุง ตลอดจนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ชายแดน ประกอบกับปัจจัยแห่งความสำเร็จที่กล่าวมาแล้ว สามารถเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในภาพรวมที่จะนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย

ในบทนี้ เป็นการนำผลวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยแห่งความสำเร็จ รวมทั้งนำแนวคิดและทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบมุมมองของผู้แทนกองทัพไทยโดยการตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน กับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนที่เหมาะสม เพื่อนำมาสรุปผล

ในบทที่ ๒ จากทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงชายแดน เมื่อนำมาบูรณาการในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ ขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ตามกรอบแนวคิดของการการวิจัย และจากการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค เพื่อนำไปสู่ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ทำให้ต้องมีการกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน มีการจัดลำดับความสำคัญและวางแผนระยะยาวให้ครบในทุกมิติ สำหรับแผนในระยะสั้นควรมีการกำหนดขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้ชัดเจน แต่ละส่วนราชการต้องมีการทบทวนร่วมกันในการเสนอแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เน้นการสร้างความสำเร็จในการบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน สร้างการรับรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในบทที่ ๓ ปัจจัยความสำเร็จต้องเริ่มจากนโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน ที่ต้องมีการทบทวนและสามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์และภาวะแวดล้อม ทั้งใน และนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือของอาเซียนให้มากขึ้น สำหรับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนซึ่งมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องกำหนดให้จังหวัดชายแดนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา มีการอำนวยความสะดวก ประสานงานเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของกองทัพไทย ต้องกำหนดขอบเขตการปฏิบัติงานร่วมกับจังหวัดและส่วนราชการอื่นๆ ตามอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายอย่างแท้จริง มีการฝึก ซักซ้อม ทำความเข้าใจในการเข้าไปมีส่วนร่วม ทุกส่วนต้องเน้นการสร้างความสำเร็จให้เกิดทัศนคติที่ดีและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกับกองทัพ และจังหวัดเพิ่มมากขึ้น

สำหรับในบทนี้ จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับงานความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและความมั่นคงชายแดน ได้แก่ พลโท สุรศักดิ์ พุทธสุวรรณ เจ้ากรมกิจการชายแดนทหาร พลตรี จักรพงษ์ จันทรเพ็งเพ็ญ รองเจ้ากรมยุทธการทหาร และ พลตรี สรวัดณ ปัทมาคม ผู้อำนวยการสำนักวิเทศสัมพันธ์ กรมข่าวทหาร จะพบได้ว่า

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน

ปัญหาในภาพรวม คือ ภารกิจของแต่ละหน่วยงานที่คาบเกี่ยวกัน ซึ่งแต่ละหน่วยมีกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติที่แตกต่างกัน ทำให้การดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามภารกิจที่รับผิดชอบ

แตกต่างกัน เช่น หน่วยที่ต้องการความสำเร็จเพื่อความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ จะเน้นการรักษาความสัมพันธ์ และดำเนินการแก้ไขปัญหาทุกอย่างเพื่อไม่ให้กระทบกับความสัมพันธ์ แต่หน่วยงานรักษาความมั่นคง จะใช้มาตรการตามกฎหมาย ระเบียบ หรือนโยบายที่เกี่ยวข้อง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ

ดังนั้นอุปสรรคที่สำคัญ คือการสร้างความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน มีความเข้าใจ และบูรณาการทำงานร่วมกันให้เกิดความสมดุลในการทำงาน ไม่เกิดข้อขัดแย้งหรือช่องว่างในการทำงานหรือการประสานงานให้บรรลุภารกิจของหน่วยที่รับผิดชอบ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ จึงขึ้นกับนโยบายหรือเจตนารมณ์ของผู้บริหารองค์กรที่จะกำหนดเป้าประสงค์และผลลัพธ์ของการทำงานเพื่อให้เกิดการบูรณาการในการทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่รับผิดชอบงานในลักษณะเดียวกัน ให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือผลประโยชน์ของชาติ

อุปสรรคสำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้าน มี ๒ ปัจจัย คือ

ปัจจัยภายใน กล่าวคือ นโยบายของรัฐบาล หน่วยเหนือ หน่วยงานอื่นๆ ที่มีต่อประเทศนั้นๆ อาจไม่เอื้อหรือสนับสนุนการปฏิบัติของฝ่ายทหารในการสร้างความสัมพันธ์ เช่น บางหน่วยงานต้องการเปิดการค้าขายหรือสนับสนุนให้มีการทำกิจกรรมร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน ซึ่งฝ่ายทหารต้องรับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงตามแนวชายแดน ในบางครั้งการที่ฝ่ายทหารเข้มงวดกวดขันมากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์หรืออาจเป็นการจำกัดการปฏิบัติงานของฝ่ายทหารได้ หรือในบางกรณีที่เป็นประเด็นด้านการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านมีปัญหาขัดแย้งภายใน ซึ่งรัฐบาลของไทยไม่สนับสนุนรัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้านนั้นๆ แต่ในส่วนของการกองทัพยังมีความจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันเอาไว้ จึงอาจเป็นข้อจำกัดของฝ่ายทหารในการดำรงความสัมพันธ์กับกองทัพประเทศเพื่อนบ้านดังกล่าว และอีกประการหนึ่งคือ ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อแนวทาง และนโยบายของรัฐบาลที่จะต้องนำไปปฏิบัติ ซึ่งถ้าหากไม่มีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันแล้ว จะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านได้

ปัจจัยภายนอก กล่าวคือ การเมืองระหว่างประเทศ รวมถึงบทบาทของประเทศมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อไทย ซึ่งจะกำหนดบทบาท ท่าที หรือบีบบังคับให้ไทย และกองทัพไทย ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ให้ปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งต่อประเทศเพื่อนบ้านหรือบางประเทศ จึงเป็นข้อจำกัดต่อการปฏิบัติในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งเรื่องเส้นเขตแดนถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ประเด็นการใช้พื้นที่ในประเทศเพื่อนบ้านเป็นฐาน หรือที่พักพิงของกลุ่มขบวนการหรือกลุ่มคนเพื่อข้ามแดนเข้ามาก่อความไม่สงบหรือก่ออาชญากรรมในประเทศไทย รวมทั้งประเด็นปัญหาด้านเศรษฐกิจและการกระทำผิดกฎหมายตามแนวชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน จะส่งผลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ด้วยเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะมีการประชุมหรือพบปะหารือร่วมกัน แต่ทั้งสองฝ่ายไม่ได้จับประเด็นปัญหาที่แท้จริงมาหารือร่วมกันอย่างจริงจัง

ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละท่าน มีมุมมองปัญหาและอุปสรรค ในการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนระหว่างหน่วยงานในปัจจุบันคล้ายๆ กัน คือ

๑. อำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานอาจซ้ำซ้อนกัน หรือไม่สอดคล้องกัน

๒. กฎหมาย และวิธีปฏิบัติของแต่ละส่วนราชการที่ไม่เหมือนกัน
๓. สภาพภูมิประเทศตามแนวชายแดน และระยะทางที่ยาวไกล
๔. ปัญหาความไม่สงบในประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศ
๕. พฤติกรรม มุมมอง และแนวคิดในการปฏิบัติงานของตัวเจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน
๖. พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่มุ่งจะทุจริตต่อหน้าที่

ปัจจุบันในประเทศไทยมีหน่วยงานจำนวนมากที่ดำเนินการด้านความมั่นคงชายแดน ทุกหน่วยต่างต้องการสร้างผลงานให้กับหน่วยตนเอง นอกจากนี้ในการบูรณาการด้านความมั่นคง บริเวณชายแดนยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการที่แต่ละหน่วยจะมารวมมือกัน อย่างแท้จริง

แนวโน้มในอนาคต (ระยะ ๑๐ ปี) ของสภาพแวดล้อมตามแนวชายแดน และ ภัยคุกคามความมั่นคงตามแนวชายแดน

เนื่องจากประเทศไทยมีพรมแดนรอบประเทศที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันทั้งทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา และการเมืองการปกครอง อย่างไรก็ตาม ด้วยการเป็นประชาคมอาเซียนในหัวงที่ผ่านมา สภาพแวดล้อมตามแนวชายแดนส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการพัฒนาการค้าชายแดนอย่างรวดเร็ว มีการก่อสร้าง และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภคที่สำคัญตามช่องทางผ่านแดนรวมทั้งการพัฒนาเมือง และชุมชนชายแดน เช่น การสร้างเมืองที่มีความพร้อมของระบบโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ อาทิ ไฟฟ้า ประปา เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์ รวมถึงการสร้างถนน และสะพานเชื่อมต่อกันระหว่างพรมแดน และท่าข้ามต่างๆ อาคารสำนักงานสำหรับเจ้าหน้าที่ศุลกากร และตำรวจตรวจคนเข้าเมือง การเปิดจุดผ่านแดนเพื่อการค้าและเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่สภาวะแวดล้อมตามชายแดน จะเกิดลักษณะที่แยกเป็น ๒ ส่วน

ส่วนแรก เป็นส่วนที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจที่สูง มีด่านที่ถูกต้องทางกฎหมาย ดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เป็นลักษณะเดียวกันทั่วประเทศ

ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่เป็นช่องทางธรรมชาติ หรือช่องทางผ่อนปรนต่างๆ ที่รอพัฒนาไปสู่ด่านที่ถูกต้องตามกฎหมาย พื้นที่ส่วนนี้จะเป็นช่องทางที่อาจมีการทำผิดกฎหมาย มีผู้มีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น การดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐต้องเสี่ยงกับการทำผิดต่องานในความรับผิดชอบมากขึ้น

ทั้งสองส่วนนี้จะมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยี และช่องทางการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจและช่วยแก้ไขปัญหาการกระทำผิดกฎหมายต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการหลอกลวงทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงอาจมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการตรวจตราตามแนวชายแดน อาทิ มีการใช้กล้องวงจรปิด ควบคู่ไปกับการใช้ตำรวจตระเวนชายแดน และทหารในการลาดตระเวน ส่วนภัยคุกคามน่าจะยังคงเดิม อาทิ ปัญหายาเสพติด ชนกลุ่มน้อย การลักลอบข้ามแดนโดยผิดกฎหมายและอาชญากรรมข้ามชาติ

ทั้งนี้ คาดการณ์ในหัวง ๑๐ ปีข้างหน้า สภาพแวดล้อมตามแนวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน จะมีการพัฒนาพื้นที่เพื่อการเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้จะมีการอพยพเคลื่อนย้ายประชาชน รวมถึงแรงงานจากตอนในเข้ามายังพื้นที่ชายแดนเพื่อมาใช้แรงงานมากขึ้น หากไม่มีการบริหารจัดการที่ดี ในเรื่องของการสร้างที่พักคนงานที่มีมาตรฐาน การจัดการขยะและของเสีย

การป้องกันโรคระบาด และด้านสุขอนามัย จะก่อให้เกิดสถานการณ์วิกฤติเรื่องโรคระบาดได้ นอกจากนี้ จะมีการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติมากขึ้น การก่ออาชญากรรมมากขึ้น การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและการลักลอบค้ายาเสพติด รวมถึงสินค้าหนีภาษี/ผิดกฎหมายก็จะมากขึ้นด้วย รวมทั้งการก่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งมีการใช้พื้นที่ของประเทศเพื่อนบ้านตามแนวชายแดน เป็นแหล่งหรือศูนย์กลางการกระทำผิด นอกจากนี้กลุ่มทุนที่มีอิทธิพลในพื้นที่อาจทำธุรกิจผิดกฎหมายที่สร้างความเดือดร้อนให้กับทั้งคนไทย และเพื่อนบ้านด้วย อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ ปัญหาเส้นเขตแดนก็ยังคงประเด็นความขัดแย้งซึ่งอาจเป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การใช้กำลังระหว่างกัน และมีความละเอียดอ่อนในการเจรจาหารือกันเพื่อแก้ปัญหาไม่ให้ลุกลามบานปลายต่อไป

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้าน กับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในปัจจุบัน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญคือ การดำเนินความสัมพันธ์บนพื้นฐานของการให้เกียรติ การเคารพ และยอมรับสถานะซึ่งกันและกัน การไม่แทรกแซงกัน และที่สำคัญคือต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกระดับด้วย อย่างไรก็ตาม ปัญหาบางอย่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตามแนวชายแดนอาจเป็นช่องว่างที่จะก่อปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันในระดับสูงได้ นอกจากนี้ฝ่ายเรา จะบูรณาการการปฏิบัติร่วมกันแล้ว อาจต้องมีช่องทางหรือมีกลไกที่เราจะต้องบูรณาการการปฏิบัติร่วมกับเจ้าหน้าที่ของประเทศเพื่อนบ้านในทุกระดับด้วย

ปัจจุบันมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านในทุกด้าน อย่างไรก็ตามปัญหาที่มีก็ยังคงมีอยู่ในการบูรณาการความมั่นคงบริเวณชายแดนนั้น ในระดับสูงอาจมีการพบปะหารือร่วมกันแต่ก็เป็น การหารือด้านนโยบาย ซึ่งในพื้นที่จริงๆ ก็จะเป็นคนละครูปแบบ ทั้งนี้ควรให้ระดับผู้ปฏิบัติได้พบปะหารือร่วมกันบ่อยครั้งมากขึ้น และนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาเปิดใจเจรจาร่วมกันอย่างจริงจัง

สิ่งสำคัญที่สุดของการดำเนินความสัมพันธ์ คือการสร้างควมไว้วางใจ ความมั่นใจ และดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างฉันทันมิตร เมื่อมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ การประสานงาน การดำเนินกิจกรรม รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการช่วยเหลืออื่นๆ ก็จะสามารถประสพผลสัมฤทธิ์ของทั้งสองฝ่าย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้าน กับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในอนาคต (ระยะ ๑๐ ปี)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ยังคงเป็นแนวทางตามเดิมในปัจจุบัน แต่อาจมีปัจจัยภายในของแต่ละประเทศเป็นตัวกำหนดระดับความสัมพันธ์ เช่น ปัจจัยด้านการเมืองภายใน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่ผันแปรไปตามนโยบายของผู้ผู้นำในแต่ละประเทศ อีกทั้งยังมีปัจจัยภายนอก เช่น สถานการณ์ในภูมิภาคที่มหาอำนาจทั้งสองขั้วมีการแข่งขันกัน และพยายามที่จะหาแนวร่วมซึ่งก็คือประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียน ซึ่งแต่ละประเทศอาจมีแนวทาง หรือการวางตัวเข้าข้างมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

สำหรับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในอนาคตนั้น ต้องมีการพัฒนาทักษะขีดความสามารถของตัวเจ้าหน้าที่ ให้รู้เท่าทันกลุ่มขบวนการผู้กระทำความผิด การพัฒนาด้านกฎหมายเพื่อให้ครอบคลุมการกระทำผิด การจัดระเบียบพื้นที่ตามช่องทางผ่านแดนให้สามารถบริหารจัดการในด้านการ

อำนวยความสะดวกภายใต้มาตรการควบคุมและรักษาความปลอดภัย มีการบูรณาการฐานข้อมูลร่วมสำหรับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานด้านความมั่นคงทุกหน่วยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้ทันที และรวดเร็ว อีกทั้ง ควรมีกิจกรรมการเสริมสร้างความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และมีความสม่ำเสมอ ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีหลากหลายช่องทาง การดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในอนาคต ยังจะมีประสิทธิภาพ สามารถประสานงาน และแก้ไขในระดับพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและเป็นไปตามนโยบายของผู้บริหารระดับสูง เพราะข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาในระดับพื้นที่ ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพการปฏิบัติหรือการดำเนินการต่างๆ ในพื้นที่ครอบคลุมทุกมิติในห้วงเวลาเดียวกัน รวมทั้งสามารถประสานงานในระดับนโยบายของผู้บริหารกับผู้บริหารของประเทศเพื่อนบ้านได้ทันที ภายใต้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ ป้องกันปัญหาการกระทบกระทั่งในระดับพื้นที่ โดยไม่ลุกลามจนเป็นปัญหาในระดับนโยบายต่อไป จึงควรรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันไว้ รวมทั้งนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการรักษาความมั่นคงบริเวณชายแดน เช่น กล้องวงจรปิด และโดรน เป็นต้น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของ กรมกิจการชายแดนทหาร ในฐานะเป็นโซ่ข้อกลาง ในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านในอนาคต (ระยะ ๑๐ ปี)

เนื่องจากกรมกิจการชายแดนทหาร มีบทบาทหนึ่งในฐานะสำนักงานเลขานุการตามกลไกความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และบทบาทหนึ่งในฐานะเป็นฝ่ายกิจการพิเศษสำหรับผู้บังคับบัญชา ในการให้ข้อพิจารณา ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และในบางครั้งอาจเป็นผู้ปฏิบัติด้วย ซึ่งกิจหลักๆ ทั้งสองกิจนั้น จะประกอบไปด้วยกิจแฝงมากมาย เช่น กิจแฝงด้านการข่าว กิจแฝงด้านการประสานงาน มีการเชื่อมต่อกับหน่วยงานและองค์กรด้านความมั่นคงอื่นๆ นอกกระทรวงกลาโหม ในทุกระดับ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นว่างานแต่ละอย่างมีความสำคัญ ดังนั้น กรมกิจการชายแดนทหารควรต้องพัฒนา และปรับปรุงองค์กร ให้สามารถตอบสนองงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ภายใต้สถานการณ์ระหว่างประเทศ และภูมิภาค ทำให้การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร ที่มีอยู่มากมายหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การวางระบบการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานและองค์กร รวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน ที่แน่นอนพื้นที่ และต่อเนื่องในทุกระดับ และที่สำคัญ คือ การรู้เท่าทันและตระหนักรู้ในสถานการณ์อยู่ตลอดเวลาซึ่งจะทำให้สามารถประสานงาน และคลี่คลายสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงทีเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้น ดังนั้นจึงต้องมองในสองระดับ

ระดับแรก คือการสร้าง ความเข้าใจกับผู้บังคับบัญชา และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมฝ่ายเสนาธิการ ในการทำงานตามภารกิจของกรมกิจการชายแดนทหาร (ชด.ทหาร) ในการสร้างความร่วมมือ และความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้สามารถยุติปัญหา หรือไม่สร้างปัญหาเพิ่มจากในระดับพื้นที่ จนลุกลามเป็นปัญหาระดับนโยบาย การสนับสนุนงบประมาณที่ต้องการ ความอ่อนตัว เพื่อสร้างความสัมพันธ์และสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ ตลอดจนการดำรงความต่อเนื่องในการประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

ระดับที่สอง คือการสร้างองค์ความรู้ให้กับกำลังพลของหน่วยในเรื่องงานความสัมพันธ์ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้านด้านประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ผู้นำที่มีผลต่อการกำหนดทิศทาง

ของประเทศ รวมถึงการวิเคราะห์สถานการณ์และคาดการณ์ในอนาคตในเรื่องของความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในทุกมิติ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผลสำเร็จ

ดังนั้น จึงควรดำรงการประชุมระดับต่างๆ ร่วมกันไว้เช่นเดิม ตั้งแต่ การประชุมระดับรัฐมนตรี กลาโหมเป็นประธานร่วมหรือ GBC ในระดับนโยบายลงมาจนถึงระดับภูมิภาคหรือ RBC สำหรับในระดับย่อยลงมา ก็ให้คงดำเนินตามแนวทางตามแบบเดิม แต่อาจมีภัยคุกคามรูปแบบใหม่เกิดขึ้นต้องเตรียมพร้อมที่จะเผชิญ และแก้ปัญหา

แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการความมั่นคงชายแดนในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาความร่วมมือด้านต่างๆ

ปรับปรุงแก้ไขกลไกการบริหารจัดการชายแดนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ และสามารถรองรับกับปัญหาต่างๆ ในพื้นที่

กลไกการบริหารจัดการชายแดนที่ใช้อยู่ ณ ปัจจุบัน เห็นว่ามีความเพียงพอและเหมาะสมแล้ว เนื่องจากมีการจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการบริหารจัดการที่มีการบูรณาการการปฏิบัติร่วมกันในทุกระดับ ทั้งในระดับชาติ มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารสูงสุด และมีองค์ประกอบที่มีระดับผู้บริหารเพื่อกำหนดนโยบายในภาพรวม รองลงมาในระดับกระทรวง โดยกระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก โดยมีจังหวัดซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดรับผิดชอบในการบูรณาการหน่วยงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม ในจังหวัด เพื่อแก้ไขปัญหา นอกจากนี้หน่วยงานกองทัพ จะสนับสนุนการปฏิบัติของจังหวัดด้วย โดยจะเข้าร่วมการปฏิบัติกับจังหวัดในทุกชั้นตอน มีการวางแผน และปฏิบัติร่วมกัน ครอบคลุมในทุกมิติ หากแต่การบูรณาการของแต่ละกลไกต้องมีการดำเนินการให้ประสานสอดคล้องมากขึ้น การสร้างความเข้าใจของคณะกรรมการต่างๆ ที่เป็นผู้แทนของส่วนราชการ ต้องทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์และเป็นไปในแนวทางเดียวกับนโยบาย และเจตนารมณ์ของหัวหน้าส่วนราชการนั้นๆ เมื่อมีการประสานงานหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของส่วนราชการ ต้องมีความชัดเจนว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้บริหารองค์กรนั้นๆ รับทราบและสามารถใช้อ้างอิงในการดำเนินการได้ต่อไป

สำหรับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่นั้น เห็นว่าควรมีการปรับปรุงในเรื่องของเครื่องมือในการทำงานให้มีความทันสมัย พัฒนาเทคโนโลยีให้มีระบบฐานข้อมูลกลางร่วมในจังหวัด ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้งานได้ การพัฒนาบุคลากรให้ทันกับเทคโนโลยี การมีระบบติดต่อสื่อสาร และการเฝ้าตรวจพื้นที่ที่ทันสมัย รวมถึงหน่วยงานที่ดูแลจัดการชายแดนมีจำนวนมากเกินไป แต่ละหน่วยงานมีนโยบายของตนเอง รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณทำให้เกิดอุปสรรคในการจัดการปัญหาได้อย่างเต็มที่และแท้จริง ควรปรับปรุงโดยการยุบรวมหน่วยงานที่มีภารกิจทับซ้อน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหา ด้านงบประมาณได้อีกด้วย

ใช้กลไกการดำเนินความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล) กับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหารทั้งแบบเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ (ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล) อาจมีลักษณะและแนวทางที่คล้ายๆ กัน ซึ่งการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหารแบบเป็นทางการ เป็นการ

ปฏิบัติที่มีวงเวลาชัดเจน มีการปฏิบัติที่เป็นระเบียบแบบแผน มีประเด็นที่ต้องนำมาพูดเจรจาที่เป็นทางการ มีบันทึกฯ ที่ชัดเจน มีการเสนอภาพ และเผยแพร่ให้กับสาธารณชนรับทราบ ซึ่งการปฏิบัติที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นับว่าเป็นแนวทางที่ดีอยู่แล้ว เห็นควรให้ดำรงการปฏิบัติต่อไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกลไกความร่วมมือของกองทัพไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในแต่ละด้านยังมีความแตกต่างกันอยู่ในบางระดับ เห็นควรให้มีการสร้างความสัมพันธ์ให้ครบทุกระดับในทุกๆ ด้าน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับโครงสร้างการจัดหน่วยทหารของแต่ละประเทศด้วย สำหรับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหารแบบไม่เป็นทางการ หรือความสัมพันธ์ส่วนบุคคลนั้น สามารถดำเนินการได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมกลไกความสัมพันธ์แบบเป็นทางการให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่ายยิ่งขึ้น เห็นควรให้มีในทุกๆ ระดับ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางทหารแบบไม่เป็นทางการนี้ ควรต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง และต้องอยู่ในกรอบขอบเขตอำนาจหน้าที่ของแต่ละบุคคล ซึ่งยังคงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะเป็นด่านหน้าในการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในการสร้างความเข้าใจ ลดการเผชิญหน้าในรูปแบบต่างๆ ดังนั้นส่วนราชการที่รับผิดชอบทั้งในส่วนกลาง และในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้ที่รับผิดชอบในพื้นที่ชายแดนที่มีหน่วยงานของประเทศเพื่อนบ้านอยู่ใกล้เคียงในพื้นที่ ควรที่จะต้องมิกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและเป็นกิจกรรมสากลที่ไม่มีการแบ่งแยก เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในทุกมิติ ทุกกลุ่มชน เช่น การแข่งขันกีฬาทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ (ออกกำลังกาย) การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การไปมาหาสู่ การเยี่ยมเยียน การให้ของในโอกาสต่างๆ และการดูแลกันและกันเมื่อยามเจ็บป่วย เป็นต้น ซึ่งประเด็นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล นับว่ามีความสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และมีให้ลูกหลานบานปลาย อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลก็มีข้อเสียคือ กรณีที่มีการผลัดเปลี่ยนตัวบุคคล ซึ่งอาจจะสร้างความไม่เชื่อใจกันได้ อีกทั้งเสี่ยงหรือล่อแหลมต่อการกระทำผิดในลักษณะของการเอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ดังนั้น ควรมีการสถาปนาและสร้างความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องและเป็นระบบที่ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบร่วมกัน พบว่าแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านที่ดีที่สุด คือ การพัฒนาสัมพันธ์กันในทุกๆ ระดับ (ระดับนโยบาย (ส่วนกลาง) ระดับพื้นที่ ระดับท้องถิ่น ระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ) โดยไม่มีใครได้เปรียบหรือเสียเปรียบ เช่น การแลกเปลี่ยนการเยือนเพื่อปรึกษาหารือและการแนะนำตัวแต่ละฝ่ายให้รู้จักกัน การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความคุ้นเคย สร้างความไว้วางใจระหว่างกันได้อย่างแน่นแฟ้น

ดังนั้น กลไกการดำเนินความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล) เป็นสิ่งที่สำคัญมาก การแก้ไขปัญหาต่างๆ ก่อนที่จะได้ข้อสรุปและมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการ เพื่อประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย ความสัมพันธ์เป็นความรู้สึกทางจิตใจ หากบุคคลมีความรู้สึกทางจิตใจที่ดีต่อกันแล้ว การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ จะมีความราบรื่น รวดเร็ว และขจัดความสงสัยในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ยังสามารถประสานงานหรือให้ความช่วยเหลืออื่นๆ นอกเหนือจากงานที่รับผิดชอบได้อีกด้วย รวมทั้งจัดการประชุม แข่งขันกีฬาระดับมิตร แลกเปลี่ยนการเดินทางเยือน โดยเน้นไปที่ระดับผู้ปฏิบัติให้มีการพบปะและพัฒนาสัมพันธ์กันบ่อยครั้ง อย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น

จะเห็นว่าความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการช่วยแก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือ รวมทั้งเจรจาร่วมกันได้ง่ายขึ้นก็จริง อย่างไรก็ตาม แต่ละประเทศก็ยังคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศตนเองเป็นหลักซึ่งเป็นข้อจำกัดที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้

เพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงชายแดนที่เปลี่ยนแปลงไป

ในปัจจุบันการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ต้องกระทำภายใต้การบริหารจัดการข้อมูลที่มีมากมาย และปรับเปลี่ยนสถานการณ์อย่างรวดเร็ว การใช้และการกระจายข้อมูลข่าวสารจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องจัดการระบบข้อมูลอัตโนมัติ หรือคลังข้อมูลที่ทันสมัย สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันทุกหน่วยงาน นอกจากการบริหารจัดการข้อมูลแล้ว การทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของประเทศเพื่อนบ้าน และแนวทางการกำหนดท่าทีของไทยกับนโยบายต่างประเทศของประเทศเพื่อนบ้านเหล่านั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือต่างๆ มีเป้าหมายที่จะสนับสนุนนโยบายที่ไม่ชัดเจนหรือไม่ตรงกันของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องแล้ว อาจเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อการแก้ไขปัญหาความมั่นคงชายแดนได้ในอนาคต รักษาความสัมพันธ์ที่ดีไว้ ตระหนักถึงข้อเท็จจริงของปัญหาตามแนวชายแดนที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง สนับสนุนให้ระดับผู้ปฏิบัติงานได้พบปะหารือและแก้ไขปัญหาเพื่อผลประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่าย

การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน ในการรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงในอนาคต คือการสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ การประสานความร่วมมือในทุกกิจกรรม และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ชัดเจน รวมถึงการชี้แจงข้อเท็จจริงให้ทันเวลา เพื่อป้องกันการเข้าใจผิด ที่อาจขยายความรุนแรง จนยากที่สร้างความเชื่อมั่นให้กลับคืนสู่ปกติโดยเร็ว เนื่องจากสถานการณ์ด้านความมั่นคงในปัจจุบัน และในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ใดก็ตามย่อมส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง และรุนแรง การเพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงชายแดนที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงองค์กรให้มีขีดความสามารถที่สูงขึ้นกว่าเดิมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สรุปแนวทางได้ดังนี้

๑. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือในการทำงาน ตั้งแต่อุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นไปจนถึงเทคโนโลยีตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่ต้องพร้อมและช่วยส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

๒. พัฒนาระบบการทำงานที่เป็นระบบ มีมาตรฐาน ชัดเจน มีระบบระเบียบ มีขั้นตอนที่เหมาะสม มีการประเมินผล รวมถึงมีการแก้ไขจุดบกพร่องได้อย่างทันท่วงที และที่สำคัญคือต้องมีกระบวนการในการประสานงานกับหน่วยงาน ส่วนราชการและองค์กร ที่เกี่ยวข้องอย่างแน่นแฟ้น และต่อเนื่อง

๓. พัฒนา และยกระดับกำลังพล ให้มีขีดความสามารถ ทั้งด้านภาษาที่เป็นสากล และภาษาประเทศเพื่อนบ้านในทุกด้าน การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร รวมถึงมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน และมีเป้าหมายที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้านของกองทัพไทย จำเป็นต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะนโยบายด้านการต่างประเทศของรัฐบาล รวมถึงความร่วมมือในกรอบทวิภาคีและพหุภาคีในแต่ละมิติ ของหน่วยงานด้านความมั่นคงของ

ไทยที่เกี่ยวข้อง ระดับรัฐบาล กระทรวงกลาโหม กองทัพอากาศ และเหล่าทัพ เพื่อให้มีแนวทางการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบ มีความชัดเจน ประสานสอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกับกองทัพประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดกัน ต้องไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันให้ได้ในทุกรูปแบบ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์หลักของชาติเป็นสำคัญ นอกจากนี้กองทัพจะต้องรักษาสมดุลของความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย

ดังนั้นจึงควรรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันไว้ เข้าใจกันและกัน เพื่อมิให้ประเทศที่สามเข้ามาแทรกแซงหรือสร้างความเข้าใจผิดต่อกัน ประเด็นผลประโยชน์แห่งชาติเป็นประเด็นที่ต้องพึงตระหนักถึงรวมทั้งรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน นำปัญหาที่แท้จริงมาเปิดใจคุยกันและหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังและจริงใจ

แนวทางในการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน ในการรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงในอนาคตนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และรับผิดชอบงานความมั่นคงชายแดนทั้งในฐานะหน่วยงานหลักหรือหน่วยงานสนับสนุน จะต้องยึดหลักของกฎหมาย การปกป้องดินแดน และผลประโยชน์ของชาติเป็นลำดับแรก แต่อย่างไรก็ดี สืบเนื่องจากสถานการณ์ภัยคุกคามด้านความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนในปัจจุบัน และในอนาคตมีแนวโน้มสูงขึ้น มีหลากหลายรูปแบบ มีความซับซ้อน มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับบุคคลและองค์กรนอกพื้นที่ชายแดนอีกด้วย ดังนั้น หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงต้องตระหนัก และเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งแนวทางในการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน ในการรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงในอนาคต ได้แก่

๑. การพัฒนาระบบป้องกัน ฝ้าตรวจ และแจ้งเตือนตามแนวชายแดนทั้งทางบก และทางทะเล ด้วยการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีเป็นตัวช่วย ซึ่งระบบดังกล่าวจะต้องเชื่อมโยงไปยังทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้ติดตามสถานการณ์ได้พร้อมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสำคัญระหว่างหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านระบบฐานข้อมูลกลางที่มีมาตรการรักษาความปลอดภัยเครือข่าย การใช้เครือข่ายประชาชนตามแนวชายแดนเพื่อการแจ้งเตือน และชี้เบาะการกระทำผิดต่างๆ

๒. การสร้างสภาพแวดล้อมในพื้นที่ชายแดนให้มีความปลอดภัย สามารถควบคุม และบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างครอบคลุมและมีศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขภัยคุกคาม ซึ่งประเด็นนี้ ได้แก่ การพัฒนาช่องทางจุดผ่านแดน การปิดกั้นพื้นที่เสี่ยงหรือล่อแหลม การพัฒนาพื้นที่ให้มีความเจริญและควบคุม สามารถตรวจสอบได้ การสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านตามกลไกความร่วมมือในทุกช่องทางและทุกระดับ เพื่อช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกันในการกวดขันดูแลพื้นที่ตามแนวชายแดน ให้มีความสงบเรียบร้อย และมีความปลอดภัย

๓. การพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ เพื่อให้มีขีดความสามารถในการรับมือกับภัยคุกคามในอนาคต

สรุป

ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน สรุปได้ดังนี้

๑. บริบทความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านของแต่ละประเทศมีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน

๒. นโยบายความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและนโยบายความมั่นคงชายแดนมีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในแต่ละประเทศ

๓. นโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านควรมีการทบทวนและสามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมทั้งในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๔. การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องกำหนดให้แต่ละหน่วยงาน มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน มีการอำนวยความสะดวก ประสานงานเพิ่มมากขึ้น

ผลการศึกษาวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

๑. ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ เป้าหมายจับต้องยาก ขาดการจัดลำดับความสำคัญ และวางแผนระยะยาวให้ครบทุกมิติ ขาดความชัดเจนในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ยึดถือกฎระเบียบ และความตกลงเดิมที่ล้าสมัย ขาดความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน ประชาชนในพื้นที่ชายแดนบางพื้นที่ไม่ให้การสนับสนุน

๒. ปัจจัยความสำเร็จได้แก่ กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญ และวางแผนระยะยาวให้ครบทุกมิติ ในระยะสั้นมีการกำหนดขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน แก้ไขและปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ สร้างความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน และสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสม สรุปได้ดังนี้

๑. ปรับปรุงแก้ไขกลไกการบริหารจัดการชายแดนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ และสามารถรองรับกับปัญหาต่างๆ ในพื้นที่

๒. ใช้กลไกการดำเนินความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล) กับการแก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน

๓. เพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงชายแดนที่เปลี่ยนแปลงไป

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ ๓ ข้อ ประกอบด้วย

๑. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน

๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในปัจจุบัน

๓. เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน ในมุมมองของกองทัพไทย ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสมต่อไป

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากหลายแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก โดยเมื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดระเบียบแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประกอบกับแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจนกระทั่งได้แนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์แห่งชาติ ซึ่งในบทที่ ๕ นี้ จะนำเสนอ ๒ ประเด็น คือ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผลการวิจัย

สรุป

ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน สรุปได้ดังนี้

๑. บริบทความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านของแต่ละประเทศมีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน

๒. นโยบายความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและนโยบายความมั่นคงชายแดนมีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในแต่ละประเทศ

๓. นโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านควรมีการทบทวนและสามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมทั้งในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๔. การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องกำหนดให้แต่ละหน่วยงาน มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน มีการอำนวยความสะดวก ประสานงานเพิ่มมากขึ้น

ผลการศึกษาวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

๑. ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ เป้าหมายจับต้องยาก ขาดการจัดลำดับความสำคัญ และวางแผนระยะยาวให้ครบทุกมิติ ขาดความชัดเจนในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ยึดถือกฎระเบียบ และความตกลงเดิมที่ล้าสมัย ขาดความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน ประชาชนในพื้นที่ชายแดนบางพื้นที่ไม่ให้การสนับสนุน

๒. ปัจจัยความสำเร็จได้แก่ กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญ และวางแผนระยะยาวให้ครบทุกมิติ ในระยะสั้นมีการกำหนดขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน แก้ไขและปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ สร้างความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน และสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสม สรุปได้ดังนี้

๑. ปรับปรุงแก้ไขกลไกการบริหารจัดการชายแดนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ และสามารถรองรับกับปัญหาต่างๆ ในพื้นที่

๒. ใช้กลไกการดำเนินความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล) กับ การแก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน

๓. เพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงชายแดนที่เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน บนพื้นฐานของการให้เกียรติ การเคารพ และยอมรับสถานะซึ่งกันและกัน การไม่แทรกแซงกัน และต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกระดับ

๒. สร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านตามกลไกความร่วมมือในทุกช่องทาง ในทุกระดับ เพื่อช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในการกวดขันดูแลพื้นที่ตามแนวชายแดนให้มีความสงบเรียบร้อย และมีความปลอดภัย

๓. รักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันไว้ เข้าใจกันและกัน เพื่อมิให้ประเทศที่สามเข้ามาแทรกแซงหรือสร้างความเข้าใจผิดต่อกัน

๔. พัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานในพื้นที่ชายแดน

๕. การจัดระเบียบพื้นที่ตามช่องทางผ่านแดนให้สามารถบริหารจัดการในด้านการอำนวยความสะดวกภายใต้มาตรการควบคุม และรักษาความปลอดภัย รวมทั้งพัฒนาช่องทางจุดผ่านแดน การปิดกั้นพื้นที่เสี่ยงหรือล่อแหลม

๖. สร้างสภาพแวดล้อมในพื้นที่ชายแดนให้มีความปลอดภัย สามารถควบคุม และบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม และมีศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขภัยคุกคาม

๗. พัฒนาพื้นที่ให้มีความเจริญ และควบคุมพื้นที่ที่สามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งพัฒนาระบบป้องกัน ฝ้าตรวจ และแจ้งเตือนตามแนวชายแดน ทั้งทางบก และทางทะเล ด้วยการใช้เทคโนโลยีเป็นตัวช่วย

๘. การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนซึ่งมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดให้จังหวัดชายแดนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา มีการอำนวยความสะดวก ประสานงานเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

๑. ควรให้ระดับผู้ปฏิบัติได้พบปะหารือร่วมกันบ่อยครั้งมากขึ้น และนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาเปิดใจเจรจาร่วมกันอย่างจริงจัง

๒. สร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ความมั่นใจ และดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างฉันทมิตร ควรมีกิจกรรมการเสริมสร้างความร่วมมือ และสร้างความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

๓. มีการพัฒนาทักษะ และขีดความสามารถของตัวเจ้าหน้าที่ให้รู้เท่าทันกลุ่มขบวนการผู้กระทำความผิดกฎหมายตามแนวชายแดน

๔. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เครื่องมือในการทำงาน ตั้งแต่อุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็น ไปจนถึงเทคโนโลยี ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่ต้องพร้อมและช่วยส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

๕. พัฒนาระบบการทำงานที่เป็นระบบ มีมาตรฐาน ชัดเจน มีระบบระเบียบ มีขั้นตอนที่เหมาะสม มีการประเมินผล

๖. มีกระบวนการในการประสานงานกับหน่วยงาน ส่วนราชการ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง อย่างแน่นแฟ้น และต่อเนื่อง

๗. พัฒนา และยกระดับกำลังพล ให้มีขีดความสามารถ ทั้งด้านภาษาที่เป็นสากล และภาษาประเทศเพื่อนบ้านในทุกด้าน

๘. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร รวมถึงมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน และมีเป้าหมายที่ชัดเจน

๙. มีการบูรณาการฐานข้อมูลร่วมสำหรับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานด้านความมั่นคงทุกหน่วย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้ทันทีและรวดเร็ว

๑๐. สร้างความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน สร้างการรับรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. มีการศึกษาแนวทางในการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน ในการรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงในอนาคต

๒. มีการศึกษาการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ภัยคุกคามด้านความมั่นคงในปัจจุบัน และในอนาคต ทั้งในลักษณะของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ และในลักษณะของ Hybrid Treats

๓. มีการศึกษาแนวทางการจัดทำแผนการปฏิบัติโดยกำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบงานความมั่นคงชายแดน ทั้งในฐานะหน่วยงานหลักหรือหน่วยงานสนับสนุน เพื่อสนับสนุนนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้อง

๔. มีการศึกษาแนวทางการสร้างการรับรู้ และการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงชายแดน

๕. มีการศึกษาผลกระทบต่อความสัมพันธ์ และความมั่นคงชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน กรณีการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคของประเทศมหาอำนาจ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กรมยุทธการทหาร. แนวทางการกำหนดท่าทีและจัดลำดับความเร่งด่วนกิจกรรมความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยต่อกลุ่มประเทศอาเซียน. กรุงเทพฯ : กองบัญชาการกองทัพไทย, ๒๕๖๕

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. หนังสือชุดผู้ชนะ ๑๐ คัด. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

ปกรณ์ ปรียากร. การบริหารโครงการ: แนวคิดและแนวทางในการสร้างความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๘.

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา. การจัดการเชิงกลยุทธ์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ: ทวีพริ้นท์, ๒๕๕๗.

ศุภชัย ยาวะประภาช. นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. คู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๔.

อนันต์ เกตุวงศ์. หลักและเทคนิคการวางแผน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑

อนิวัช แก้วจำนงค์. การจัดการเชิงกลยุทธ์. สงขลา: ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๕

วารสารและหนังสือพิมพ์

ชวงค์ อุบลี. “กลไกการจัดการปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ตามแนวชายแดนภาคตะวันออกไทย - กัมพูชา”, วารสารวิจัยรำไพพรรณี. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓, เดือนกันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐. หน้า ๕

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

ธนะศักดิ์ ปฎิมาประกร. “การบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทยภายใต้กระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่ในบริบทประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน”, วิทยานิพนธ์, หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗

สัมภาษณ์

สุรศักดิ์ พุทธสุวรรณ, พลโท. เจ้ากรมกิจการชายแดนทหาร. สัมภาษณ์. พฤษภาคม ๒๕๖๖.

จักรพงษ์ จันทร์เพ็งเพ็ญ, พลตรี. รองเจ้ากรมยุทธการทหาร. สัมภาษณ์. พฤษภาคม ๒๕๖๖.

สรวิวัฒน์ ปัทมาคม, พลตรี. ผู้อำนวยการสำนักวิเทศสัมพันธ์ กรมข่าวทหาร. สัมภาษณ์. พฤษภาคม ๒๕๖๖.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://oservice.skru.ac.th/ebookft/630/chapter_11.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง” . (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://nscr.nesdb.go.th/ยุทธศาสตร์ชาติ/ด้านความมั่นคง/>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ%20\(พ.ศ.%20๒๕๖๐%20-%20๒๕๖๔\).pdf](http://www.nsc.go.th/Download1/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ%20(พ.ศ.%20๒๕๖๐%20-%20๒๕๖๔).pdf)

ภาษาอังกฤษ

Coulombis, Theodore A. and Wolfe, John H. National Interest International Encyclopedia of the Social Science, 1982

Glenn H. Snyder. Mearsheimer’s World-Offensive Realism and the Struggle for Security, A Review Essay in International Security 27, no. 1 (2002): 151-152.

Helen M. Ingram & Dean E. Mann. Protective Regulatory Policies, 1980

Heywood. อ้างถึงในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://oservice.skru.ac.th/ebookft/630/chapter_11.pdf

Marc R. Amstutz. International Conflict and Cooperation, New York: Mcgraw Hill, 1999), 179.

Mearsheimer. The Tragedy of Great Power Politics, 2nd ed. (New York: W.W.Norton, 2014), 21.

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ** พลตรี ยุทธภูมิ บุญฤทธิ์
- วัน เดือน ปีเกิด** ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐
- การศึกษา**
- ในประเทศ
- โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ ๒๖
 - โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ ๓๗
 - โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๗๗
 - วิทยาลัยเสนาธิการทหาร รุ่นที่ ๕๖
- ต่างประเทศ
- โรงเรียนเสนาธิการกองกำลังป้องกันตนเองทางบก ประเทศญี่ปุ่น รุ่นที่ ๕๑
- ประวัติการทำงานโดยย่อ**
- ผู้บังคับกองร้อยทหารปืนใหญ่สนาม กองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๑๐๒ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๒ รักษาพระองค์ฯ
 - รองผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่สนาม กองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๑๐๒ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๒ รักษาพระองค์ฯ
 - อาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
 - ผู้อำนวยการกองกิจการชายแดนไทย – ลาว สำนักกิจการชายแดน กับประเทศเพื่อนบ้าน กรมกิจการชายแดนทหาร
 - ผู้อำนวยการกองกิจการชายแดนไทย – กัมพูชา สำนักกิจการชายแดน กับประเทศเพื่อนบ้าน กรมกิจการชายแดนทหาร
 - ผู้อำนวยการกองแผนและโครงการ กรมกิจการชายแดนทหาร
 - รองผู้อำนวยการสำนักกิจการชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน กรมกิจการชายแดนทหาร
- ราชการพิเศษ**
- ปฏิบัติราชการสนามในพื้นที่ชายแดน จังหวัดสระแก้ว
 - รองหัวหน้าส่วนปฏิบัติการและนายทหารการข่าว สำนักงานประสานงานชายแดนไทย – กัมพูชา ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพภาคที่ ๑
 - ราชนครักษ์เวร พุศักราช ๒๕๔๓ – ๒๕๕๐
- ตำแหน่งปัจจุบัน**
- ผู้อำนวยการสำนักกิจการชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน กรมกิจการชายแดนทหาร

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ด้านยุทธศาสตร์

เรื่อง แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการ
งานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย

ผู้วิจัย พลตรี ยุทธภูมิ บุญฤทธิ์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักกิจการชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน กรมกิจการชายแดนทหาร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากประวัติศาสตร์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งในแง่บวก และแง่ลบ ในมุมต่างๆ เป็นการนำมาซึ่งความขัดแย้ง และความไม่ไว้วางใจต่อกัน แต่ในปัจจุบันนั้น บริบทชายแดน เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาเป็นแหล่งรายได้ และเกิดผลประโยชน์ที่สร้างมูลค่ามหาศาล แต่ก็นำมาซึ่งภัยคุกคามรูปแบบต่างๆ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าภัยคุกคามรูปแบบเดิมๆ ในการใช้กำลังเข้ารุกรานโดยตรงได้ลดลง แต่ภัยคุกคามรูปแบบใหม่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งความหวาดระแวงระหว่างกันยังคงอยู่ เนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านยังคงมีผู้นำรุ่นเก่าปกครอง และมีบทบาทในการชี้นำ ที่สำคัญปัญหาเส้นเขตแดนไม่มีที่ท่าว่าจะยุติ ยังคงเป็นอุปสรรค และมักเป็นสาเหตุของการกระทบกระทั่งจนถึงขั้นใช้กำลังทหารระหว่างกัน ซึ่งทั้งไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ได้เห็นพ้องต้องกันที่จะพยายามแก้ไขปัญหานี้ให้ลุล่วง และให้ยุติในระดับพื้นที่ให้ได้ ด้วยการเจรจาและปฏิบัติต่อกันโดยสันติวิธี แต่ละฝ่ายจึงมีความต้องการของความร่วมมือข้ามชาติ และได้จัดตั้งกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงในระดับต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหานี้ และเสริมสร้างความสัมพันธ์ในการแสวงหาความร่วมมือในด้านต่างๆ ทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี

ในการดำเนินงานความมั่นคงชายแดนมีหลายมิติ เกี่ยวข้องกับประชาชนทั้งในแง่ความมั่นคงปลอดภัยในความเป็นอยู่ รวมถึงมิติทางด้านเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต สังคมจิตวิทยา และวัฒนธรรม ซึ่งต้องมีหลายหน่วยงานปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนด รวมถึงต้องพิจารณาความตกลงที่ทำร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี รวมทั้งนโยบาย แผน และคำสั่งต่างๆ ของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบางส่วนยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้น จึงเป็นที่มาและเป็นความท้าทายในการเสนอแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย โดยนำยุทธศาสตร์ และนโยบายที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาในการแก้ไขปัญหานี้และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสม ซึ่งในการวิจัยนี้ได้พิจารณาในมุมมองของกองทัพไทยที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้ความสัมพันธ์ทางทหาร รวมถึงบทบาทในคณะกรรมการตามกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดนในระดับต่างๆ ในการบูรณาการและขับเคลื่อนนโยบายความมั่นคงชายแดนไปสู่การปฏิบัติ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ประเทศมั่นคงและประชาชนมีความสุข ตามตัวชี้วัดและเป้าหมาย ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านความมั่นคงของไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในปัจจุบัน
3. เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสมต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการวิจัยนี้เน้นการศึกษาในมุมมองของกองทัพไทย ในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับงานความมั่นคงชายแดน
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการวิจัยความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน จำนวน 6 ประเทศ ในอาเซียน ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนาม
3. ขอบเขตด้านประชากร เป็นการเก็บข้อมูลในการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงในกองทัพไทย และฝ่ายอำนวยการหลัก รวมทั้งผู้แทนประเทศเพื่อนบ้านที่เข้ารับการศึกษาในหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 ปีการศึกษา พ.ศ. 2566
4. ขอบเขตด้านเวลา โดยเริ่มการศึกษาวิจัยจากบริบทความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงงานความมั่นคงชายแดนภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 จนถึง พ.ศ. 2566

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีในการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษา บริบทของการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 6 ประเทศ และศึกษาบริบท การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนที่ผ่านมก นำมาวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค ที่มีผลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน และการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน รวมถึงค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จโดยทำการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม และการศึกษาเอกสาร โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารในระดับนโยบาย ผู้ปฏิบัติงานในระดับนโยบาย และผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่หรือส่วนท้องถิ่น
2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งการศึกษาภาคสนาม และการศึกษาเอกสาร โดยตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ ของข้อมูลที่ได้เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย
3. การนำเสนอข้อมูลนำเสนอข้อมูล และสรุปผลการศึกษาวิจัยโดยใช้รูปแบบการพรรณานำมาอธิบาย ความเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอแนวคิดใหม่ที่ได้จากการศึกษาให้เห็นภาพแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย

ผลการวิจัย สรุปโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน สรุปได้ดังนี้

1.1 บริบทความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านของแต่ละประเทศมีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน

1.2 นโยบายความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและนโยบายความมั่นคงชายแดนมีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในแต่ละประเทศ

1.3 นโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านควรมีการทบทวนและสามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมทั้งในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1.4 การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องกำหนดให้แต่ละหน่วยงาน มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน มีการอำนวยความสะดวก ประสานงานเพิ่มมากขึ้น

2. ผลการศึกษาวិเคราะห์ ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

2.1 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ เป้าหมายจับต้องยาก ขาดการจัดลำดับความสำคัญ และวางแผนระยะยาวให้ครบทุกมิติ ขาดความชัดเจนในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ยึดถือกฎ ระเบียบ และความตกลงเดิมที่ล้าสมัย ขาดความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน ประชาชนในพื้นที่ชายแดนบางพื้นที่ไม่ให้การสนับสนุน

2.2 ปัจจัยความสำเร็จได้แก่ กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญ และวางแผนระยะยาวให้ครบทุกมิติ ในระยะสั้นมีการกำหนดขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน แก้ไข และปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ สร้างความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน และสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านกับการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนในมุมมองของกองทัพไทย ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสม สรุปได้ดังนี้

3.1 ปรับปรุงแก้ไขกลไกการบริหารจัดการชายแดนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ และสามารถรองรับกับปัญหาต่างๆ ในพื้นที่

3.2 ใช้กลไกการดำเนินความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล) กับการแก้ไขปัญหา และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน

3.3 เพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อรองรับความท้าทายด้านความมั่นคงชายแดนที่เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน บนพื้นฐานของการให้เกียรติ การเคารพ และยอมรับสถานะซึ่งกันและกัน การไม่แทรกแซงกัน และต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกระดับ

1.2 สร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านตามกลไกความร่วมมือในทุกๆระดับ เพื่อช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในการกวดขันดูแลพื้นที่ตามแนวชายแดนให้มีความสงบเรียบร้อย และมีความปลอดภัย

1.3 รักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันไว้ เข้าใจกันและกัน เพื่อมิให้ประเทศที่สามเข้ามาแทรกแซงหรือสร้างความเข้าใจผิดต่อกัน

1.4 พัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานในพื้นที่ชายแดน

1.5 การจัดระเบียบพื้นที่ตามช่องทางผ่านแดนให้สามารถบริหารจัดการในด้านการอำนวยความสะดวกภายใต้มาตรการควบคุม และรักษาความปลอดภัย รวมทั้งพัฒนาช่องทางจุดผ่านแดน การปิดกั้นพื้นที่เสี่ยงหรือล่อแหลม

1.6 สร้างสภาพแวดล้อมในพื้นที่ชายแดนให้มีความปลอดภัย สามารถควบคุม และบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม และมีศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขภัยคุกคาม

1.7 พัฒนาพื้นที่ให้มีความเจริญ และควบคุมพื้นที่ที่สามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งพัฒนาระบบป้องกัน ฝ้าตรวจ และแจ้งเตือนตามแนวชายแดน ทั้งทางบก และทางทะเล ด้วยการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีเป็นตัวช่วย

1.8 การบูรณาการงานความมั่นคงชายแดนซึ่งมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดให้จังหวัดชายแดนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา มีการอำนวยความสะดวก ประสานงานเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

2.1 ควรให้ระดับผู้ปฏิบัติได้พบปะหารือร่วมกันบ่อยครั้งมากขึ้น และนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาเปิดใจเจรจาร่วมกันอย่างจริงจัง

2.2 สร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ความมั่นใจ และดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างฉันท์มิตร ควรมีกิจกรรมการเสริมสร้างความร่วมมือ และสร้างความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

2.3 มีการพัฒนาทักษะ และขีดความสามารถของตัวเจ้าหน้าที่ให้รู้เท่าทันกลุ่มขบวนการผู้กระทำความผิดกฎหมายตามแนวชายแดน

2.4 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เครื่องมือในการทำงาน ตั้งแต่อุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นไปจนถึงเทคโนโลยี ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่ต้องพร้อมและช่วยส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

2.5 พัฒนาระบบการทำงานที่เป็นระบบ มีมาตรฐาน ชัดเจน มีระบบระเบียบ มีขั้นตอนที่เหมาะสม มีการประเมินผล

2.6 มีกระบวนการในการประสานงานกับหน่วยงาน ส่วนราชการ และองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างแน่นแฟ้น และต่อเนื่อง

2.7 พัฒนา และยกระดับกำลังพล ให้มีขีดความสามารถ ทั้งด้านภาษาที่เป็นสากล และภาษาประเทศเพื่อนบ้านในทุกด้าน

2.8 การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร รวมถึงมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน และมีเป้าหมายที่ชัดเจน

2.9 มีการบูรณาการฐานข้อมูลร่วมสำหรับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานด้านความมั่นคงทุกหน่วยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้ทันทีและรวดเร็ว

2.10 สร้างความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน สร้างการรับรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 มีการศึกษาแนวทางในการบูรณาการงานความมั่นคงชายแดน ในการรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงในอนาคต

3.2 มีการศึกษาการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ภัยคุกคามด้านความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนในปัจจุบัน และในอนาคต

3.3 มีการศึกษาแนวทางการจัดทำแผนการปฏิบัติโดยกำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบงานความมั่นคงชายแดน ทั้งในฐานะหน่วยงานหลักหรือหน่วยงานสนับสนุน เพื่อสนับสนุนนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้อง

3.4 มีการศึกษาแนวทางการสร้างการรับรู้ และการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้าใจในบริบทการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงชายแดน

3.5 มีการศึกษาผลกระทบต่อความสัมพันธ์ และความมั่นคงชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน กรณีการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคของประเทศมหาอำนาจ